

Demokratisering – en felles forvaltning av kulturarven

Et konserverings- og utstillingsperspektiv

Kristin Våge

Masteroppgave i gjenstandskonservering
Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

18. desember 2009

Sammendrag

Denne masteroppgaven bruker Norsk Sjøfartsmuseum som en tilfellestudie og utgangspunkt, for å se nærmere på problemstillingen:

”Hvordan kan flere verdier knyttet til utstilling og konservering av en gjenstand kombineres, og kan demokratisering brukes som metode?”

Demokratisering er definert ved at publikum skal få mulighet til å påvirke egen kulturarv. Oppgaven er en undersøkelse av forholdene ved museet hva gjelder utstillingsverdier sett opp mot konserveringsverdier. To konkrete gjenstandseksempler fra museets samling, kalt oppgavens to studieobjekter, er brukt for å vise dette konkret. Politiske føringer legges til grunn for at demokratisering skal innføres i museumssektoren, og dette vil påvirke de metodene som blir brukt for å kombinere utstillings- og konserveringshensyn i praksis. Her har det også blitt vurdert hvordan en slik metodisk tilnærming kan fungere og hvilken rolle konservatoren bør ha i en slik prosess.

Masteroppgaven er delt inn i åtte kapitler, hvor en teoretisk gjennomgang og presentasjon av demokratisering, blir lagt fram først. Deretter følger en begrunnelse for metodevalg og en presentasjon av tilfellestudien, Norsk Sjøfartsmuseum. Intervju ble brukt som en sentral metode i oppgaven. Dette for å innhente informasjon om samarbeidet og forholdene ved museet, sett ut fra synspunktene til tre ulike grupper med tilknytning til museet. En forskningsundersøkelse ble gjort for å vurdere mulige praktiske løsninger tilknyttet utstillings- og konserveringsforhold. Oppgavens to studieobjekter ble belyst i intervjuene og resultatene blir presentert i et eget kapittel.

Museet er inne i en omfattende fornyingsprosess og står ovenfor en rekke problemstillinger knyttet til formidling av utstillingene. Konserveringshensyn kommer derfor i konflikt med ønsket om en mer interaktiv utstillingsform. I intervjuene uttrykte alle gruppene at de anså endringene som nødvendige, både for å oppdatere utstillingene og formidlingen til et mer moderne nivå. I fornyingsarbeidet har museet et hovedfokus på formidling, noe som danner et godt utgangspunkt for bruk av demokratisering i denne prosessen. Gjennom intervjuene kom det også fram konkrete eksempler hvor museet direkte hadde involvert publikum, og hvor de ansatte fikk en positiv erfaring med deres deltakelse. Ved at publikum aktiviseres i de vurderingene museet legger til grunn for en utstilling kan dette føre til større forståelse og interesse for konservering.

English summary

This master Thesis uses the Norwegian Maritime Museum as a case study and the starting point for a closer look into the question:

“How can more values connected to the exhibition and conservation of an object be combined, and can democratization be used as a method?”

Democratization is defined as the public's opportunity to influence their own cultural heritage. The thesis is an examination of the conditions at the museum as regards exhibition value and conservation value. Two specific exhibition objects from the collection, called the study objects of the thesis, are used to exemplify this. The introduction of democratization in the museum sector is based on political decisions, and this will affect the methods that are used to combine exhibition- and conservation value in practice. The thesis also evaluates how such a methodic approach can function and what role the conservationist should play in the process.

The master thesis is divided into åtte chapters, the first of which is a theoretical review and a presentation of democratization. Then follows a justification for the choice of methods and a presentation of the case study, The Norwegian Maritime Museum. Interviews were used as a central method in the thesis work. This was to gather information about the cooperation and conditions at the museum, as seen from three distinct groups connected to the institution. A research study was made to evaluate possible practical solutions connected to exhibition- and conservation conditions. The two study objects were dealt with in the interviews and results are presented in a separate chapter.

The museum is going through a comprehensive renewal process and is facing a number of problems concerning the presentation of the exhibitions. Conservation considerations therefore come into conflict with the wish for a more interactive presentation form. In the interviews all the groups expressed the view that the changes were necessary, to update the exhibitions and the presentations to a more modern level. In the renewal process, the museum is mainly focusing on presentation, which is a good starting point for the use of democratization in this process. The interviews also produced specific examples where the museum had involved the audience directly, and where the employees made positive experiences with public participation. Through the activation of the audience in the evaluation of an exhibition, a greater understanding of, and interest in, conservation can be achieved.

Forord

Jeg er oppvokst på nordvestlandet ved fjorden, har en far som har hatt barndommen på en øy i havgapet og en bestefar som drev med fiske. Bakgrunnen min burde derfor gitt meg ballast for å ta fatt på en masteroppgave tilknyttet Norsk Sjøfartsmuseum. Kunnskapene mine om sjøfart og livet på havet viste seg derimot å være begrensede, så derfor har arbeidet med denne oppgaven vært svært lærerikt. Jeg har lært mye om den maritime historien, og konserveringsproblematikker tilknyttet maritime gjenstander. Veileder for denne oppgaven har vært universitetslektor og undervisningskoordinator. Douwtje van der Meulen.

I arbeidet med oppgaven har jeg fått hjelp fra mange hold. Først og fremst vil jeg takke Elisabeth S. Koren, Ove Rostrup og Pål Thome ved Norsk Sjøfartsmuseum, for deres imøtekommenhet og velvilje til å supplere informasjon og opplysninger som jeg søkte. Disse tok seg da også tid til å svare på spørsmål i en intervjusetting. Videre vil jeg takke Egil M. Hovland og Christian L'orange, representanter for museets venneforening, som villig stilte opp til intervju. I tillegg fikk jeg den glede av å være med disse to på en runde rundt i museets utstillinger. Jeg vil også takke førsteamanuensis Jeremy Hutchings, for kreative innspill i oppgavens startfase. Mirjam Liu fortjener takk for å ha vært behjelpelig med å svare på mine spørsmål angående XRF målinger. Christian Degrigny skal ha takk for rask respons og svar på spørsmål om behandling av messing. Takk også til mine medstudenter for konstruktive tilbakemeldinger og diskusjoner. Til sist vil jeg takke familien min for all støtte, og da særlig John Ivar som har vært enestående gjennom hele prosessen.

Innhold

Sammendrag	2
English summary	3
Forord	4
Innhold.....	5
1. Innledning.....	9
2. Teoretisk bakgrunn for verdivurderinger innen konservering	11
2.1 Innledning	11
2.2 Utviklingen av konserveringsfaget	11
2.2.1 Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc	12
2.2.2 John Ruskin	12
2.3 Systematisk verdianalyse: Alois Riegl	13
2.4 Aldersverdi og historisk verdi	13
2.5 Spor av Riegl i norsk lovgivning	15
2.6 Verdidebatten av i dag: Burradokumentet	16
2.7 Deltakelse og demokratisering	17
2.8 Utviklingen i Norge	18
2.9 Er det behov for demokratisering?	19
2.10 Konsekvenser ved demokratisering	20
2.11 Framtiden – mot en globalisert verden	22
2.12 Oppsummering og spørsmål for videre forskning	22
3. Metode.....	24
3.1 Innledning	24
3.2 Kildegrunnlag	24
3.3 Intervju.....	25
3.3.1 Eliteintervju	25
3.3.2 Reliabilitet	27
3.3.3 Validitet	27
3.3.4 Erfaring med intervju som metode	28
3.4 Tekniske undersøkelser	29
3.5 Oppsummering	30
4. Norsk Sjøfartsmuseum – en tilfellestudie	31
4.1 Innledning	31
4.2 Museet.....	32
4.3 Framtiden og videreutvikling	34
4.4 Venneforening	35
4.5 Markedsføring.....	36
4.6 Oppsummering	37
5. Presentasjon og drøfting av resultater av intervju	38
5.1 Innledning	38
5.2 Spørsmålene – tema og utforming	38
5.3 Presentasjon av resultater og diskusjon	39
5.3.1 Utstillingene	40
5.3.2 Arbeidsmiljø.....	40
5.3.3 Publikum	41
5.3.4 Venneforeningen	43
5.3.5 Framtiden.....	44

5.4	Oppsummering	45
6.	Studieobjekter.....	47
6.1	Innledning	47
6.2	Skipsrattet	47
6.2.1	Verdivurdering	48
6.2.2	Formidlingsform.....	49
6.3	Diskusjon	51
6.4	Silderista	52
6.4.1	Verdivurdering	53
6.4.2	Bruksspor.....	53
6.5	Diskusjon	54
6.6	Oppsummering	55
7.	Forskningsundersøkelse	57
7.1	Innledning	57
7.2	Silderista	57
7.2.1	Visuell undersøkelse og dokumentasjon	57
7.3	Skipsrattet	58
7.3.1	Visuell undersøkelse og dokumentasjon	58
7.4	Temperatur og fuktighetsmålinger i museet	59
7.4.1	Skipsrattet	60
7.4.2	Silderista	61
7.5	Diskusjon	62
7.6	Forsøk på messing	63
7.7	Diskusjon	63
7.7.1	Pussemidler	64
7.7.2	Overflatebehandling	64
7.7.3	Generelle observasjoner	65
7.8	Oppsummering	66
8.	Analyse og konklusjon	67
8.1	Innledning	67
8.2	Demokratisering	67
8.3	Konservatorens rolle	69
8.4	Venneforeningens rolle.....	70
8.5	Bevaring for framtiden	70
8.6	Verdianalyse av skipsrattet	73
8.7	Kombinering av verdier knyttet til utstilling og konservering	73
8.8	Verdianalyse av silderista	74
8.9	Kombinering av verdier knyttet til utstilling og konservering	75
8.10	Konklusjon	75
9.	Kildeliste	78

Figur- og tabelliste

Figur 1 Interiør fra D/S Sandnæs.

Figur 2 Lingarddekket.

Figur 3 Skipsrattet fra Lingard.

Figur 4 Silderista.

Figur 5 Silderista sett ovenfra.

Figur 6 Rusten spiker.

Figur 7 Mulig ny spiker.

Tabell 1 Sammendrag av termohygrografmålingene og av datamaterialet fra Meteorologisk institutt.

Figur 8 D/S Sandnæs. Bildet er hentet fra Skipsarkiv Rogaland.

Figur 9 M/S Color Magic. Bildene er hentet fra colorline.no.

Figur 10 Førsteklasses spisesalong, D/S Sandnæs.

Figur 11 Oceanic à la Carte Restaurant, M/S Color Magic.

Figur 12 Førsteklasses lugar, D/S Sandnæs.

Figur 13 Rederlugar Ownerssuite med havutsikt, M/S Color Magic.

Figur 14 Lingard for fulle seil. Bildet er hentet fra boka Norsk sjøfart.

Figur 15 Natthuset fra Lingard.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Intervjuguide – Teknisk konservator – Konservator – Venneforeningen

Vedlegg 2 – Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014

Vedlegg 3 – Norsk Sjøfartsmuseum – gjenstandssamlingen, NSM 2054

Vedlegg 4 – Norsk Sjøfartsmuseum – registreringer

Vedlegg 5 – Identifikasjon av salt

Vedlegg 6 – Bilder av silderista

Vedlegg 7 – Bilder av rattet

Vedlegg 8 – Resultater fra temperatur og fuktighetsmålinger

Vedlegg 9 – Forsøk på messing

Vedlegg 10 – Røntgenfluorescens-spektrometri (XRF)

Vedlegg 11 – Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2.etg. – juli

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - august

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - september

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - oktober

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - november

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, båthallen 24. august-19. september

Vedlegg 12 – Bilder av messingprøvene – Mikroskopbilder av messingprøvene.

Vedlegg 13 – Lydfiler fra intervju.

1. Innledning

Temaet for denne oppgaven er demokratisering. Med dette mener man at befolkningen skal få ta del i avgjørelser som angår deres egen situasjon, såkalt medbestemmelse. Innen museumssektoren har det tradisjonelt eksistert et ekspertvelde som på vegne av oss alle har tatt viktige avgjørelser rundt bevaring. I kjølvannet av dette følger politiske føringer som ønsker at prosessene som leder fram til hvilke gjenstander som bevares for ettertiden, skal være et felles anliggende. I konserveringslitteraturen som omhandler dette temaet, snakkes det om en demokratisering av faget (Gibson og Pendlebury 2009). Målet er at faget i større grad skal åpne opp for deltakelse fra befolkningen, og således i fellesskap sikre at en mangfoldig kulturarv også kommer framtidige generasjoner til gode.

For å konkretisere dette valgte jeg å fokusere på Norsk Sjøfartsmuseum, og se demokratisering i lys av deres framtidsstrategi mot et mer moderne museum i 2014. I tillegg valgte jeg ut to studieobjekter fra deres samling, som til sammen dannet grunnlaget for å se nærmere på problemstillingen:

”Hvordan kan flere verdier knyttet til utstilling og konservering av en gjenstand kombineres, og kan demokratisering brukes som metode?”

I tillegg ble det stilt to forskningsspørsmål som utdypet problemstillingen:

- **Gjennomføring:** Hvordan skal demokratisering fungere i praksis, og hvilken rolle skal konservator ha?
- **Verdier:** Hvordan skal kravet til utstilling kombineres med bevaring av gjenstandene?

Studieobjektene ble brukt for å se på hvordan konserveringshensyn og utstillingshensyn kan kombineres, i en tid som har stort fokus på publikumsopplevelse og tilgjengelighet (Sæter 2004:23). Gjenstandenes verdi er en del av demokratiseringen, ettersom dette sier noe om hvor viktig det er å bevare de for ettertiden. Utgangspunktet har vært å se om jeg kunne finne praktiske løsninger som kan kombinere både bruk og bevaring ved en gjenstand. I tillegg ble det vurdert om demokratisering er en metode som kan brukes for å komme fram til løsninger i slike situasjoner. I forbindelse med dette gjorde jeg en forskningsundersøkelse hvor jeg blant annet vurderte effekten av bestemte behandlingsformer på messing.

Norsk Sjøfartsmuseum og studieobjektene ble naturlig nok sentrale kilder for denne oppgaven. I tillegg har jeg benyttet meg av intervju som metodisk tilnærming. Tre ulike grupper ved museet, konservator, kurator¹ og representanter for venneforeningen, ble intervjuet. Temaene som ble tatt opp under intervjuene var verdihensyn knyttet til studieobjektene, faste og midlertidige utstillinger, arbeidsmiljøet og generelle samarbeidsforhold, publikumskontakt, forhold til venneforeningen og framtidsutsiktene for Sjøfartsmuseet. Svarene fra intervjuene, konklusjoner ved forskningsundersøkelsen og museets mål for framtiden danner grunnlag for å drøfte resultatene og besvare problemstillingen i kapittel 8.

¹ Ved museet brukes titlene konservator og teknisk konservator, for henholdsvis konservator NMF (Norsk museumsforbund) og konservator NKF-N (Nordisk konservatorforbund - Norge). I oppgaven vil kurator bli brukt for å beskrive museets konservator NMF. I intervjuguidene er museets titler brukt.

2. Teoretisk bakgrunn for verdivurderinger innen konservering

2.1 Innledning

En gitt gjenstand har ulike verdier, betydninger og funksjoner. Verdiene avhenger av personen som observerer gjenstanden. Ved bevaring vil verdien som legges i gjenstanden ha stor betydning. Konflikter kan lett oppstå når man forsøker å ta hensyn til flere aspekter ved en og samme gjenstand. Bruksverdien ved gjenstanden kan komme i konflikt med dens historiske eller estetiske verdi.

Verdispørsmål har tradisjonelt blitt avgjort av mennesker med fagkompetanse, såkalte eksperter på området. Fra politiske myndigheter har det i senere tid blitt stilt krav til en demokratisering av faget. Målet er at alle skal få anledning til å bidra med sine synspunkter, hva gjelder bevaring og verdispørsmål. De politiske føringene har som ønske at publikum skal få større makt over egen kulturhistorie ved å slippe til i avgjørelsene om hva som er verdt å ta vare på.

Dette kapitlet presenterer utviklingen av verdikonseptet innen konservering for å plassere dagens debatt rundt demokratisering i en kontekstuell ramme. Verdivurdering vil være første post som blir gjennomgått, etterfulgt av en presentasjon av de viktigste tenkerne på området. Dagens debatt rundt verdier, og konsekvenser av dette blir presentert før situasjonen i Norge og behovet for demokratisering kommer på banen. Til slutt vil fremtidige utfordringer, hva gjelder konservatorens og museenes rolle, bli belyst.

2.2 Utviklingen av konserveringsfaget

Ved slutten av 1700-tallet og den franske revolusjonen, ble det snakk om kunstnerisk og historisk verdi i tilknytning til gjenstander. Bevaring av historiske monumenter, kunst og vitenskap, ble etter hvert ansett som en nasjonal oppgave. Perioden markerer den spede begynnelse på konserveringsfaget slik vi kjenner det i dag (Jokiletho 1999:69, Schießl 2000:38). I tiden som fulgte markerte Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc og John Ruskin, seg i henholdsvis Frankrike og England.

2.2.1 Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc

Viollet-le-Duc (1814-79) var arkitekt og fikk flere oppdrag med å restaurere større bygninger etter revolusjonen. Han var opptatt av systematisk analyse og brukte dette til å komme nærmere den originale ånden eller ideen bak bygningen:

“It is therefore essential, before any repair work actually begins, to ascertain exactly the age and character of each part of the building, and then to write up an official report on all these things based on solid documentation, a report that may include written notes as well as drawings and illustrations”(Viollet-le-Duc i Price m. fl. 1996:314).

Viollet-le-Duc publiserte en rekke artikler og ble en kjent stemme i restaureringsbevegelsen, langt utover Frankrikes grenser (Anker 2009:62-65). Både i hans samtid og i ettertid har Viollet-le-Ducs arbeid blitt kraftig kritisert for å bevege seg mot total rekonstruksjon. Han beveget seg fra respekt for det originale til et punkt hvor restauratøren kunne utgi seg for å være den opprinnelige arkitekten. Restaureringen innebar å bringe bygningene tilbake til en ideell form som i virkeligheten var en konstruert arkitektonisk gjenskapning. Viollet-le-Duc gikk ikke av veien for å legge til detaljer som ikke opprinnelig hadde vært tilstede. Moderne materialer ble tatt i bruk på gamle bygg og originalt materiale ble byttet ut med nytt (Jokiletho 1999:154-5). Viollet-le-Duc definerte da også restaurering som å gjenopprette en bygning ”in a finished state, which may in fact never have actually existed at any given time” (Viollet-le-Duc i Price m. fl. 1996:314-8).

2.2.2 John Ruskin

John Ruskin (1819-1900) var kunsthistoriker og teoretiker, og publiserte i 1849 *The Seven Lamps of Architecture*. Verket som markerte hans syn på restaurering, står også sentralt innen konserveringsfilosofi ettersom det satte ord på betydningene og verdiene som lå i historiske bygninger og gjenstander (Jokiletho 1999:175). Ruskin stilte seg svært kritisk til restaurering og det arbeidet som Viollet-le-Duc utførte. Som han selv fortalte det i *The Seven Lamps of Architecture*: “It (restoration) means the most total destruction which a building can suffer: a destruction accompanied with false description of the thing destroyed” (Ruskin i Price m. fl. 1996:322). Ruskin var en av drivkreftene bak anti-restaureringsbevegelsen i England sammen med William Morris og hans *the Society for the Protection of Ancient Buildings*. De jobbet mot det de så på som rasering av bygningers historiske autentisitet. Ruskin var i motsetning til Viollet-le-Duc en forkjemper for aldersverdi ved bygninger, så vel som skulpturer og malerier. Han så på alder som en faktor som økte gjenstandens verdi,

dermed var det verdt å kjempe for vedlikehold, bevaring og konservering framfor restaurering (Jokiletho 1999:174-5, Melucco Vaccaro 1996:309). Preventive tiltak var i følge Ruskin å foretrekke framfor restaurering (Ruskin i Price m. fl. 1996:323). Kunstverkene ble av Ruskin ansett som unike vitnesbyrd fra en bestemt tid og kunstner, og tilhørte derfor menneskeheten (Ruskin i Price m. fl. 1996:323).

2.3 Systematisk verdianalyse: Alois Riegl

Arbeidene til både Viollet-le-Duc og John Ruskin har hatt stor betydning for moderne konserveringsfilosofi, de markerer begynnelsen på en bevisst holdning til bevaring. Dette ledet igjen fram til senere tenkere som østerrikeren Alois Riegl (1857-1905). Hos Riegl kan man finne igjen Ruskins syn på kulturgjenstandene som en del av menneskets evolusjonsskjede, ”according to modern understanding, all human activity and all human fate of which we have evidence or knowledge may claim historical value: in principle, we consider every historical event to be irreplaceable” (Riegl i Price m. fl. 1996:70). Riegl var kunsthistoriker og arbeidet med bevaringen av kulturgjenstander. Han publiserte i 1903 *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen, seine Entstehung* (Den moderne minnesmerkekult, dens vesen og oppkomst, Myklebust 1981:87). Her presenterte han sin restaureringsteori, i tillegg til en studie av verdier knyttet til kulturarv (Jokiletho 1999:215, Myklebust 1981:87). I studien skiller Riegl på erindringsverdier og samtidsverdier. Han mente at man kunne vurdere gjenstander ut i fra disse verdiene, og at enhver gjenstand ville ha betydning på flere plan og at disse verdiene igjen grep inn i hverandre. I følge Riegl representerte historisk verdi alt ved menneskehetens evolusjon (Riegl i Price m. fl. 1996:70). Mens kunstverdi ansees som en samtidsverdi ettersom kunstbegrepet er i kontinuerlig endring, således kan det kun vurderes ut i fra dagens oppfatning. Videre mente Riegl at en gjenstands erindringsverdi enten er noe som vi aktivt har skapt og pålagt gjenstanden, eller noe som er knyttet til tidligere generasjoner og deres forhold til gjenstanden. Riegl snakker her om tilsiktet eller utilsiktet erindringsverdi.

2.4 Aldersverdi og historisk verdi

Dag Myklebust bruker Eidsvollbygningen som eksempel på utilsiktet erindringsverdi. Bygget ble opprinnelig reist som bolig for Carsten Anker og hans familie, det ble i ettertid gjort om til et minnesmerke for Riksforsamlingen. Bygget var aldri tilsiktet en rolle som

historisk monument (Myklebust 1981:89-90). Selv om alders- og historisk verdi griper inn i hverandre, skiller Riegl klart på de to. Aldersverdi oppstår som følge av høy alder og tegn på dette, som patina og slitasje. Aldersverdi vil således omfatte gjenstander som ikke nødvendigvis blir ansett for å være av historisk betydning. I synet på aldersverdi og restaurering finnes det likhetstrekk mellom Riegl og Ruskin: “but in principle it [the cult of age value] condemns every effort at conservation, every restoration, as nothing less than an unauthorized interference with the reign of natural law” (Riegl i Price m. fl. 1996:74).

På Riegls tid ble historisk verdi tolket som et ønske om å bringe gjenstanden tilbake til den såkalte ”original” tilstanden. Dette innebar som oftest at senere bearbeidinger eller tilskudd til gjenstanden, ble fjernet. Dette kan blant annet sees i hans beskrivelse av historisk verdi:

”Prior disintegration by the forces of nature cannot be undone and should therefore, not be removed even from the point of view of historical value. However, further disintegration from the present day into the future, as age value not only tolerates but even postulates, is, from the standpoint of historical value, not only pointless but simply to be avoided, since any further disintegration hinders the scientific restoration of the original state of a work of man” (Riegl i Price m. fl. 1996:75-6).

Her kan det også sees likhetstrekk mellom Riegls og Viollet-le-Ducs tenkning, hvor ønsket om å bevare gjenstandens historiske verdi går på bekostning av aldersverdien. Historisk verdi forutsetter dermed at man tar vare på gjenstanden og vedlikeholder denne. Mens for aldersverdi vil gjenstandens fortsatte aldring være ønskelig (Jokiletho 1999:216-7, Myklebust 1981:92).

Forfatteren av oppgaven stiller spørsmålsteget ved Riegls historiske verdi som legger til grunn en form for ”original” tilstand. På hvilket tidspunkt kan en gjenstand sies å befinne seg i sin ”originale” tilstand? Og hvis den kan det, hva utgjør denne tilstanden og vil det være ønskelig å bringe gjenstanden tilbake til denne? Riegls oppfatning av historisk verdi ser bort fra at en gjenstand kan ha en form for livssyklus, hvor senere tilføyninger kan komme til å øke gjenstandens verdi. I mange tilfeller kan det være tilføyninger som har kommet i senere tid som gjør den interessant. I tillegg kan disse være viktige historiske bevis og således si noe om perioden, framgangsmåter eller skikker.

Riegls verdier utelukker allikevel ikke hverandre. En gammel verneverdig bygning kan ha erindringsverdier som alders- og historisk verdi, samtidig som den kan være knyttet til nåtiden ved at den fremdeles har en bruksverdi. Ulike verdihensyn knyttet til en og samme gjenstand, kan derimot by på problemer når denne skal behandles. Mason og De la Torre

beskriver i sin artikkel fra 2000, Jerusalem og tempelhøyden som et eksempel på et slikt tilfelle. Stedet ansees som hellig av både jøder, muslimer og kristne. For jødene er dette stedet for Salomos tempel og i dag står det en støttemur igjen som helligdommen Klagemuren. Jerusalem anses for å være muslimenes tredje helligste by. På tempelhøyden står de to muslimske helligdommene Klippemoskeen og al-Aqsa-moskeen. For kristne er byen sentral både som scene for gammeltestamentlige hendelser og for Jesu liv og hans lidelseshistorie (Store norske leksikon). Jerusalem kan sies å være et sted for et verdisamspill. I dette eksemplet kan likevel verdiene være vanskelige å forene og resultatet kan bli mange konkurrerende hensyn og interesser. Gitt en slik situasjon vil det være vanskelig å foreta avgjørelser rundt behandling og bevaring, ettersom det blir problematisk å avgjøre hvilken verdi eller hvilke verdier som skal gis forrang (Mason og De la Torre 2000:165-6).

Å skulle betrakte kulturgjenstander ut ifra verdier, kan raskt føre til subjektive vurderinger. Dermed vil verdien man tillegger en gjenstand være avhengig av sammenhengen så vel som personlig bakgrunn og tiden man befinner seg i. Riegls studie kan ikke brukes til å oppnå en objektiv forståelse for hvorfor man velger å bevare enkelte gjenstander, men den gir et interessant innblikk i hvordan vi på ulikt vis vurderer gjenstander og hvordan verdiene griper inn i hverandre. I følge Anker kan Riegls analyse gjøre det enklere å diskutere verdihensyn rundt bevaring og behandling av gjenstander. Den danner også et nyttig redskap når kulturminner skal defineres og klassifiseres (Anker 2009:65). Gjenstander har allikevel ikke allmenngyldige iboende verdier, disse vil være avhengig av øynene som ser. Derfor må hvert tilfelle vurderes hver for seg for å prøve og nå en løsning som tar hensyn til og kombinerer så mange verdier som mulig.

2.5 Spor av Riegl i norsk lovgivning

I den offentlige utredningen *Fortid former framtid*, fra 2002 heter underkapittel 2.3 ”Ulik verdioppfatning – en utfordring”. Utredningen speiler Riegl og hans verdisyn, og det fokuseres på de ulike faktorene som spiller inn når man skal vurdere kulturminner (Myklebust 2003:17). Den norske kulturminneloven av 1978, demonstrerer også tydelig arven etter Riegl. I lovens § 2 heter det at ”med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til”. Her trekker loven paralleller til Riegls evolusjonistiske tanke om kulturarv og menneskelig tilknytning. Det presiseres i loven at det er snakk om

såkalte ”verdifulle kulturminner og kulturmiljøer”. Spørsmålet blir da, hva er et verdifullt kulturminne eller kulturmiljø? Og ut i fra hvilke kategorier bestemmes dette? Myklebust mener at loven her viser tegn til et antroposentrisk kulturminnesyn. Dette begrunner han med å påpeke at gjenstandene eller miljøene i seg selv ikke innehar verdi, men at verdiene blir tillagt av menneskene som vurderer de:

”Det er det sansende menneskes kunnskap, erfaring og verdisyn som setter det i stand til å forstå hva et objekt er, hvor gammelt det er, hvor sjeldent det er og hvor representativt det er. Det er det sansende menneske som kan tillegge objektet verdi ut fra denne kunnskapen og ut fra hva slags kriterier man forvalter på samfunnets eller egne vegne” (Myklebust 2003:10).

Kulturminnevern kan derfor sees på som en praksis som i stor grad omhandler mennesker, heller enn gjenstander. Myklebust mener at det medfører at vi må være mer bevisste rundt bevaring og hvem vi ønsker å bevare for (Myklebust 2003:9-10, 13).

2.6 Verdidebatten av i dag: Burradokumentet

Utviklingen av en etisk plattform for konserveringsfaget, kom som følge av et økt fokus på profesjonalisering og organisering på 1950-tallet. Klare retningslinjer for faget og for behandling har blitt utviklet, videre har en rekke dokumenter med etikk som tema blitt publisert. De ulike etiske kodene og retningslinjene har opp gjennom tidene blitt utsatt for en rekke bearbeidinger, noe som tyder på at etikk innen konservering er et sammensatt felt som stadig er i utvikling (Caple 2000:60). Sentralt i dette feltet står *Burradokumentet* som ble utarbeidet i 1999 av den australske fløyen av ICOMOS (International Council of Monuments and Sites). Dokumentet omhandler hovedsakelig konservering og forvaltning av steder med kulturminner eller med kulturell betydning. Dokumentet fra 1999 bygger på tidligere dokumenter, særlig har dokumentet fra Venezia i 1964 (*International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*) stått sentralt. *Veneziadokumentet* kan sees på som en oppsummering av debatten som oppstod rundt bevaring av kulturminner og lovverk tilknyttet dette, i Europa på 1920-tallet. Dokumentet inneholder en rekke allmenngyldige prinsipper, hvor autenticitet og konservering står sentralt. *Burradokumentet* tar til gjengjeld for seg verdispørsmål i forhold til konservering og ser nærmere på hvordan kulturarven verdsettes (Anker 2009:65, Gibson og Pendlebury 2009:7). Bestemmelse av gjenstandens eller stedets kulturelle betydning, vektlegges som en nødvendig forutsetning for å kunne utføre behandling. Den kulturelle betydningen er også viktig for å fastslå hvilken verdi som skal tas hensyn til ved behandling (Burra Charter 1999, art. 5.1).

2.7 Deltakelse og demokratisering

I følge *Burradokumentet* vil en gjenstands eller et steds betydning være knyttet til tilvirkning, kontekst og bruk. Men i artikkel 12 og 26 bringes også en fjerde faktor på bane, nemlig deltakelse. I artikkel 12 heter det:

“*Conservation, interpretation and management of a place should provide for the participation of people for whom the place has special associations and meanings, or who have social, spiritual or other cultural responsibilities for the place*” (Burra Charter 1999, art. 12).

Gibson og Pendlebury tolker dette, i introduksjonen til boka *Valuing Historic Environments*, som et tegn på at en gjenstand eller et sted ikke alene får kulturhistorisk betydning fra arkeologi eller arkitektur, men at også menneskelig tilknytning er avgjørende og at dette må tas hensyn til ved behandling. Her kan man trolig også se paralleller til Riegl og hans erindringsverdi, som dekker en form for tilknytning til gjenstanden.

Burradokumentets artikkel 12 og 26 bringer på bane det som Gibson og Pendlebury ser på som vår tids utfordring, hvordan skal konserverings- og bevaringsfaget ”demokratiseres”? Og hvordan skal de flertydige verdiene som ligger i hver enkelt gjenstand fremmes (Gibson og Pendlebury 2009:8)? I følge Gibson og Pendlebury kan dette løses ved å involvere flere i konserverings- og bevaringsprosesser. Forfatterne framhever at faget preges av et ekspertvelde som tar alle avgjørelser, uten å forhøre seg med andre. De etterlyser en offentlig debatt rundt verdispørsmålet og en generell åpenhet rundt temaet. Forfatterne fremmer også tanken om at en slik åpenhet for diskusjon og innspill, er et viktig ideal for faget, noe som vil være ønskelig for alle (Gibson og Pendlebury 2009:8). Spørsmålet blir dermed hvordan dette skal gjøres og om det lar seg gjøre i praksis.

Forfatterne stiller seg samtidig kritiske til budskapet i *Burradokumentet*. De ser at dokumentet har en tosidighet hvor det på den ene siden ser ut til å fremme demokratisering, samtidig som det på den andre siden slutter opp om ekspertveldet og dets autoritet (Gibson og Pendlebury 2009:9). Dette kan leses ut av dokumentets artikkel 29 og 30:

”The organisations and individuals responsible for management decisions should be named and specific responsibility taken for each decision” (Burra Charter 1999, art. 29).

“Competent direction and supervision should be maintained at all stages, and any changes should be implemented by people with appropriate knowledge and skills” (Burra Charter 1999, art. 30).

Her framstilles kunnskap og ferdigheter som avgjørende for å kunne ta de riktige beslutningene i tilknytning til kulturarv. Ser man dette opp mot dokumentets innledende

artikkel kan *Burradokumentet* framstå som noe tvetydig. Der heter det at ”conservation should make use of all the knowledge, skills and disciplines which can contribute to the study and care of the place” (Burra Charter 1999, art. 4.1). Gibson og Pendlebury viser også til en tekstanalyse av *Burradokumentet* som ble publisert i 2006 av Waterton, Smith og Campbell. I analysen fremheves det at språkbruken i dokumentet ikke fremmer demokratisering, men heller virker underbyggende på den eksisterende praksisen. Således kan dokumentet skape et tydelig skille mellom ekspertisen og det publikummet den er satt til å tjene. Forfatterne viser til at en forhandling av verdiene knyttet til konservering og kulturarv, er nødvendig for å kunne få til en reell demokratisering.

Verken tekstanalysen av *Burradokumentet* eller Gibson og Pendleburys gjennomgang, ser ut til å ta innover seg at dokumentets hensikt kan være å fremme samarbeid mellom publikum og faglig ekspertise. Og at et slikt samarbeid nødvendigvis må ha en klar ledelse for å være fruktbart. Dermed kan dokumentets fokus på kunnskap være ment som en bekreftelse på at en slik ekspertise fremdeles har en viktig funksjon, heller enn å støtte opp under ekspertenes posisjon. Statusen som *Burradokumentet* har fått innen konservering kan vel også sies å overskride dets opprinnelige funksjon. Dokumentet var ment som en veiledning for bevaring av steder med kulturell betydning, og da særlig steder som hadde tilknytning til urbefolkningsgrupper. Dokumentet er ikke forfattet av en internasjonalt sammensatt gruppe, men baserer seg på kunnskapen og erfaringene til australske medlemmer av ICOMOS (Burra Charter 1999, Formålsparagraf).

2.8 Utviklingen i Norge

I lys av *Burradokumentet* og Gibson og Pendleburys fokus på samarbeid og demokratisering, skal det sees nærmere på utviklingen og forholdene i Norge. I august 2009 ble det lagt fram en stortingsmelding med tittelen *Framtidas museum*. Meldingen gjør opp status for museene i Norge, samtidig som den ser på mulighetene for fornyelse og utvikling for framtiden. Stortingsmeldingen fokuserer i liten grad på utfordringer i konserveringssammenheng, men retter likevel søkelyset mot behovet for en økt satsing på feltet. Den viser i tillegg viktigheten av at museumssektoren når ut til og er for alle. Dette må fremmes gjennom at sektoren aktivt tar i bruk sin samfunnsrolle (St.meld. nr. 49 2009:10, 13, 87-8, 102, 109).

”Museene skal gi både kunnskap og opplevelse. De skal være tilgjengelige for alle og være relevante og aktuelle samfunnsinstitusjoner som fremmer kritisk refleksjon og skapende

innsikt. En aktiv formidling er derfor viktig både i et demokratiperspektiv og i et allment kulturperspektiv” (St.meld. nr. 49 2009:102).

Demokratisering opptar også det politiske miljøet i Norge, og det er et ønske i tiden at publikum skal kunne ta del gjennom dialog og samhandling. Det heter seg videre i meldingen at sektoren i senere tid ”har beveget seg fra en noe innadvendt samlingsfokus til en tydeligere utadvendt rolle. Vi ser også at museene mer bevisst begynner å kople forvaltning av samlingene til formidling” (St.meld. nr. 49 2009:103). Kanskje er dette et tegn på at en begynnende demokratiseringsprosess, som Gibson og Pendlebury etterlyser, har meldt sin ankomst ved norske museer.

2.9 Er det behov for demokratisering?

Demokratisering ser ut til å være et tegn i tiden. Men er publikum interessert i å delta? Demokratiseringsdebatten kan virke meningsløs hvis det ikke er interesse å spore fra publikums side. Manglende kunnskaper kan bli brukt som et argument for at publikum ikke føler seg egnet til å bidra. En slik holdning kan trolig gjelde for mange. Dette kan sees som et tegn på at ekspertveldet har klart å stadfeste sin posisjon, ved at allmennheten anser deres kunnskap som mer betydningsfull enn sin egen. På den annen side kan man spørre seg hvor høyt offentlige myndigheter har signalisert at de ønsker publikums interesse? Dersom man skal få til en demokratisering av norsk kulturarv bør vel publikum i så måte gjøres oppmerksomme på at de er ønsket i debatten.

Det finnes eksempler i dag som tyder på at publikum lar seg engasjere når det er snakk om kulturgjenstander eller temaer forbundet med dette, som de mener direkte berører dem. Særlig har dette kommet til uttrykk i debatten rundt flyttingen av Nasjonalgalleriet. Engasjementet har ført til underskriftskampanjer, krav om at saken må opp i Stortinget og en egen Facebook side kalt ”Nei til flytting av Nasjonalgalleriet!” (NRK 30.04.09, Venstre 24.03.09). Temperaturen har også vært høy i diskusjonen knyttet til flyttingen av Historisk museum og vikingskipene, til Bjørvika. Engasjementet som saken har vekket i ulike miljøer, har vært medvirkende til at den varslede flyttingen har latt vente på seg i snart ti år (NRK 26.10.09). Selv om reaksjonene som fulgte disse to eksemplene kan ha mange årsaker, viser de allikevel et publikum som er opptatt av museumssektoren.

Bakgrunnen for at politikerne ønsker en dreining skyldes kanskje misnøyen som blir uttrykt over andelen av statlige midler som går til kulturelle formål. Her hjemme har dette kommet frem under årets valgkamp, hvor Fremskrittspartiet har blitt framstilt som en

motstander av offentlig kultursatsing (Furuly 2009, Åmås 2009). Videreutvikling av museene henger sammen med interesse, forståelse og engasjement fra publikum. Kanskje en ny type åpenhet, gjennom demokratisering, kan føre til økt forståelse av hva midlene som settes av til museumssektoren blir brukt til. I sin artikkel "Museene mellom konservering og konsum", beskriver Gjertrud Sæter museets viktigste oppgaver som "å samle inn, bevare og tolke gjenstander og kulturuttrykk". Men hun ser også utfordringer for fremtidens museer, særlig i forhold til å ha støtte i befolkningen. Sæter mener at det "vil bli stadig viktigere å stille ut gjenstander og på andre måter gjøre dem tilgjengelige for å inspirere publikum til å hente kunnskaper og opplevelser. Slik vil publikum bli motivert for å støtte museet. Uten støtte vil ikke fremtidens museum kunne overleve" (Sæter 2004:23).

2.10 Konsekvenser ved demokratisering

Hvilke konsekvenser kan så en åpning av faget få? Gibson og Pendlebury peker på at feltet kan bli relativisert, og at verdiene knyttet til kulturarven da kun kan sees ut i fra individuelle synspunkt. Allerede i 1996 mente Miriam Clavir, at demokratisering kunne være med å undergrave museenes og konservatorenes autoritet. Clavir er bekymret for at kulturelle hensyn går foran den fysiske bevaringen av gjenstandene. Hun refererer til museer med samlinger som er tilknyttet urbefolkningsgrupper, hvor demokratiseringen utfordrer konservatorene og deres tradisjonelle tilnærming til gjenstandene (Clavir 1996:100-101). Situasjonen som Clavir beskriver tyder på at demokratiseringen har ført til en langt bredere forståelse av begrepet kulturell betydning. Dette står igjen i konflikt med tidligere tolkninger. I en rapport fra konserveringsinstituttet ved Getty som omhandler verdsetting og kulturarv, heter det:

"Cultural significance for the purposes of conservation decision making can no longer be a purely scholarly construction but, rather, an issue negotiated among the many professionals, academics, and community members who value the object or place – the 'stakeholders'" (Avrami m. fl. 2000:13).

Rapporten fremmer således et bredt samarbeid for å gjøre innholdet i begrepet kulturell betydning representativt. Dette er i følge rapporten nødvendig fordi dagens komplekse samfunn utgjør en mangfoldighet av mulige interesser (Avrami m. fl. 2000:13).

Gibson og Pendlebury peker på at fokuset på demokratisering kommer som et resultat av politiske strømninger og ikke nødvendigvis fra faget selv.

”(...) how much are the efforts of the heritage sector on contemporary agendas of pluralism actually about *retaining* control in the face of political hostility? Is the sector prepared to relinquish at least a measure of control, or is the rhetoric of pluralism used as lipservice to sustain control in the face of broader political agendas?” (Gibson og Pendlebury 2009:10).

Forfatterne er allikevel optimistiske for framtiden og mener at de allerede kan spore en holdningsendring innen feltet hvor det inviteres til dialog (Gibson og Pendlebury 2009:10). Dette kan sees i sammenheng med den tidligere nevnte stortingsmeldingen, som mener å spore et nytt og mer utadvendt fokus ved museene (St.meld. nr. 49 2009:103).

En demokratisering kan også få uønskede følger for museenes indre organisering. I en rapport fra *Statens nærings- og distriktsutviklingsfond* (SND) fra 2002 som omhandler norske attraksjoner, forespeiles det en framtidig situasjon hvor den offentlige støtten til museumssektoren reduseres. I rapporten heter det også: ”’Konservatorrollen’ vil ikke lenger prege fremtidens museer og kulturinstitusjoner like sterkt. Mer vekt vil legges på økonomi og markedsføring, som igjen vil påvirke attraksjonens innhold og presentasjonsform (markedsorientering)” (SND 2002:54). Fagmiljøets reaksjon på de politiske føringene kan således være todelte. Usikkerhet rundt egen posisjon kan føre til at miljøet ikke er utelukkende positivt, selv om man samtidig kan se behovet for endring. Men selv om rapporten fra SND beskriver en framtid hvor konservatoren er mindre sentral, er det kanskje mer naturlig å forvente en videreutvikling av konservatorrollen. Som innebærer en mer utadvendt og publikumsrettet posisjon. I Getty rapporten fra 2000, forespeiles det en framtid hvor konservatoren inngår som en brobygger som fremmer samarbeid og dialog mellom kulturarvens mange interessenter (Avrami m. fl. 2000:13).

Det er vanskelig å se for seg at bevaring av kulturarv skulle være et område som vil mangle støtte og midler. Men det er allikevel avhengig av at det finnes dekning hos publikum for å kunne rettferdiggjøre virksomheten og for at myndighetene skal kunne bevilge midler. Konserveringsfeltet kan derfor i mye større grad kommunisere med og involvere seg i samfunnet, gjennom for eksempel tolkning og undervisning. Således kan demokratisering vekke publikums interesse og føre til en revitalisering av faget gjennom nye tanker, redskap og ikke minst kunnskap (Mason og de la Torre 2000:172). Å åpne for samarbeid med andre grener eller felt vil fremme multidisiplinær tenkning. Noe som igjen kan føre til at ekspertuttalelsene blir byttet ut med tolkninger som det kanskje er bredere støtte for i samfunnet (Mason og de la Torre 2000:176).

2.11 Framtiden – mot en globalisert verden

Mason og de la Torre ser også fokusering på flertydighet og demokratisering som konserveringsfagets framtid. Å sikre flertydighet ved kulturarven gjennom konserveringsbehandling, er med på å verne om det kulturelle mangfoldet. Noe som står sentralt i dagens globaliserte samfunn, hvor økt mobilitet fører til en sammenblanding og ensretting av kultursektoren. Globalisering kan også føre til at det lettere oppstår konflikter rundt kulturarv som følge av ulike verdihensyn. Kulturarven er dessuten et viktig redskap for å bevare marginaliserte kulturer (Mason og de la Torre 2000:165-7, 171). I mange tilfeller hvor demokratisering har vært prøvd ut i praksis har det da også vært i tilknytning til urbefolkningsgrupper, som nevnt tidligere. Særlig gjelder dette indianerne i USA, aboriginerne i Australia og maoriene på New Zealand. Erfaringene har i mange tilfeller vært positive og samarbeidet har ført til økt kunnskap for både museets personale og gruppene selv (Bloomfield 2008, Kaminitz m. fl. 2005:101).

Men i disse tilfellene dreier det seg ofte om gjenstander av religiøs eller rituell betydning, som i følge tradisjonen skal behandles på bestemte måter. I tillegg kan det være at samarbeidet har utgangspunkt i en form for pliktfølelse, som igjen skyldes den tidligere behandlingen disse gruppene har gjennomgått. I enkelte tilfeller kan det også dreie seg om gjenstander hvor museets eierskap bestrides av de aktuelle gruppene. Dermed kan motivet for denne formen for demokratisering, være vanskelig å overføre til det allmenne publikum. Eksemplet viser allikevel at demokratisering lar seg gjøre. Men kanskje er en vellykket prosess avhengig av at man begynner med grupper som har en spesiell tilknytning til, eller engasjement for kulturgjenstandene. For på den måten å kunne nå ut til alle.

2.12 Oppsummering og spørsmål for videre forskning

Verdistrømninger innen konserveringsfaget, reiser noen viktige spørsmål rundt dets senere utvikling. Politiske myndigheter anser forvaltningen av kulturarven som et offentlig anliggende og dermed bør avgjørelser rundt bevaring gjøres i fellesskap. Det såkalte ekspertveldet sies å forvalte kulturarven i Norge, uten at det allmenne publikum har klare kanaler for dialog med beslutningstakerne. Det kan kanskje hevdes at de mangler direkte påvirkningskraft på egen kulturarv. Løsningen ligger, etter de politiske føringene, i et samarbeid mellom museene og publikum. Dette er det man legger i en demokratisering av

konserveringsfaget. Ønsket er at demokratisering vil fremme flertydige tolkninger, og motvirke skillet mellom ekspertene og det allmenne publikum.

Dette blir bakgrunnen for to forskningsspørsmål som ønskes besvart i denne oppgaven. Spørsmålene vil bli forankret i kapitlene som følger og vil bidra til å finne svar på oppgavens problemstilling.

1. **Gjennomføring:** Politiske myndigheter ønsker at befolkningen skal ha større påvirkning på egen kulturarv. Hvordan skal demokratisering fungere i praksis, og hvilken rolle skal konservator ha?
2. **Verdier:** Politiske myndigheter ønsker et større fokus på formidling av museumssamlingen. Hvordan skal kravet til utstilling kombineres med bevaring av gjenstandene?

3. Metode

3.1 Innledning

Oppgaven baserer seg på ulike metodiske tilnærmingsmåter som litteratursøk, intervju, tekniske undersøkelser og forskningsundersøkelse. I oppgaven brukes Norsk Sjøfartsmuseum som tilfellestudie og to gjenstander fra museets samling blir brukt som konkrete eksempler. Med bakgrunn i konserveringsteorien vil oppgaven søke å svare på forskningsspørsmålene.

For å vurdere demokratisering som en mulig metodisk tilnærming, er det nødvendig å danne seg et inntrykk av dagens forhold ved museet. Dermed ble faktorer som dialog med publikum, organiseringen av museet og samarbeid med publikum, undersøkt gjennom intervju.

3.2 Kildegrunnlag

Relevant litteratur som omhandlet verdivurderinger i forhold til konservering ble gjennomgått og dette dannet grunnlaget for formuleringen av forskningsspørsmålene. Fagets teoretiske utvikling og dagens teoridebatt har stått i særlig fokus. Det eksisterer en debatt rundt verdier innen konservering som fremmer ønsket om en mer åpen og imøtekommende sektor overfor publikum. Dette ble det lagt vekt på når det gjaldt å finne fram til løsninger som kombinerte ulike verdihensyn. Litteraturgjennomgangen dannet en teoretisk plattform for oppgaven.

Norsk Sjøfartsmuseum, og to studieobjekter fra museets samlinger, er oppgavens førstehåndskilder. En tilfellestudie ble valgt for å kunne foreta en analyse av forholdene ved museet ut i fra de beslutningene som var gjort i tilknytning til de to studieobjektene. Denne analysen ble brukt som utgangspunkt for å se nærmere på hvilke resultater en mer demokratisert beslutningsprosess kunne føre til.

Studieobjektene ble vurdert i forhold til konkrete problemstillinger rundt konservering og utstilling. Det førte til en verdianalyse av studieobjektene, for å se nærmere på hvilke verdier disse gjenstandene ble vurdert til å inneha og hvordan dette påvirket utstillingsformen og bevaringen av gjenstandene. For å gjøre dette mulig ble tolkning av konteksten rundt gjenstandene svært viktig, og sekundærkilder ble derfor brukt aktivt.

Sekundærkildene kan sies å være de kildene som står nærmest primærkildene, og innebærer en fortolkning av kunnskap om disse (Kjeldstadli 1999:177-8). Informasjon ble derfor innhentet om behandlingen av gjenstandene og deres aksesjonering² ved museet, samt de registreringer som var gjort i museets arkiv vedrørende gjenstandene. Den kulturhistoriske konteksten rundt studieobjektene ble i tillegg undersøkt ved hjelp av faglitteratur innen fiskeri og sjøfart. Internettkilder har også blitt brukt til å innhente informasjon i denne sammenhengen. Forfatteren har forholdt seg kritisk til alle kilder.

3.3 Intervju

Intervju som metode har lang tradisjon innen humanistisk forskning og er særlig relevant innen historiefaget. I dette tilfellet ble intervju valgt som metode fordi det ga mulighet til å undersøke om ulike grupper ved museet gjorde ulike verdivurderinger og hvor de hadde sammenfallende syn.

3.3.1 Eliteintervju

Eliteintervju ble valgt som framgangsmåte. Denne intervjuformen er mye brukt innen historie og i tilknytning til biografier. Det defineres som en intervjuform ”som utføres med individer som er valgt ut på grunn av hvem de er eller hva de har gjort” (Seldon 1996:353). Eliteintervjuet utgjør dermed ikke et tilfeldig og representativt utvalg, men heller et bevisst og bestemt valg av intervjuobjekter. Målet for intervjuet er dermed ikke objektive fakta, men personlige beretninger. Således kunne metoden gi verdifull informasjon som det ellers ville ha vært vanskelig å få kjennskap til. Opplysningene som søkes er av en personlig karakter og innebærer at hver enkelt analyserer sitt eget verdensbilde.

Eliteintervjuet er et kvalitativt intervju. Kvale presenterer det kvalitative forskningsintervjuet som en måte å få fram folks erfaringer og deres syn gjennom en form for dagligdags samtale. Formålet med intervjuet beskrives som ”å tolke meningen med sentrale temaer i intervjupersonens livsverden. Intervjueren registrerer og tolker meningen med det som blir sagt og måten det blir sagt på” (Kvale 2001:39-40). Selv om en slik bruk av muntlige kilder har en relativt fri utforming, må utbyttet av intervjuet allikevel kunne verifiseres. Dette innebærer at resultatene må være pålitelige og at intervjuene undersøker den gitte problemstillingen slik at de er gyldige (Kvale 2001:47). Et slikt kvalitativt intervju

² Aksesjonering; nyervervelse ved et museum, som også innebærer registrering.

er også en metode med begrensninger. Utbyttet av intervjuet er avhengig av intervjuobjektets innstilling og ikke minst hukommelse. Intervjueren må også være oppmerksom på de elementer som kan spille inn og påvirke intervjuobjektets svar. Et unøyaktig vitnesbyrd kan blant annet skyldes usikkerhet rundt intervjuerens intensjoner. Dessuten kan intervjuobjektets fremstilling av ulike hendelser være farget av etterpåklokskapens lys. Men også måten intervjueren stiller spørsmål på og mangel på kritisk sans hos vedkommende, kan gå utover intervjuets verdi som kilde. Aldersforskjellen mellom intervjueren og intervjuobjektet kan også være en hindring for intervjuets pålitelighet (Seldon 1996:355-358).

Valg av intervjuobjekter var viktig for å få frem resultater som kunne være med å svare på problemstillingen. For å få frem ulike synspunkter og holdninger omkring utstillingshensyn og konserveringshensyn, var det derfor et ønske om å intervju en konservator, en kurator og en representant for venneforeningen. Disse personene fungerte som primære kilder i forhold til det de kunne fortelle om situasjonen ved museet.

Innholdet i intervjuet måtte derfor planlegges i forkant slik at det resulterte i et meningsfylt intervju, som kunne bidra til å svare på forskningsspørsmålene. Det ble derfor laget en intervjuguide som var delt inn etter ulike tema (se vedlegg 1). Alle gruppene fikk spørsmål ut i fra de samme temaene, men enkelte spørsmål varierte fra gruppe til gruppe. Noen oppfølgingsspørsmål ble laget i forkant, men det er vanskelig å vite hvordan samtalen utvikler seg og intervjueren må derfor være forberedt på å improvisere underveis. Intervjuobjektene var i forkant informert om de temaene som skulle tas opp, men de fikk ikke oppgitt de konkrete spørsmålene. Utformingen av intervjuguiden ble gjort slik at spørsmålene ikke skulle virke ledende og at det ikke skulle resultere i kun bekreftende eller avkreftende svar.

Både konservatorene og venneforeningen stilte med to representanter hver til intervjuet. Gruppeintervju er en kvalitativ forskningsmetode som går ut på at flere mennesker sammen diskuterer et tema med en forsker som leder og ordstyrer. Gruppedeltakerne hjelper hverandre med å huske erfaringer og hendelser. De sjekker sine egne erfaringer mot andres, retter på og supplerer hverandres historier (Holter og Kalleberg 1996:155). Ved slike intervju kan det være vanskeligere å holde fokus på de stilte spørsmålene. Samtalen kan lett spore av og etterfølges av nye tema som ikke ligger innenfor forskningsrammene. Et slikt intervju stiller større krav til intervjueren når det kommer til å holde samtalen innenfor de gitte rammer. På den annen side kan intervjuobjektene utfylle hverandre og supplere den informasjonen den andre kommer med.

For å skape en avslappet og uformell atmosfære, ble det valgt å holde intervjuet i museets kafé. Et vellykket intervju er avhengig av at intervjuobjektet føler seg komfortabel med situasjonen (Seldon 1996:355-358). Museets kafé ble vurdert som å virke avvæpnende for intervjuobjektene og således skape bedre flyt i samtalen. Men settingen kunne også virke mot sin hensikt, ved at intervjuobjektene ble distraheret av omgivelsene. Valget av Sjøfartsmuseet som lokalitet for intervjuene, gjorde det enklere å henvise til konkrete gjenstander i samlingene som ble berørt i samtalen. Valget var da også naturlig ettersom konservatorene og kurator ble intervjuet i arbeidstiden.

3.3.2 Reliabilitet

Reliabilitet sier noe om hvor nøyaktig resultatene i forskningen er. Påliteligheten til spørsmålene skal sikres slik at man får samme resultat ved å gjennomføre forsøket eller forskningen flere ganger. Det stilles ofte spørsmål til reliabilitet i intervjumetoden, da det lett kan oppstå feilkilder. Bruk av lydopptaker står sentralt i så måte. Dersom kvaliteten på opptaket ikke er godt nok kan dette forårsake misforståelser når intervjuene skal transkriberes. Det som ble sagt skal overføres til skriftlig tekst i en transkripsjon. Det er viktig at det nøyaktige innholdet blir nedtegnet og at man ikke tillegger meninger til intervjuobjektet. Emosjonelle aspekter ved intervjuet må også med, som latter, pauser og anstrengt stemmeleie. Dersom intervjuobjektet har noe å påpeke i transkripsjonen skal dette rettes opp i, såfremt ikke vedkommende endrer på meningen med utsagnet. Kvalitativ forskning blir beskrevet av Kvale som et arbeid hvor man må sikre pålitelighet igjennom hele forskningsprosessen. Arbeidet gjelder ikke bare en avgrenset del av undersøkelsen (Kvale 2001:105). Gjennom god planlegging av spørsmålene, valg av lokale og intervjuobjekter, deltakelse under intervjuet og transkripsjon, danner dette forhåpentligvis et godt grunnlag for å kunne svare på forskningsspørsmålene. Intervjuobjektene har akseptert transkripsjonene som korrekte etter mindre rettelser. Ved å bruke dette materialet bevisst kan informasjonen settes opp mot hverandre og diskuteres videre i oppgaven.

3.3.3 Validitet

Å validere data er å kontrollere at det man har funnet i intervjuet er gyldig. Validitet sier noe om hvor gyldig en studie er og hvor representative dataene er i forhold til det forskningsmaterialet man analyserer. Informasjonen man har funnet fram til vil påvirke gyldigheten av konklusjonen, og det er derfor viktig at de funnene man har gjort, virkelig er i

samsvar med hva intervjuobjektene faktisk mener (Kvale 2001). Alle intervjuobjektene fikk spørsmål om de samme temaene, men stilt ut i fra deres ulike ståsted, slik at svarene kunne settes opp mot hverandre. For å sikre gyldighet er det viktig at intervjuer er oppmerksom på sin egen rolle og at denne kan påvirke objektet underveis i intervjuet. Like fullt kan intervjuobjektene påvirke hverandre slik at ikke hele sannheten kommer fram. Kanskje hadde intervjuobjektene svart annerledes hvis de ikke var to til stede. Informasjonen i intervjuet er ikke nødvendigvis gyldig for andre grupper ved museet enn de man har intervjuet, og kan derfor ikke sies å være representativ for Norsk Sjøfartsmuseum som helhet. Derimot kan svarene sies å være relevante i forhold til problemstillingen i oppgaven, utstillingshensyn sett opp mot konserveringshensyn.

3.3.4 Erfaring med intervju som metode

Gruppeintervju ble aldri vurdert i forkant, men erfaringene med intervjuformen var positive. Det kom fram flere aktuelle spørsmål og problemstillinger som kanskje ellers ikke hadde blitt belyst, under samtaler med bare en person. Å skulle styre samtalen til to engasjerte mennesker viste seg å bli en utfordring. I ettertid ser man også at et forsøksintervju kunne vært avholdt på forhånd som en forberedelse. Fornuftige og interessante oppfølgingsspørsmål, var dessuten vanskeligere å stille enn forutsatt. Tiltross for at gruppeintervjuet ble et positiv tilskudd til oppgaven kunne man nok vært klarere på hvor mange som var ønskelig skulle delta i intervjuet. I ettertid ser intervjueren at hun burde veid opp for dette ved å invitere kurator til å ta med en kollega, slik at hun fikk det samme utgangspunktet som de andre.

I ettertid framstår også valget av lokale som hovedsakelig positivt. Ettersom kafeen er plassert sentralt i museumsbygningen, gjorde dette det mulig å henvise til konkrete gjenstander som ble diskutert. Riktignok gjorde støy fra andre gjester i kafeen det ved enkelte tilfeller vanskelig å høre det som ble sagt på lydopptaket. Ved to anledninger ble også intervjuene avbrutt av at andre museumsansatte henvendte seg direkte til intervjuobjektene

Nedskrevet muntlig tale kan lett framstå som usammenhengende og ustrukturert, dette ble da også opplyst ved tilbakesending av transkripsjonen. Intervjuobjektene reagerte da også på teksten. Etter å ha mottatt presiserende informasjon om bruken av materialet, ble alle tekstene godkjent med et par rettelser. Forfatteren har således erfart at informasjonen som gikk ut i forbindelse med transkriberingen burde vært klarere, det ville kanskje forhindret en

del misforståelser i etterkant når de fikk transkripsjonen til gjennomlesning. Med bakgrunn i intervjuobjektene reaksjon på transkripsjonene, ble det avtalt at den transkriberte teksten ikke skulle brukes direkte i oppgaven. Transkripsjonene ble derfor kun brukt som arbeidsdokumenter for forfatteren. For å sikre validitet og reliabilitet er intervjuene lagt ved i sin helhet som lydfiler i vedlegg 13. Lydfilene er også tilgjengelig hos forfatteren. Intervjuene ble til sammen på 4 timer og 14 minutt og resulterte i 96 sider transkribert tekst.

3.4 Tekniske undersøkelser

For å se nærmere på hvordan museet i praksis tar beslutninger og håndterer utfordringer knyttet til utstillingene, ble to gjenstander fra museets samling valgt som studieobjekter i oppgaven. Dette var et skipsratt som står utstilt med deler av dekksutstyret til stålbarken Lingard, og ei silderist som ble hentet inn til museet som rekvisitt og i dag står utstilt i museets båthall. Skipsrattet er tilknyttet en konflikt mellom museet og venneforeningen i 2006, samt at utstillingen illustrerer ulike utstillingshensyn sett opp mot konserveringshensyn.

Silderista belyser samme tema, men fra en annen vinkel, da denne gjenstanden er tatt inn i samlingen uten å bli registrert i samlingen. Økt aldersverdi gjør nå at rista får endret status fra rekvisitt til en del av samlingen. Formålet med disse gjenstandene var også å konkretisere og visualisere spørsmålene som ble stilt i siste kapittel i teoridelen rundt demokratisering. Studieobjektene danner dermed grunnlaget for en analyse av forhold ved museet i dag. Ved å studere gjenstandenes bakgrunnshistorie, tilstand og utstillingsforhold, kan det dras slutninger om hvordan museet behandler gjenstandene i samlingen, hvilke verdivurderinger som er gjort, og hvordan gjenstandene blir formidlet til publikum. Målet med denne gjennomgangen er å se om det er mulig å komme med forslag til nye måter museet kan kombinere hensyn knyttet til utstilling og konservering.

Det ble gjort en forskningsundersøkelse for å finne praktiske løsninger som kan bidra til en kombinasjon av utstilling og konserveringshensyn. Før forsøkene ble gjennomført ble det foretatt en gjennomgang av relevant konserveringslitteratur. Bakgrunnen for forskningsundersøkelsen var å finne ut hvordan forholdene ved museet var og i hvilken tilstand gjenstandene befant seg i. Først og fremst ble dette gjort ved visuell undersøkelse og dokumentasjon. Deretter ble det foretatt røntgenfluorescens-spektrometri (XRF) undersøkelser av skipsrattet, temperatur og fuktighetsmålinger ble foretatt i forskjellige deler av museet, og en test for å identifisere salt med prøver tatt fra silderista.

3.5 Oppsummering

De muntlige kildene danner grunnlaget for å diskutere og problematisere verdihensynene vedrørende utstillings- og konserveringsforhold nærmere. Når man ser dette sammen med undersøkelsene som blir gjort av gjenstandene gir dette i sum et klarere bilde av museet og hvordan problemstillingens verdihensyn skal belyses med tanke på en demokratisert prosess. I neste kapittel følger en beskrivelse av oppgavens tilfellestudie Norsk Sjøfartsmuseum. Der vil forholdene og organiseringen ved museet bli beskrevet i nærmere detalj.

4. Norsk Sjøfartsmuseum – en tilfellestudie

4.1 Innledning

Norsk Sjøfartsmuseum er valgt som tilfellestudie i denne oppgaven for å se nærmere på verdihensyn og demokratisering. Museet er inne i en prosess fram mot hundreårsmarkeringen i 2014 hvor det foreligger konkrete planer for revitalisering av store deler av samlingen. Nåtidens krav til formidling gjør at ledelsen ved museet ser det som viktig å imøtekomme publikums forventninger ved å ta i bruk moderne teknologi. Ensidig fokus på kommersielle hensyn og nye krav til utstilling av gjenstander, kan kanskje påføre kulturgjenstandene større slitasje enn nødvendig. Derfor er en balansering av publikums mulighet til å oppleve gjenstandene på nært hold og en overvåking av gjenstandenes tilstand, viktig å balansere. Museet vil derfor kunne være tjent med en demokratisert endringsprosess som både ivaretar den kommersielle delen av museumsdriften, samtidig som den sørger for en forsvarlig bevaring av de kulturhistoriske gjenstandene.

Sjøfartsmuseet er et nisjemuseum som formidler historien om norsk sjøfart og fiskerinæring. Norsk sjøfart har hatt en svært sentral rolle for landets økonomiske utvikling og de aller fleste familier her til lands har en eller annen slektning som har tilknytning til denne næringen. I motsetning til en del andre museer formidler Sjøfartsmuseet historien til en kultur og en tradisjon som fremdeles eksisterer, dog i flere og mer moderne former. Dette stiller museet i en særstilling, ettersom det finnes mange fra miljøet som har klare formeninger om temaet og som stiller krav til museets historiske framstilling.

Dette kapitlet er en introduksjon til forholdene og organiseringen ved museet. Informasjonen vil være sentral for å kunne sette seg inn i verdiproblematikken som kan oppstå ved bruk og bevaring av gjenstander ved museet. Den kan også gi en pekepinn på faktorer som påvirker demokratisering. For å sette seg inn i dagens forhold ved museet skal denne delen av oppgaven fokusere på de historiske linjene ved museet, dagens situasjon og framtidvisjonene for Norsk Sjøfartsmuseum.

4.2 Museet

Norsk Sjøfartsmuseum i Oslo ble stiftet i 1914, i anledning nasjonalutstillingen som markerte 100-årsjubileet for den norske grunnloven. Tidspunktet markerte da også handelsflåtens gradvise overgang fra seil til damp og Norges posisjon som en ledende sjøfartsnasjon. Museet ble etablert i den gamle Generalitetsgården i Dronningens gate 15. Samlingen ble derimot ikke tilgjengelig for publikum før i 1929 da Generalitetsgården ble flyttet til Norsk Folkemuseum på Bygdøy. Arbeidet med de nye bygningene startet med en arkitektkonkurranse i 1953. Første del av museet, båthallen, stod ferdig i 1958. Hovedbygningen stod først ferdig i 1974 (Kolltveit 1991:147, Norsk Folkemuseum, Digitalt Museum, Store Norske Leksikon). I følge museets hovedmål skal det være:

”en landsdekkende institusjon som skal skape kunnskap om norsk sjøfart og virksomhet knyttet til kyst, sjø og vassdrag i historiske og samtidige perspektiver. Det er videre et mål å belyse hvordan dette har hatt og har betydning for kulturell, sosial og økonomisk utvikling i Norge” (Norsk Sjøfartsmuseum c).

Dette arbeidet gjør museet gjennom utstillingene og samlingen, og gjennom forskning. I utstillingene har museet fokusert på å framstille temaene sjøfart og båtens utvikling gjennom skipsportrett og skipsmodeller. Museet ønsker å gi de besøkende et innblikk i livet om bord i båtene, gjennom utstilte skipsinteriør som gir et inntrykk av forholdene. I hovedutstillingen er det blant annet mulig å gå inn i et treetasjes skipsinteriør fra dampskipet D/S Sandnæs. Interiøret gir et innblikk i hvordan det var å reise på førsteklasse langs norskekysten rundt 1914. Her er det også utstilt diverse dekksutstyr som til sammen skal forestille dekket på stålarken Lingard. Dekket sammenfaller med byggets arkitektur og skaper inntrykket av å styre skuta ved at man kan skue utover Oslofjorden.

Figur 1 Interiør fra D/S Sandnæs.

Figur 2 Lingarddekket.

I museets båthall har fokuset vært på norsk tradisjonell båtbygging og båtens betydning for kyst-Norge (Kolltveit 1991:155). De fleste gjenstandene i museets samling er stilt ut på en slik måte at de er lett tilgjengelig for publikum. Samlingens gjenstander er i stor grad nært tilknyttet vår egen tid, noe som kanskje er med på å forklare venneforeningens engasjement.

Norsk Sjøfartsmuseum har dessuten forvaltningsansvaret for kulturminner under vann på strekningen fra svenskegrensen til Åna Sira, dette gjelder funn både i saltvann og i ferskvann. Museet har derfor hatt ansvaret for utgravningene i Bjørvika. I utstillingen ”Skipskirkegården i Bjørvika” presenteres de foreløpige resultatene fra disse utgravningene (Norsk Sjøfartsmuseum a, g). I forbindelse med *Mangfoldsåret 2008* lagde museet i samarbeid med Bergens Sjøfartsmuseum en utstilling om båtflyktninger, knyttet til både nyere tid og andre verdenskrig. Utstillingen står fremdeles med blant annet livbåten fra M/S Nyhorn som ble brukt under flukt fra Port Lyautey i Marokko under andre verdenskrig (Norsk Sjøfartsmuseum f).

I samlingen har museet i tillegg en rekke båter som er i drift, hvor skonnerten Svanen nok er den mest kjente. Bygd i 1916, er den et av landets første fartøyvernprosjekter. I dag brukes skuta hovedsakelig som skoleskip, hvor ungdommer i alle aldre kan få en unik maritim opplevelse. Svanen eies og drives av *Norsk Sjøfartsmuseums Veteranskipsrederi AS*, med god hjelp fra venneforeningen ”Svanens Venner” (Skonnerten Svanen).

Museet driver aktiv forskning på feltet, og har 12 vitenskapelige stillinger. De vitenskapelige ansatte har alle doktorgrader og i følge sjefskurator Per G. Norseng satser museet aktivt på forskning og kompetansebygging. Museet har dessuten to konservatorer og

to arkeologer blant de ansatte (Norseng pers. komm. 22.10.09, Norsk Sjøfartsmuseum e). For å styrke forskningsmiljøet har museet opprettet *Maritimhistorisk Fagforum*. Forumet er ment å bedre dialogen mellom de ulike vitenskapelige fagmiljøene ved museet, men utenforstående forskere inviteres også til å delta. Således håper man å nå ut til et bredere forskningsmiljø innen maritim historie (Norsk Sjøfartsmuseum b). Sjøfartsmuseet er dessuten hovedansvarlig for *Nasjonalt museumsnettverk for sjøfart*, også kalt Sjøfartsnettverket. Nettverket har som mål å ”sette fokus på norsk sjøfart både nasjonalt og internasjonalt, samt maritime samfunn relatert til sjøfart og skipsfart” (St.meld. nr. 49 2009:79). Nettverket består av 13 museer som har årlige møter.

4.3 Framtiden og videreutvikling

Norsk Sjøfartsmuseum har utarbeidet en strategi fram mot 100-årsjubileet i 2014, som tar for seg retningen museet skal bevege seg mot i årene som kommer. Strategien har de kalt *Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014*³ og ble vedtatt i stiftelsens styremøte 13. oktober 2008. Planen er ambisiøs og framtidsrettet, hvor forskning og formidling står i hovedsetet. Det satses på en omfattende fornying av utstillingene og en utvidelse av museets tjenester. I tillegg skal ny teknologi tas aktivt i bruk både i utstillingene og i arbeidet med museets hjemmesider. Således håper museet i større grad å nå barn, unge og familier.

Museets økte fokus på publikum og formidling, kan skyldes at dette har vært områder som har vært for dårlig prioritert. Dette er nok ikke unikt for Sjøfartsmuseet, men ser ut til å være kritikk som rammer mange museer. I *Framtidas museum*, stortingsmelding 49 2009, framheves det at museene har vært for lite publikumsorienterte. Formidling og opplevelse for publikum, har gått på bekostning av egne prosjekter og forskning. I tillegg har trolig økonomi i mange tilfeller spilt en avgjørende rolle. Politikerne ser ut til å mene at mange museer har neglisjert sitt ansvar som allmenne formidlere. Ved Norsk Sjøfartsmuseum har de faste utstillingene ikke utviklet seg i takt formidlingsformer som ellers er blitt vanlige i samfunnet. Deler av utstillingene har stått mer eller mindre uendret siden åpningen av hovedbygningen i 1974. Dette er nok ikke enestående for Sjøfartsmuseet, mange norske museer har permanente utstillinger som sjeldent endres eller videreutvikles. Noe som kan gjøre det vanskelig å nå ut til et yngre publikum som er vant til dagens underholdningsverden.

³ *Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014*, se vedlegg 2.

Arbeidet med museets fornyingsstrategi har så langt resultert i ombygging av hovedbygningen for å få på plass ny resepsjon med kafé og butikk, nytt bibliotek og en utstilling om maritim billedkunst. I første halvdel av 2010 vil en ny utstilling åpne, som tar for seg skipets utvikling gjennom flere tusen år. I tillegg vil det i løpet av året åpne en ny utstilling i båthallen i samarbeid med Norsk Redningsselskap. Denne vil omhandle sjøredningens historie, og redningsskøyten Stavanger, den siste originale redningsskøyten, skal stilles ut. I følge museets hjemmesider er således den første fasen av fornyelsesarbeidet gjennomført (Norsk Sjøfartsmuseum d, Rostrup pers. komm. 28.10.09).

4.4 Venneforening

Ved mange norske museer, inklusive Norsk Sjøfartsmuseum, har man etablert venneforeninger. Disse består ofte av svært engasjerte mennesker som bidrar på en rekke ulike måter til driften av museet. Men venneforeninger kan også komme med bestemte krav til museene og de kan ha klare formeninger om hvordan samlingen bør behandles. I følge nettsidene til Norsk Sjøfartsmuseum har *Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner* som formål:

”å støtte Norsk Sjøfartsmuseum økonomisk og praktisk ved medlemskap, bidrag eller andre tiltak. Venneforeningen påtar seg oppgaver etter ønske fra museet og har p.t. to aktive ressursgrupper, hhv. en ‘Dugnadsgruppe’ og en ‘Vervegruppe’” (Norsk Sjøfartsmuseum h).

I vedtektene presiseres det at venneforeningen skal ”stimulere og imøtekomme den allmenne interesse for sjøfart og kystkultur”, og at den skal ”være et forum med faglig og sosialt innhold for medlemmene”. Foreningen kan dessuten yte bistand i form av ”sikring av museets økonomi eller bidrag til samfunnskontakt” (Norsk Sjøfartsmuseum h).

Venneforeningen kan være et naturlig utgangspunkt for museet til å opprette en dialog med publikum. Oppstart for venneforeningen var i 2003, og etterfulgte et mindre formelt råd som hadde eksistert ved museet tidligere (Lia m. fl. 2009:212-4, L’orange pers. komm. 27.10.09). Ettersom foreningen har fungert i kun seks år, kan det være at den ikke er fullstendig implementert i ved museet. Potensialet som ligger i en slik venneforening har kanskje derfor ikke blitt fullstendig utnyttet. Årsberetningen for 2008 fra venneforeningens styre, vitner allikevel om et godt samarbeid med museumsledelsen. Venneforeningen stiller seg positiv til museets fornyingsstrategi fram mot 100-årsjubileet i 2014, og foreningen engasjerer seg også aktivt for å verve nye medlemmer (Lia m. fl. 2009:212-4).

4.5 Markedsføring

I framtidsstrategien som Norsk Sjøfartsmuseum har utarbeidet heter det innledningsvis; ”Innen 100-års jubileet i 2014 skal Norsk Sjøfartsmuseum være veletablert og anerkjent som nasjonalt opplevelsesmuseum og kunnskapssenter med solid vitenskapelig og museumsfaglig forankring” (Poulsson m.fl. 2008:3). Videre er det brukt et avsnitt på å beskrive hvordan en effektiv markedskommunikasjon skal etableres. I dette avsnittet listes det opp tre punkter:

- ”Proaktiv profilering og omdømmebygging gjennom media og overfor offentlige og private beslutningstagere.
- Løpende informasjonsvirksomhet gjennom media og internett.
- Økt vektlegging av markedsføring, bl.a. gjennom brukerundersøkelser (’kundetilfredshetsanalyser’) og reklame” (Poulsson m.fl. 2008:3).

Utvikling av forretningsideer tilknyttet museet, presenteres også som nye tiltak for framtiden (Poulsson m.fl. 2008:5). Dermed kan det se ut til at Sjøfartsmuseet har tatt innover seg de utfordringene som det står ovenfor og de politiske føringene som ligger til grunn.

Museumssektoren kan ofte framstå som skeptisk til begreper som lønnsomhet og markedsføring. Dette er begreper som i stor grad preger samtiden, og som statlige myndigheter i større grad forventer av museene. I den tidligere nevnte rapporten fra *Statens nærings- og distriktsutviklingsfond* (SND), hevdes det at det stadig vil bli vanskeligere for politikere å prioritere støtte til museer framfor allmenne sosiale goder (SND 2002:54). I rapporten sees økt fokus på kommersiell drift av både museer og andre kulturinstitusjoner som en naturlig følge:

- ”Enten attraksjonen er gratis eller det allerede tas entréavgift, vil det bli lagt vekt på besøkets omfang. Det vil være enklere å støtte en attraksjon med et høyt besøkstall, enn en med vesentlig lavere besøk.
- Det vil tilrettelegges for et tettere samarbeid mellom næringslivet og kulturinstitusjonen. Økt synlig sponning vil kunne bli et resultat.
- Entréavgifter vil kunne økes og innføres der hvor det i dag er gratis adgang” (SND 2002:54).

På mange måter kan en mer markedsorientert tilnærming være gunstig for museene, ettersom fokuset i større grad ville være på publikum, som tross alt er brukerne av museet. Dette kan igjen føre til en mer lønnsom drift, siden det endrede fokuset ville hatt som mål å oppnå økt besøkstall. Et ensidig fokus på publikum kan på den andre siden føre til neglisjering av gjenstandene og bevaringen av disse. Dette kan også føre til at det blir satt av mindre til forskning, ved at ressursene hovedsakelig retter seg mot publikumsvennlige aktiviteter. Noe

som igjen kan bidra til at nye sider ved norsk maritimhistorie kanskje ikke blir avdekket. SND rapporten beskriver at en slik tilnærming også vil kunne føre til at konservatorrollen blir mindre sentral ved museene. Sæter påpeker i sin artikkel at en slik utvikling krever at det oppnås en fornuftig balansegang mellom det kommersielle og museenes faglige innhold (Sæter 2004:22). Det kan jo også tenkes at et økt fokus på markedsføring vil komme gjenstandene til gode. For å kunne trekke publikum er museene avhengige av at gjenstandene som stilles ut er interessante og i en akseptabel tilstand.

4.6 Oppsummering

Framtidsstrategien og forholdet til venneforeningen er viktige elementer fra dette kapitlet som vil bli vektlagt for senere diskusjon. Framtidsstrategien påvirker museet ved at det utfordrer ledelsen til å imøtekomme de politiske føringene omkring demokratisering av norsk kulturarv. Demokratiseringen vil også påvirke konservatorene, kuratorene og venneforeningens syn på hvordan konservering og utstilling skal gå sammen for å imøtekomme disse føringene. Museet må posisjonere seg slik at nye måter å formidle på gjør at man når ut til et større og viktigst av alt, et yngre publikum. Dialog er et nøkkelord i denne sammenhengen og museet må kanskje derfor aktivt ta kontakt med den yngre delen av befolkningen for å involvere disse i museet.

Venneforeningen står sentralt i så måte, ettersom den i seg selv er en viktig publikumsgruppe for museet. I tillegg utgjør den en ressurs som kan brukes for å nå ut til flere. Starten på en demokratiseringsprosess bør kanskje starte med venneforeningen og de praktiske kunnskapene de sitter inne med. Medlemmene har vært en aktiv del av historien som Sjøfartsmuseet er satt til å formidle og noen har også opplevd Norges storhetstid som sjøfartsnasjon. Av den grunn har de et stort engasjement, og føler et spesielt eierskap til gjenstandene i samlingen. Kunnskapen som medlemmene besitter kan sies å være levende historie, som museet kan benytte seg av. Dette kapitlet har gitt informasjon om flere forhold ved museet og vist hvordan en demokratisering av museet kan gjennomføres. Dette utgjør derfor deler av grunnlaget, for spørsmålene som stilles under intervjuene. Neste kapittel presentere en gjennomgang av resultatene fra intervjuene.

5. Presentasjon og drøfting av resultater av intervju

5.1 Innledning

Spørsmålene i intervjuene har til hensikt å få frem de underliggende utfordringene i samarbeidet mellom konservator, kurator og deres forhold til venneforeningen. Målsetning er å finne ut om en demokratiseringsprosess kan være en fornuftig tilnærmingstype for Sjøfartsmuseet for å få en bedre kommunikasjon mellom de ulike gruppene. For å gi svar på forskningsspørsmålene, har intervjuets oppbygning hatt til hensikt å utfordre intervjuobjektene til å komme med ytringer omkring ulike verdisyn knyttet til konservering og formidlingsform. Intervjuene spiller derfor en viktig rolle for å studere hvordan de ulike gruppene har vurdert de samme situasjonene. I tillegg ble intervjuene en kilde til informasjon om arbeidsforhold ved museet, og supplerer opplysningene som ble presentert i forrige kapittel. Intervjuene kan gi noe informasjon om interessen og engasjementet hos publikum, men mest av alt, de ansattes holdning og interesse for Sjøfartsmuseets publikum. Informasjonen som kom fram under intervjuene ble brukt videre i utarbeidelsen av mulige løsninger.

De tre gruppene, konservator, kurator og venneforeningen, ble stilt ulike spørsmål ettersom de fyller forskjellige roller ved museet. Allikevel sorterte spørsmålene under de samme hovedtemaene, som er som følger: verdihensyn knyttet til studieobjektene, faste og midlertidige utstillinger, arbeidsmiljøet og generelle samarbeidsforhold, publikumskontakt, forhold til venneforeningen og framtidsutsiktene for Sjøfartsmuseet. De konkrete spørsmålsformuleringene er å finne i vedlegg 1, og intervjuene i sin helhet som lydfiler i vedlegg 13. Utkommet av spørsmålene som ble stilt om verdihensyn knyttet til studieobjektene blir presentert i neste kapittel, sammen med en presentasjon av hvert av studieobjektene.

5.2 Spørsmålene – tema og utforming

For å hente ut informasjon fra intervjuene som var relevant for oppgaven, ble det lagt vekt på å utforme åpne spørsmål som ikke skulle virke ledende. Målet var å få til en ubesværet samtale som beveget seg inn på interessante områder som spørsmålene kanskje ikke i utgangspunktet dekket. Intervjuene ble tatt opp med en digital lydopptaker. Lydfilene ble

deretter transkribert etter punktene i kapittel 3. og sendt ut til intervjuobjektene for godkjenning.

Hensikten med spørsmålene var å få kunnskap om hvordan de ulike gruppene så på utstillingene, særlig gjaldt dette formidlingsformen. Arbeidsmiljø og samarbeid innad på museet ble videre diskutert. Et av forskningsspørsmålene går på rollefordeling, og spørsmål om samarbeidet mellom gruppene ble derfor viktige. Neste hovedspørsmål gikk på publikumskontakt. Hensikten med disse spørsmålene var å avdekke hvordan personene oppfattet publikum og deres kunnskap om konservering. Videre var det interessant å få vite hvilken kontakt de hadde med publikum, og om de så muligheter for at bedre kommunikasjon kunne bidra til en mer demokratisert museumssektor. Konservatortittelen ble også tatt opp som et tema til alle tre gruppene. Særlig fokus ble lagt på om intervjuobjektene mente at likheten mellom titlene kunne virke forvirrende for publikum og således være med å forhindre en god dialog.

Venneforeningens representanter ble spurt om å beskrive foreningen, dens rolle og oppgaver ved museet. De ansatte ble spurt om hvordan de vurderte venneforeningens betydning for museet og hvilken kontakt de hadde med den. De ble også spurt om hvorvidt de ville ha brukt foreningen som utgangspunkt for å komme i dialog med de øvrige besøkende. Dette ga et visst inntrykk av hvordan venneforeningen vurderte seg selv og hvordan de museumsansatte så på deres rolle. Målet var altså her å se nærmere på hvilke holdninger disse gruppene hadde til hverandre.

Intervjurunden ble avsluttet med spørsmål om framtiden for Sjøfartsmuseet. Fokuset lå på hvordan personene så på de planlagte endringene ved museet, og om det var noe de kunne ha tenkt seg å gjøre annerledes. Det ble også stilt spørsmål om alle de tre gruppene hadde blitt involvert i arbeidet med fornyingsstrategien. Hensikten med dette var å avdekke om museet i arbeidet med fornyingsprosessen hadde åpnet for bidrag fra alle, og således brukt en demokratisert fremgangsmåte.

5.3 Presentasjon av resultater og diskusjon

Under følger de viktigste funnene fra intervjuene. Disse sorterer under overskriftene utstillingene, arbeidsmiljø, publikum, venneforeningen og framtiden. Funnene vil bli kommentert i dette kapitlet, mens de vil bli brukt videre og tatt opp igjen i oppgavens avsluttende diskusjon.

5.3.1 Utstillingene

De konservatorene uttrykte at museets ledelse hovedsakelig hadde fokusert på skiftende utstillinger framfor de faste. Mye av deres arbeidstid gikk derfor med til å sette opp midlertidige utstillinger. Kuratoren mente prioriteringen var et ressursfordelingsspørsmål. Utstillingenes hovedproblem ble beskrevet som måten gjenstandene blir presentert for publikum på. Gjenstandene blir i liten grad forklart og satt i en større sammenheng, de framstår også som støvete og dårlig vedlikeholdt. Venneforeningens representanter var spesielt tydelige på dette og var kritiske til at de opplevde at lite ble gjort fra museets side. De viste også til eksempler hvor gjenstander hadde blitt ødelagt, utsatt for hærverk eller regelrett stjålet. De konservatorene ytret på den annen side et konkret ønske om å kunne bruke mer tid på de faste utstillingene, nettopp for å gjøre de mer presentable. De skulle også gjerne ønsket at noe av det materialet som ble opparbeidet i tilknytning til de midlertidige utstillingene, også kunne komme de faste utstillingene til gode.

Formidlingsform står sentralt i fornyingsstrategien som museet har utarbeidet. Det var bred enighet blant de tre gruppene om at det var på tide med oppgraderinger. Konservatorene kunne opplyse om at den delen av utstillingen som omhandler arkeologi ble fornyet på 1990-tallet. Deler av hovedutstillingen er dessuten av nyere dato. Men som kuratoren påpeker er mangelen på forklarende og opplysende tekster i utstillingene påfallende, og har man lite basiskunnskap om sjøfart og fiske, er det vanskelig å se sammenhengene i presentasjonen. Venneforeningens representanter mente dessuten at det var gjenstander som var presentert på en feilaktig måte i utstillingen. Ytterligere betraktninger om utstillingsforholdene kommer inn under andre overskrifter. De betraktningene som omhandler studieobjektene, blir presentert i neste kapittel.

5.3.2 Arbeidsmiljø

I følge konservatorene hadde museet i den senere tid gjennomgått et generasjonsskifte. Dette påvirket samarbeidet ettersom de nyansatte fremdeles hadde en del å lære om konserveringsproblematikk. I museets framtidsstrategi er arbeidsmiljø et av hovedmålene, dette skal ”innebære at museet er en trivelig arbeidsplass med velorganisert ledelse, administrasjon og fagmiljø” (Poulsson m. fl. 2008:2).

På spørsmål om strategiarbeidet og om det hadde involvert alle ved museet, mente konservatorene at dette var et politisk vedtak som de ikke ville uttale seg om. Derimot ble det fra kuratorens side sagt at alle ble invitert til å bidra, men at engasjementet var

varierende. Mange fryktet vel også at endringene ville bidra til å produsere mer papirarbeid en praktisk museumsarbeid. Synspunktene på strategien blant de ansatte var altså delte. Formannen i venneforeningen, som er med på styremøtene, var også representert i utvalget som jobbet med strategien. Venneforeningen er dessuten valgkomité for Sjøfartsmuseets styre og velger tre representanter til styret. De var derfor fornøyd med deres mulighet til å påvirke strategiarbeidet med innspill.

5.3.3 Publikum

Søndagsforedragene blir dratt frem som særlig positive tiltak utover utstillingene ved museet. Temaene beskrives av venneforeningens representanter som interessante, men besøket er dessverre for lavt, kurator bekreftet det samme. Allikevel har museet en liten gruppe besøkende som er svært engasjerte. De har dessuten en stor andel utenlandske turister som er innom i sesongen. Kurator innrømmer at museet er for dårlige til å lytte til publikums tilbakemeldinger, og i arbeidet med fornyingsstrategien har det vært lite rom for det allmenne publikums synspunkter. Derfor kan kanskje museet beskyldes for å ha vært noe innadvendt i strategiarbeidet. Bakgrunnen for dette er nok at man mener at man selv har god oversikt over de tiltakene som er nødvendige for å øke publikumsinteressen for museet. Kuratoren ser for seg at dialogen med publikum vil bedre seg når arbeidet med fornyingen er overstått. Museet har også gjennomført noen få publikumsundersøkelser, og årsaken til at det ikke er gjennomført flere er et kapasitetsspørsmål.

Venneforeningens representanter framholder foreningen som en mulig vei å gå for å komme museet i tale. Konservatorene framstiller forholdet mellom museet og publikum, som bedre før. De viser til tidligere arkeologiske utgravninger langs norskekysten, som skapte stort engasjement og en følelse av eierskap til funnene blant folk. På spørsmål om de ansattes kontakt med publikum forteller konservatorene om omvisninger i magasinene, i anledning ”åpne dager” hvor publikum blant annet kan få komme bak kulissene. Det hender at kuratoren holder foredrag eller har omvisninger, i tillegg kommer henvendelser fra publikum. Både kurator og konservatorene framhever biblioteket som sentral i museets publikumstjeneste.

Det ble også stilt spørsmål om den tidligere satsningen på formidling. Konservatorene mente at formidlingsinnsatsen hadde vært bra, men at museet kanskje ikke hadde fulgt helt med i utviklingen. Dette ble sagt i forbindelse med undervisningsopplegget, men kan vel overføres til hele museet. Det er heller ikke enkelt å fornye et

undervisningsopplegg når utstillingene dette baserer seg på, ikke videreutvikles. Kuratoren påpeker at det har vært både kapasitets og økonomiske problemer i tilknytning til formidlingen. Videre er museet i en overgangsfase hvor gamle rutiner har blitt kastet på båten, før de nye er fullstendig innkjørt. Dette har nok sammenheng med de utskiftningene som har vært i staben, i tillegg til fornyingsarbeidet som er satt i gang.

Både konservatorene og kuratoren, var usikre på om publikum hadde kunnskaper om hva en konservator gjør. Ulikt kunnskapsnivå blant publikum kan gjøre at noen vet og andre ikke gjør det. Synliggjøring av konservering i utstillingene har vært gjort i arkeologisk sammenheng. Utstillingen om utgravningene i Bjørvika presenterer også konservering. Denne ble lagd kort tid etter at funnet ble gjort og dette ble omtalt i pressen. Gjenstandene som ble funnet ble lagt i et akvarium for utvaskning av salter, som igjen ble plassert i utstillingen. I tillegg ble det informert om konservering og konserveringsbehov ved marinarkeologiske gjenstander. Konservatoren kunne således gå opp i utstillingen for å hente gjenstander til behandling. Utstillingen mottok god respons fra publikum. Tidsaspektet var nok sentralt her, siden museet fikk lagd og presentert en utstilling mens funnet fremdeles lå ferskt i minnet hos folk. Slike utstillinger er igjen krevende å sette opp. Kuratoren brakte også dette eksemplet på bane og framholdt at konservering utgjør en viktig del av museets virksomhet. Venneforeningen så også behovet for kunnskap om bevaring.

Konservering er derimot ikke tematisert i den kulturhistoriske delen og dette ble nok heller ikke prioritert i framtiden, mente kuratoren. Bevisstgjøring av publikum gjennom utstillingene er viktig, men kuratoren ville kanskje ha valgt andre temaer for dette formålet. Kuratoren er opptatt av at det som bringes ut til publikum ikke blir for innfløkt, men viser også til Munch maleriene og den interessen som var for konserveringen av disse etter tyveriet av ”Skrik” og ”Madonna”. Hun mener derfor at det ved spesielle gjenstander og med den rette vinklingen, kan konservering synliggjøres i utstillingene på en måte som vil være interessant for publikum.

På spørsmål om de kjente til debatten rundt bruken av tittelen konservator, kom det fram at de kjente til denne, men at det ikke var et område som i særlig grad opptok konservatorene. De innså at det kanskje kunne være forvirrende, men at de alltid ville forklare hvilke arbeidsoppgaver de hadde i direkte møter med publikum. De opplevde således ikke tittelen som et problem ved Sjøfartsmuseet. For kuratoren var ikke tittelen viktig i seg selv. Derimot var det som lå i tittelen, som forskningstid, viktig. Kurator, syntes hun ble en fremmed tittel som gjerne forbindes med kunst og kunstmuseer. Hun kunne se at bruken av tittelen for de to gruppene kunne virke forvirrende, men dette var ikke en debatt

som engasjerte henne i særlig grad. Venneforeningens svar på spørsmålet var av en litt annen karakter. Den ene var ikke klar over at man opererte med både kurator og konservator, han klarte derfor ikke å si noe om hva som var forskjellen. Den andre var klar over at museet hadde både kurator og konservator i staben, men han var ikke sikker på hva som skilte de to gruppene. Venneforeningen ønsker derfor et møte med de ulike gruppene hvor disse kan fortelle om sine roller og oppgaver ved museet. Representantene var også opptatt av å bedre dialogen mellom foreningen og museet, slik at foreningen kunne bli en enda bedre ressurs for museet.

5.3.4 Venneforeningen

Konservatorene beskrev venneforeningen som en ressurs for museet. Men de påpekte også at foreningen til tider kunne være noe egenrådig. Når det gjaldt arbeid som foreningen utførte var dette tidkrevende for konservatorene, ettersom de gjerne måtte stå ansvarlig for det som ble gjort. Representanter for foreningen var ofte interessert i å gjøre jobber for museet utenfor vanlig arbeidstid. Konservatorene forventet da også at arbeidet som ble utført var gjort etter museale prinsipper. Kuratoren karakteriserte venneforeningen som relativt homogen, og ytret ønske om større og bredere rekruttering særlig av yngre folk. Dette ble bekreftet av venneforeningen og er en stor utfordring. Kuratoren etterlyste et større engasjement i forhold til arrangementer som ble holdt i regi av museet. Hun kunne ha tenkt seg at enda flere av foreningens medlemmer møtte opp på tilstelninger hvor de ble spesielt invitert.

Når venneforeningen ble bedt om å karakterisere seg selv framhevet de at det er en viktig og samlende gruppe for folk med maritim interesse. Medlemmene er hovedsakelig pensjonister og foreningen arrangerer også turer for sine medlemmer. Dugnadsgruppen er sentral i foreningens arbeid, men medlemmer har også støvsugd i utstillingene, plukket søppel ute på området og hjulpet til i museet når de ansatte har vært på tur. Representantene etterlyser en større interesse fra museets side for den kunnskapen som mange sjøfolk, og således mange av foreningens medlemmer, sitter inne med. Som nevnt over ivret venneforeningen for en bedre dialog og samarbeid med museet. En mer åpen, imøtekommende og inkluderende holdning fra museets ansatte ovenfor venneforeningens medlemmer, ble etterlyst.

Kuratoren sier at venneforeningen er svært viktig for museet fordi de bryr seg om det, og kan fungere som ambassadører utad. Konservatorene framhever at foreningen har gjort

mye godt dugnadsarbeid ute og at de hjelper til med distribusjon av årbøkene. I tillegg er foreningen også viktig for å skape kontakt med publikum og den kan gi tilbakemeldinger til museet. Konservatorene har ofte samarbeidet med venneforeningen ettersom de har stått som ansvarlige for den jobben som dugnadsgruppen har gjort. Kuratoren har derimot i liten grad hatt noe med venneforeningen å gjøre, men hun har i noen tilfeller blitt kontaktet av enkeltpersoner. Hun kan også opplyse om at foreningen ikke har en egen kontaktperson ved museet, men at de trolig forholder seg til sine representanter i styret eller direkte til direktøren. Hva gjelder bruk av venneforeningen for å komme i kontakt med publikum, ville kuratoren først ha vurdert hva som skulle formidles og hvem det skulle formidles til. Dette begrunner hun i at foreningen ikke er representativ for hele publikumsmassen. Dette har igjen bakgrunn i at venneforeningens medlemmer hovedsakelig består av eldre menn.

Det ble også stilt spørsmål om et informasjonsmøte som hadde vært holdt mellom museet og venneforeningen, i anledning fornyingsarbeidet. Kuratoren og representantene fra venneforeningen var tilstede på møtet. Kuratoren mente møtet hadde vært nyttig, og at museet hadde fått gitt en del informasjon som gjorde at venneforeningen så endringene i et mer positivt lys. Hun så også verdien av å holde slike møter tidligere i prosessen, slik at eventuell kritikk kunne bli tatt til følge. Venneforeningens representanter var også positive til møtet og den brede diskusjonen det resulterte i. Selv om det var tydelig uenighet på enkelte punkter, var møtet allikevel konstruktivt.

5.3.5 Framtiden

På spørsmål om hvordan de ønsket at museet skulle utvikle seg for fremtiden, ville konservatorene hatt større fokus på gjenstandene og de historiene som disse representerer. De uttrykte også en generell skepsis rundt bruken av teknologiske hjelpemidler i utstillingene, ettersom det ved slike installasjoner må være personell som følger de opp. Slike installasjoner er ressurskrevende, både hva gjelder økonomi og personell. Kuratoren skulle gjerne likt og sett at museet beveget seg i en retning hvor fokuset i enda større grad var på bestemte målgrupper, som familier og lokalmiljø for slik å gjøre museet mer relevant. I utstillingene ville hun hatt mer personfokus, hvor enkeltindividenes historie ble fortalt. I tillegg til det tekniske og historien om den maritime næringen.

Det ble også stilt spørsmål om venneforeningens framtidsutsikter. Representantene beskrev mulighetene som positive og mange. Men utfordringene var også store, som det å nå ut, formidle kontakt og få folk interessert. Foreningen står også ovenfor en utfordring i det å

sørge for fortsatt rekruttering, og da særlig av yngre mennesker og av begge kjønn. Representantene håpet da også at foreningen således kunne få en mer sentral posisjon ved museet. Hva gjaldt museets framtidsutsikter var representantene positive. De planlagte endringene ble ansett som nødvendige, for å oppnå større bevissthet rundt den maritime kulturarven og for å få flere besøkende til museet. Kuratoren mente at de planlagte endringene var resultat av mye godt arbeid og at det ledet museet inn på riktig kurs. Konservatorene ville ikke uttale seg om endringene.

Intervjuene ble avsluttet med et spørsmål om den statlige satsningen på museumssektoren. Ettersom Norsk Sjøfartsmuseum ikke er et statlig museum, ble det av venneforeningen framholdt at direktørens viktigste oppgave var å få inn penger til driften. Dette har i senere tid resultert i at museet har opprettet en partnergruppe som skal bidra økonomisk. Ellers påpekte alle at omleggingen av momsen ville gi flere midler til museet. Konservatorene nevnte rederne som tradisjonelt har vært viktige støttespillere for museet. Kuratoren skulle gjerne ha sett at det var mer satsning på samlingsforvaltning og magasinforhold. Dette ble trukket fram som svært viktige områder i en museumsdrift, som er kostbare og som det er vanskelig å få støtte eller bevilgninger til. Dette er da også et av områdene som trekkes fram i fornyingsstrategien, hvor man ønsker at samlingsforvaltningen skal bli ”konsolidert med betryggende konservering, magasinering og sikkerhet” (Poulsson m. fl. 2008:2).

5.4 Oppsummering

Når det kommer til forholdene mellom de ulike gruppene ved museet kan det se ut til at alle hadde vært tjent med en bedre dialog og samarbeid, særlig hadde dette kommet museet som helhet og publikum til gode. Partene framviser da også interesse og ønske om at dette skal lykkes. Venneforeningen framstår i særlig grad som samarbeidsvillige, tiltross for tidligere uoverensstemmelser mellom museet og representanter fra venneforeningen.

Partene er også enige om at noe må gjøres med museets utstillinger, men de er nok ikke helt samstemte når det kommer til hvilke tiltak som skal iverksettes. Allikevel var det tydelig at alle innså at utstillingene ikke fungerte godt nok når det gjaldt å formidle til publikum. Selv om museets publikum blir møtt med behjelpelighet og vennlighet av museets ansatte, som konservatorene påpekte, er det mye som tyder på at museet i liten grad aktivt går i dialog med publikum. Arenaer for tilbakemelding mangler og museet bruker i liten grad

publikumsundersøkelser. Det er således vanskelig å se hvordan museet kan være sikre på at de planlagte endringene vil være i publikums interesse.

Venneforeningen utgjør en gruppe av publikum som er svært viktig for museet. Dette er en ressurs som museet trolig kunne benyttet seg av på en bedre måte. Selv om det ikke alltid møter opp så mange på museets arrangementer og på tross av at medlemmene stort sett er pensjonerte menn, er venneforeningen en gruppe museet bør ta godt var på. De utgjør da også en grunnstamme for videre vekst og således for å spre interesse. Foreningen sitter da også på mye kunnskap som etter hvert vil forsvinne.

Prosessen som har ledet fram til fornyingsstrategien kan se ut til å ha vært åpen for alle som var interessert i å bidra. Selv om ikke alle er enige i alt som skal gjøres, framstår alle som positive til at noe faktisk gjøres. Både venneforeningen og museet står ovenfor den samme utfordringen, nemlig å nå ut til yngre mennesker. Endringene som skal gjøres kan være et skritt i riktig retning i så måte, både for museet og for foreningen.

I kapitlet som følger vil oppgavens to studieobjekter bli presentert. Disse vil danne grunnlaget for å se på ulike verdihensyn ved bruk og bevaring av gjenstander. I tillegg vil disse gjenstandene fungere som konkrete eksempler på hvordan museet kombinerer utstilling og bevaring. Intervjuene vil også bli brukt i neste kapittel for å belyse dette aspektet og beskrive gruppenes verdisyn. Ved å se på hva som er gjort i disse to tilfellene, danner dette igjen grunnlaget for mulige alternative framgangsmåter.

6. Studieobjekter

6.1 Innledning

Gjenstander har ulike verdier avhengig av øynene som ser. Teoretikerne omtaler ofte begrepene alders- og historisk verdi, som er beskrevet i teorikapitlet. Disse begrepene kan brukes som verktøy for å analysere en gjenstands verdi i et mer nyansert bilde. Den historiske konteksten en gjenstand kommer fra, kan bety mye for hvordan en konservator vil behandle gjenstanden. Historisk verdi kan gjøre at utstilling av gjenstanden blir svært viktig. I slike situasjoner kan ønsket om å stille ut gjenstanden være uforenlig med gjenstandens behov for konservering.

I en demokratisert prosess, hvor publikum skal få lov til å delta i bevaring av kulturarven, kan det tenkes at utstillingshensyn i mange tilfeller vil gå foran konserveringshensyn. Miriam Clavir beskriver situasjoner hvor urbefolkningsgrupper har svært klare meninger om hvordan en gjenstand skal framstilles. En demokratisering kan dermed være utfordrende for konservatorrollen.

I dette kapitlet blir oppgavens to studieobjekter presentert. De representerer forskjellige verdier og den ene har vært gjenstand for konflikt. Gjenstandene vil således fungere som eksempler på hvordan beslutningsprosessen ved museet fungerer. Ved en presentasjon av studieobjektene danner dette grunnlaget for konserveringsalternativer gjennom en forskningsundersøkelse. Kapitlet vil begynne med en presentasjon av gjenstandene, hva gjelder kontekst, utstillingsforhold og verdispørsmål. Studieobjektene ble tatt opp i intervjuene, men resultatene av disse blir først presentert her.

6.2 Skipsrattet

Skipsrattet står i museets hovedutstilling som en del av Lingarddekket. Stålbarken Lingard ble bygd ved Fevig Jernskibsbyggeri og stod ferdig i 1893 (Tønnesen 1951a:62). I følge maritimhistoriker Olaf T. Engvig, var det den siste større skværriggede lasteskuten som ble bygd i Norge (Engvig 1998:22). Lingard ble bygd som en

Figur 3 Skipsrattet fra Lingard.

seilskute i stål, på en tid som var preget av en gradvis overgang fra seil og tre, til stål og damp. Barken ble etter endt fartstid i 1935 innkjøpt og restaurert i Oslo. Dette ble gjort på initiativ fra Norsk Seilskuteklubb, som ville bevare den for fremtiden som ”Norges Minneskute”. Flere andre land hadde satt i gang lignende prosjekter for å bevare egne skip fra seilskutetida. Skipet fikk hard medfart under andre verdenskrig, men ble igjen restaurert av representanter for seilskuteklubben. Sjøfartsmuseet overtok ansvaret for bevaringen av Lingard etter krigen. Men trolig på grunn av manglende ressurser og vilje ved museet, ble skuta solgt videre i 1946. Museet hadde riktignok sikret seg historiske opplysninger og data fra skipet, samt deler av dekksutstyret, som kan sees på Norsk Sjøfartsmuseum i dag (Bjørklund og Kolltveit 1989:139-140, Engvig 1998:29, 32). Hensikten ved at Sjøfartsmuseet overtok Lingard var at skuta skulle bevares for fremtiden. Avgjørelsen om å selge Lingard videre i 1946 ble ansett som svært kontroversiell og skapte stor ”friksjon” mellom museet og deler av det maritime miljøet (Engvig 1998). Lingard endte sine dager ved Stavanger Skibsopphugning i 1948 (Engvig 1998:34).

Selv om rattet er utstilt som en del av Lingarddekket, viste museets registreringer at rattet faktisk stammet fra en dampkorvett med navn Ellida, som ble bygd i 1880⁴. Dette ble også bekreftet av konservator ved Norsk Sjøfartsmuseum, Ove Rostrup, som mente at Lingard var utstyrt med to ratt, i motsetning til rattet som står utstilt som er enkelt (pers. komm. 28.10.09). Ellida var et marinefartøy bygd ved Moss Værft & Dokk, også kalt ”Værven”, og ble det siste fartøyet i tre som verftet bygde (Blåkraven nr. 4, 2008). I følge Jacob Børresen var dette grunnen til at fartøyet var ”foreldet som krigsskip allerede før det var ferdig bygget” (Børresen 2004).

6.2.1 Verdivurdering

Venneforeningen hadde lenge hatt et ønske om å polere rattet på Lingarddekket, og i kjølvannet av dette fulgte en konflikt som på mange måter kan sies å ha rot i problemstillingen, ”verdier knyttet til utstilling og konservering av en gjenstand”. Situasjonen rundt skipsrattet illustrerer hvordan en gruppes verdivurdering av en gjenstand, kommer på kant med museets syn på bevaring. Konflikten mellom venneforeningens dugnadsgruppe og museets fagfolk, sto om hvorvidt messingene på rattet skulle pusses og hvordan dette eventuelt skulle gjøres. Argumentet fra dugnadsgruppens side var at messingbeslag og gjenstander av messing, alltid ville vært blankpussede om bord i båtene,

⁴ Norsk Sjøfartsmuseum – gjenstandssamlingen, registrering for NSM 2054, se vedlegg 3.

og at noe av den daglige rutinen nettopp gikk med på slikt arbeid. Under intervjuet ble de ulike gruppene spurt om hva de syntes om å blankpolere messingen på rattet.

Representantene fra venneforeningen ville gjerne se rattet med blankpusset messing. Det ble også hevdet at det var dekning for denne framstillingen gjennom bildemateriale av stålbarken Lingard. De ønsket ikke at metallet skulle fremstå som nytt, det skulle være preget av ”tidens tann”. Konservatorene ville ikke ha blankpolert rattet, de ville latt det være sånn som det var da det kom inn til museet. De poengterer også at originale merker og spor bør tas vare på og at dette kan forringens ved polering. Kuratoren kunne personlig ha tenkt seg at messingen på rattet var blankpolert. Men dette kommer, som nevnt i forrige kapittel, ut av et generelt ønske om at utstillingene ved museet skal fremstå som mer oppdaterte.

Situasjonen ved Sjøfartsmuseet endte med at dugnadsgruppen brukte sandpapir for å fjerne oksidlaget som dekket messingen, før de polerte metallet med flytende messingpuss. Gruppen hadde således gått utover den muntlige avtalen de hadde med museet. I følge avtalen skulle det kun brukes flytende messingpuss og bomullsklut, utstyr som museet supplerte. I diskusjonen som fulgte av hendelsen ble det hevdet fra museets side at behandlingen rattet hadde fått kunne være skadelig for både treverk og metall. I tillegg stilte man seg tvilende til om den historiske dekningen for ønsket om et blankpolert messingbeslag på skipsrattet til en stålbark bygget i 1892.

Det ble hevdet fra museets side at det under seilskutetiden, som endte i 1920-årene (Bjørklund og Kolltveit 1989:139), ikke var vanlig med den type behandling. En mulig bakgrunn er overgangen fra seil til damp som førte til lave skipsrater for seilskip, som derfor ikke tillot større besetning enn absolutt minimum (Tønnesen 1951b). Mannskapet på denne tiden hadde derfor antakelig mer enn nok med seilingen og håndteringen av skipet i land (pers. komm. Koren 28.10.09). Det ble videre hevdet at ønsket om å polere rattet trolig hadde bakgrunn i perioden hvor venneforeningens medlemmer selv var til sjøs. Noe som tilsvarende tiden etter andre verdenskrig, hvor den norske handelsflåten var svært sentral og som ble etterfulgt av en periode med fortsatt vekst utover i 1960-årene. Jarle Bjørklund og Bård Kolltveit beskriver da også de norske skipene på denne tiden som ”gjennomgående nye og meget velholdte” (Bjørklund og Kolltveit 1989:210-1).

6.2.2 Formidlingsform

Skipsrattet er også et utgangspunkt for en diskusjon rundt formidling av samlingen og hvorvidt publikumstilgjengelighet skal gå foran bevaringshensyn. Dette var et av temaene

som ble tatt opp i intervjuene, her kom det da også fram ulike synspunkter.

Venneforeningens representanter framhevet at måten Lingarddekket er utstilt på, gir en helt unik opplevelse for publikum. Særlig fokuserte de på opplevelsen av størrelsen og følelsen av å ”styre” Lingard. De viste også til skipsinteriøret på D/S Sandnæs og at det var unikt at man kan bevege i dette skipsinteriøret. De påpekte videre at dette var robuste gjenstander som tålte en slik behandling, og at mindre robuste gjenstander selvfølgelig ikke måtte utsettes for slikt. Det viktigste for representantene var at gjenstandene var tilgjengelige for publikum, heller enn at de ble bevart for all evighet. Derfor kunne slitasje aksepteres, og dersom noe skulle tilstøte gjenstandene i utstillingen kunne man ta seg av dette i ettertid. De mente at ettersom mange av gjenstandene ikke er unike, kunne noen ofres. Av negative aspekter påpekte de to at utstillingsformen i enkelte tilfeller hadde ført til at elementer hadde blitt tatt fra utstillingene, de etterlyste derfor vakthold.

Kuratoren mente også at Lingarddekket og rattet ga en unik opplevelse til publikum. Hun framholdt dessuten at det måtte være mulig å sikre publikumstilgjengeligheten samtidig som man ivaretok gjenstanden. Som venneforeningen, mente hun at dette var uproblematisk for store og solide gjenstander. I tillegg brakte også hun på bane verdi som et argument. Gjenstanden var ikke unik, det fantes tilsvarende på andre museer, dermed kunne man tillate at de besøkende kunne komme så nærme. Hun påpekte også viktigheten av å bevare unike eksemplarer for framtiden.

Konservatorene framholdt at i slike tilfeller måtte det gjøres en avveining, i hvor stor grad skal publikumstilgjengeligheten gå foran gjenstandsbevaringen. Området framsto som mer problematisk for denne gruppen enn for de to andre. De fortalte også om forhåndsreglene som er tatt, fester med tau og stålvinkel, for å hindre at rattet kan svinges rundt. De hadde ikke problemer med å se at rattet kunne vært sikret bedre i utstillingen, for eksempel ved bruk av sperringer, men framhevet at dette ville påvirke publikumsopplevelsen i negativ forstand og at publikumshensyn var viktigere enn bevaringshensyn i dette spesifikke tilfellet. For blinde og svaksynte var det avgjørende at de kunne komme nær gjenstandene, derfor mente de at gjenstandene tålte den behandlingen de fikk. Derimot gjorde de det klart at denne utstillingsformen ikke ville blitt akseptert dersom gjenstanden hadde vært skjør.

Intervjuobjektene ble spurt om de kunne se for seg andre måter rattet kunne vært utstilt på, for eksempel ved bruk av en kopi. Venneforeningens representanter var ikke spesielt positive til bruk av kopier, men mente at det i visse tilfeller kunne være en mulig framgangsmåte. De var av den oppfatning at rattet ikke var et slikt tilfelle. Kuratoren var av

samme oppfatning. Konservatorene var på generelt grunnlag positive til bruk av kopier, og mente det var en særlig god løsning i situasjoner hvor originalen var i dårlig stand. Men de framholdt også at det i svært mange tilfeller er den originale gjenstanden publikum kommer for å se og at en kopi i så måte ikke vil være godt nok.

Bruk og bevaring av gjenstander kan være vanskelige faktorer å kombinere, som rattet på Lingarddekket eksemplifiserer. Intervjuobjektene ble derfor spurt om konflikter rundt bruk og bevaring kunne vært presentert utstillingen. Venneforeningens representanter var usikre på hvordan dette skulle gjøres og hvorvidt det hadde noen verdi. Kuratoren mente at det kunne vært beskrevet i en omvisning for å bevisstgjøre publikum på at museet foretar bevisste valg i tilknytning til gjenstandene sine. Men hun var ikke overbevist om at dette var noe som ville interessere publikum. Konservatorene hadde ikke noen klar formening om temaet.

6.3 Diskusjon

Resultatene av intervjuene kan tyde på at polering av messingene ikke har historisk dekning. Blankpolert messing på en stålbark som Lingard er sannsynlig historisk ukorrekt sett i lys av den tiden skipet seilte i. I tillegg presenteres rattet i utstillingen som en del av et helt skipsdekk, kjent som Lingarddekket. Rattet framstilles som at det er skipsrattet til stålbarken Lingard. Bildematerialet som venneforeningen viser til av Lingard, vil derfor være av mindre betydning, ettersom rattet aldri har vært på denne båten. På den annen side spiller det kanskje liten rolle for publikum hvilket skip rattet har tilhørt, ettersom det i utstillingen framstilles som om det stammer fra denne båten det er utstilt sammen med.

Synspunktene som fremmes av venneforeningen er kanskje farget av tiden de selv seilte, og hvor fokuset på vedlikehold var satt høyt. Chris Caple peker på at slike følelser ofte fører til at mange ønsker at gjenstandene skal fremstå i god stand, nærmest som nye. Caple tror også at de håndverkstradisjonene som ligger bak produksjonen av gjenstandene, fremmer kontinuerlig vedlikehold og et plettfritt ytre. Dette sees i sammenheng med kommersielle hensyn hvor gjenstanden alltid måtte være presentabel i stand for eventuelle salg (Caple 2000:142-3). Med et slikt utgangspunkt kan det lett oppstå konflikter med museumverdenens fokus på sannhet og ekthet. Men av mange blir nettopp en slik framstilling sett på som sann, ettersom den viser gjenstanden slik som den var da den var i bruk. I tillegg kan det ligge en forventning hos publikum, som ønsker en opplevelse av å bli tatt med tilbake i tid. Utstillingen av Lingarddekket er ment å gi de besøkende følelsen av å

stå om bord på en båt, av å skue ut på fjorden og av å kunne stille seg bak rattet. Som Venneforeningens kontaktperson, Egil M. Hovland, sier det ”når man går opp på dekket på Lingard så kan man, enten man er en liten pjokk som er på besøk for første gang, eller selv har vært til sjøs, stå der og oppleve størrelsesforholdene og holde i rattet” (pers. komm. 27.10.09). Opplevelsen av dekket blir således illustrerende og lærerikt. Dette er da også en retning som museet ønsker å bevege seg i, slik at et besøk ved museet skal gi publikum en klar opplevelse av det maritime miljø (pers. komm. Omtvedt 22.10.09).

6.4 Silderista

I følge plaketten som er plassert ved gjenstanden i utstillingen ble silderista ”benyttet om bord ved ising. Vårsilda kunne her kvitte seg med ´gulpa´ (melke og rogn) før den ble lagt iset i kasser”. Silderistene, eller salteristene, ble brukt om bord i garnbåtene og silda ble fraktet fra garnet over på rista. Etter fjerning av melke, rogn og noe fiskeskjell, ble silda lagt lagvis i tønner eller kar, med is eller salt (pers. komm. Kloster og Rostrup 05.10.09).

Silderista framstår i utstillingen med saltavsetninger og fiskeskjell, som kan sies å være rester etter dens fartstid.

Figur 4 Silderista.

Figur 5 Silderista sett ovenfra.

Silderista ble i sin tid brakt inn i museet som en rekvisitt til utstillingen i båthallen. Den ble samlet inn i 1987, fra Carl Lothe AS i Haugesund, av Johan Kloster og Jarle Bjørklund. På grunn av kort tid mellom innsamlingstidspunktet og åpningen av utstillingen ble ikke gjenstanden registrert ved museet. Silderista var en av flere gjenstander som ble samlet inn på denne måten, og som ble brukt som rekvisitter i utstillingen. I forbindelse med den pågående omleggingen av båthallen blir alle disse gjenstandene registrert og fotografert (pers. komm. Kloster og Rostrup 05.10.09).

Med tiden har silderistas status endret seg, og den ansees ikke lengre for å være en rekvisitt, men som en fullverdig del av samlingen. Det har forekommet en endring av gjenstandens verdi og betydning, som kan sies å ha skjedd uavhengig av gjenstanden selv. Som rekvisitt er det lite informasjon å hente fra museets arkiv om kontekst og proveniens, se vedlegg 4. Dette har også bakgrunn i at gjenstandene ved innsamling ble ansett som alminnelige, siden det på det tidspunktet fantes mange tilsvarende gjenstander. Ettersom tiden har gått har denne situasjonen endret seg, og gjenstandenes verdi har økt siden de nå fremstår som sjeldnere. Mye av informasjonen rundt innsamlingen av disse gjenstandene er ikke skrevet ned, men er muntlig tilgjengelig fra tidligere museumsansatte. Hva skjer når disse kildene forsvinner og dagens ansatte ikke lengre er klar over sammenhengene? Det er dessuten vanskelig å spore opp denne type informasjon i ettertid, ettersom det dreier seg om gjenstander som i sin tid ble ansett som dagligdagse.

6.4.1 Verdivurdering

I intervjuene ble det stilt spørsmål om intervjuobjektene syn på silderistas verdi, og om de ville vurdere den annerledes ettersom den "bare" var en rekvisitt. Venneforeningens representanter stilte seg positive til å bruke rekvisitter i utstillingene, og mente det var en god måte å skape atmosfære. Bilder kunne også brukes til samme formål. De var dessuten klare på at en slik bruk av gjenstander måtte forklares tydelig i utstillingen. Kuratoren vil ikke vurdere silderista annerledes enn andre gjenstander i museets samling. Hun tror heller ikke at dette har noe å si for publikum. Gjenstandene har vært viktige for å skape en maritim atmosfære i utstillingen. Hun ser derimot at det kan være problematisk at museet har få registreringer og dermed lite informasjon om gjenstandene i sine arkiv. Konservatorene beskriver situasjonen som en museumspolitisk problemstilling, hvor gjenstander som i sin samtid ikke ble ansett som verdifull i ettertid blir sjeldne, fordi få eksemplarer har blitt bevart. De framholder at det er en naturlig utvikling at disse nå blir registrert som gjenstander.

6.4.2 Bruksspor

Intervjuobjektene ble også spurt om å vurdere hva fiskeskjellene og saltet, gjorde med ristas framtoning. Venneforeningen mente at dette var illustrerende for hvordan gjenstanden hadde blitt brukt og derfor burde det heller ikke fjernes. Kuratoren mente at tilstedeværelsen av salt og fiskeskjell kanskje kunne sies å gi gjenstanden en form for autentisitet, ved å demonstrere

at den har vært i bruk. Men hvis hun sto ovenfor valget ville hun personlig ha valgt å fjerne dette. Denne uttalelsen var trolig tuftet på mer estetiske vurderinger, fremfor konkrete konserveringshensyn. Konservatorene framholdt at tilstedeværelsen ga gjenstanden en kontekstuell ramme. De påpekte også at dette førte til at spikrene som holder konstruksjonen sammen, ruster. Således var dette igjen en avveiningsprosess hvor rista kanskje fremstår som mer illustrerende med salt og fiskeskjell på, noe som neppe bidrar til dens fortsatte bevaring. Slik rista fremstår fysisk i dag og sett i lys av det historiske aspektet, ville de altså ikke gjort noe med gjenstanden. Derimot ville de vurdert det annerledes dersom rista hadde hatt en høyere historisk verdi. Hvis dette var tilfellet ga de uttrykk for at de ville ha fjernet brukssporene, i alle fall til en viss grad for å stabilisere gjenstanden.

6.5 Diskusjon

Rista er interessant ettersom deler av den kan se ut til å virke ødeleggende på resten. Som intervjuene viser er det også delte meninger om hvorvidt saltet og fiskeskjellene skal inngå som en del av gjenstanden, eller om det burde fjernes. Ville gjenstanden ha vært like interessant hvis disse brukssporene hadde blitt fjernet, eller hadde det påvirket dens verdi? Mangel på bruksspor kan forringe ristas verdi, men like fullt kan tilstedeværelsen av salt og fiskeskjell over tid ødelegge gjenstanden. Ristas verdi er kanskje høyere med brukssporene på, enn at gjenstanden rent konserveringsmessig blir behandlet korrekt. Som konservatorene kommenterte hadde gjenstanden vært mer verdifull dersom denne hadde en helt spesiell historisk betydning, eller var knyttet til spesielle historiske personer og hendelser. Det de da i praksis sier er at rekvisitten ikke er like viktig og at brukssporene i seg selv er det som er med på å gi gjenstanden spesiell verdi i utstillingssammenheng.

Ingen av de tre gruppene ser ut til å vurdere ristas endrede verdi som problematisk, men venneforeningen trekker allikevel fram et viktig moment, bruk av rekvisitter må forklares. Dette ser derimot ikke til å ha vært gjort ved museet, båthallen har blant annet derfor framstått som en sammenblanding av museumsgjenstander og rekvisitter. Selv om enkelte av gjenstandene kan være selvforklarende som rekvisitter, er det ikke så innlysende i tilfeller som sildrista. Det er tydelig at museet har foretatt en verdivurdering av gjenstandene, burde ikke dette også formidles til publikum? Kuratoren kommenterer i intervjuet at museet ikke rangerer gjenstandene i forhold til verdi. Men selv om dette ikke gjøres bevisst, tyder håndteringen og framstillingen av de ulike gjenstandene på noe annet. Mange gjenstander står åpent tilgjengelig for publikum, noe som i og for seg kan gi en positiv opplevelse når

man besøker museet, men som på den annen side bryter ned gjenstanden over tid. Dersom man velger å la gjenstanden stå ubevoktet, og tilgjengelig har man ubevisst gitt gjenstanden en verdi.

Silderista er også interessant å se opp mot demokratisering av museumssektoren. Rista representerer en type gjenstand som tradisjonelt sett sjeldent har funnet veien inn i museene. Den har ikke blitt tatt inn til museet i kraft av seg selv, men for å være med og illustrere en større helhet. Deretter har gjenstanden blitt overlatt til seg selv, til den flere år senere blir ”gjenoppdaget” og tatt inn i varmen som en museumsgjenstand. Når dette så skjer i ettertid er det lite informasjon å finne om gjenstanden og dens forhistorie. Man har heller ikke involvert publikum eller nærmere bestemt miljøet gjenstanden stammer fra, i prosessen. Disse har således ikke fått komme med innspill eller informasjon rundt gjenstanden. Etter hvert vil også de som kjenner til bakgrunnen forsvinne. De opplysningene som finnes forblir derfor kun muntlig tilgjengelig, framfor å bli nedtegnet for framtiden. Arven som etterlates til våre etterkommere kan stå i fare for å bli mangelfull.

Eksemplet kan også tyde på at bruk av rekvisitter ikke er helt uproblematisk. At rista nå går inn i samlingen er et positivt tilskudd, ettersom det innebærer at også dagligdagse gjenstander vil bli tatt vare på for framtiden. Det kan representere et problem dersom museet ikke fortløpende og systematisk registrerer alle gjenstander som blir tatt inn i utstillingene, enten som rekvisitter eller som mer permanente deler av samlingen. Sett i lys av demokratiseringsdebatten kan eksempelet med rista vise at demokratisering er en vanskelig prosess. I hverdagen gjøres mange valg som i ettertid kan kritiseres for ikke å ha vært framsynte nok. Over tid har vi mistet mange gjenstander som ikke ble ansett som viktige i sin samtid, men som i ettertid viser seg å ha historisk verdi. Silderista bevitner om et fiskeri som var langt mer manuelt enn dagens fabrikkskip. Allerede ved inntaket i 1987 må gjenstanden ha framstått som utrangert i fiskerisammenheng. Det man omtaler som en rekvisitt i dette tilfellet er jo vitnerlig en ordentlig gjenstand, som har vært i bruk over lengre tid. Det er ikke en gjenstand som er gjenskapt for utstillingens skyld, men som i kraft av seg selv vitner om en bruksgjenstand fra en svunnet tid.

6.6 Oppsummering

Lingarddekket med skipsrattet representerer en konflikt som går tilbake til museets tidlige år. Slik det framstår i dag er heller ikke utstillingen av skipsrattet og dekksutstyret, historisk korrekt. Gjenstandene på dekket står åpent tilgjengelig for publikum og siden dekket

sammenfaller med byggets arkitektur, gir dette en unik opplevelse av å styre en gammel skute. Kurator og venneforeningens representanter var hovedsakelig enig om at publikumshensyn gikk foran bevaringshensyn i dette tilfellet. Konservatorene fokuserte i større grad på at dette var en avveining som måtte gjøres for hvert enkelt tilfelle.

Silderista ble brakt inn til Sjøfartsmuseet som en rekvisitt i 1987. Det finnes ingen skriftlige kilder vedrørende silderista i museets besittelse. Bakgrunnen for den manglende registreringen var at det ikke ble funnet tid til dette ved inntaket. Det ble antakeligvis heller ikke ansett som spesielt viktig ettersom dette kun var en rekvisitt. Saltavsetninger og fiskeskjell, som utgjør bruksspor på gjenstanden, kan i dag true dens fortsatte bevaring. Gruppene kunne se at tilstedeværelsen av salt og skjell kunne gi gjenstanden en historisk ramme og dermed også autentisitet.

I kapitlet som følger vil det bli sett nærmere på om ulike verdihensyn ved en gjenstand vil kunne la seg kombinere gjennom praktiske konserveringsbehandlinger. Kapitlet vil således presentere forsøksmetoder, resultater og analyser av disse.

7. Forskningsundersøkelse

7.1 Innledning

Forsøkene i kapitlet som følger er gjort for å undersøke om verdihensyn knyttet til bruk og bevaring av en gjenstand, lar seg kombinere ved å ta i bruk praktiske konserveringsløsninger. For å gjøre dette mulig ble det innhentet informasjon om studieobjektenes bakgrunn, tilstand, konstruksjon og miljø. Disse opplysningene ble igjen brukt som grunnlag for å finne fram til mulige løsninger. I kapitlet vil tilstanden til gjenstandene først bli trukket frem, deretter vil klimaforholdene i museet bli beskrevet ut i fra temperatur og fuktighetsmålinger. Forholdene vil bli vurdert etter hvilken påvirkning de har på gjenstandene. For silderista vil dette føre fram til en evaluering av utstillingsform. For skipsrattet leder dette videre til et forsøk som vurderer mulige konserveringsmetoder. Nøyaktig beskrivelse av hvordan forsøkene ble gjennomført, blir av plasshensyn presentert i vedlegg.

7.2 Silderista

Brukssporene på silderista, salt og fiskeskjell, utgjør svært synlige elementer ved den utstilte gjenstanden og de kan også være potensielt nedbrytende. De kan lett tiltrekke seg støv, og dette kan igjen holde på fuktighet. Kombinasjonen av salt og fuktighet vil dessuten føre til en raskere korrodering av jernet i spikrene, enn ved høy fuktighet alene (Harris 2006 a:315, Harris 2006 b:252). For tørr luft kan igjen føre til sprekkdannelser i treverket. Det samme kan skje ved svingende luftfuktighet. For å avklare om avsetningene på rista var salt, ble det foretatt tester for ulike salttyper. Testene ga kun utslag for klorider, se vedlegg 5. Brukssporene ble ansett for å være illustrerende for gjenstanden. Derfor ble det foretatt en temperatur og fuktighetsmåling i båthallen, for å undersøke om dette sammen med brukssporene kunne virke nedbrytende på gjenstanden. Dette dannet igjen grunnlaget for en vurdering av hvordan silderista kunne stilles ut.

7.2.1 Visuell undersøkelse og dokumentasjon

Rista er laget i tre og er en forholdsvis enkel konstruksjonen holdt sammen av det som ser ut til å være jernspiker. Rista bærer preg av å ha vært i bruk i lengre tid, og ødelagte deler er

erstattet med nye, se vedlegg 6. På høyre side står inskripsjonen ”SA”, trolig for å markere eierskap eller tilhørighet til båt. På deler av treverket kan man se små hull i overflaten som trolig er spor etter borebiller. På de indre overflatene finner man de største ansamlingene av salt og fiskeskjell, se vedlegg 6. Flere steder kan det også sees hvite flekker på treverket, som ser ut til å være maling. Treverket er preget av slitasje, og man finner sprekkdannelser flere steder.

Figur 6 Rusten spiker.

Figur 7 Mulig ny spiker.

Spikerne er rustne og korroderte, og det kan se ut til at to ulike typer spiker har vært brukt. Dette kan skyldes at ødelagte eller slitte deler har blitt byttet ut, og en annen type spiker er blitt brukt. Rusten fra spikrene har enkelte steder trukket inn i treverket og ført til misfarging, se vedlegg 6. Rista står ikke i et klimakontrollert utstillingslokale.

7.3 Skipsrattet

Skipsrattet står åpent utstilt i sal 1, i museets hovedbygning. For rattet ble det forsøkt å finne fram til en behandling som kunne være tilfredsstillende for både venneforeningen og museet. Slik at gjenstanden ville være bedre bevart, samtidig som rattet fortsatt kunne være tilgjengelig for publikum i utstillingen. Under følger en gjennomgang av rattets tilstand, og forholdene ved museet for å vurdere hvordan dette virket inn på rattet. I tillegg følger et forsøk rundt temaet pussing og overflatebehandling av messing.

7.3.1 Visuell undersøkelse og dokumentasjon

Skipsrattet er lagd i tre med messingbeslag, se vedlegg 7. Tau er brukt for å holde rattet fast i en bestemt posisjon, slik at det ikke kan svinges rundt. Rattet virker stabilt og solid, men messingbeslaget har en del riper, se vedlegg 7. Et tynt oksidlag dekker overflaten og et blast

grønnlig skjær preger metallet. Irr kan sees flere steder, tauet har tatt grønnfarge der hvor det krysser metallet, se vedlegg 7. Grønnfargen stammer trolig fra det basiske kobberkarbonatet malakitt, som inngår som bestanddel i irr (Store Norske Leksikon). Hvite avsetninger kan også sees flere steder på rattet og stativet, noe som ble tolket som rester etter den flytende messingpussen brukt under pussingen av beslaget i 2006. Flekkene er særlig tydelig i overgangen mellom metall og treverk, se vedlegg 7. Deler av rattet og dekket rundt fremstår som støvete. Flekker på dekksgulvet ved foten av rattets stativ, som er tilsvarende de hvite flekkene på selve rattet, er ikke fjernet. For ytterligere informasjon om rattets størrelse og museets registrerte opplysninger, se vedlegg 3.

7.4 Temperatur og fuktighetsmålinger i museet

På grunn av ombyggingsarbeid i båthallen høsten 2009, ble det kun foretatt målinger der for september. Bygget var stengt for publikum og var ikke oppvarmet. Termohygrografen ble plassert ved siden av silderista. Målingen er dessverre ikke fullstendig fordi pennen som målte temperatur har hoppet, antakelig grunnet bevegelse, se vedlegg 11. Målingen gir allikevel en viss pekepinn og er presentert nederst i tabellen under. Maksimums og minimumsverdien for temperatur er dermed gjengitt ut i fra de verdiene som er registrert.

I hovedutstillingen ble det foretatt månedsmålinger fra juli til ut november.

Termohygrografen stod i nærheten av rattet, men måtte plasseres noe høyere for ikke å stå i veien for de besøkende. Resultatene av målingene kan sees i vedlegg 8. Forholdene utendørs beskrives av målinger gjort ved Meteorologisk institutts målestasjon på Blindern. Målinger fra Blindern er brukt ettersom det ikke finnes tilsvarende målinger fra Bygdøy. Under følger et sammendrag av disse målingene. Resultatene er gitt i minimum, maksimum og middelerdi for hver enkelt måned. Verdiene er rundet av til nærmeste hele tall.

Middelerdien er her regnet ut som gjennomsnittet av minimums og maksimumsverdien.

Maksimums og minimumsverdier kan gi et ukorrekt bilde av situasjonen, men ble valgt for raskt å gi inntrykk av forholdene.

Tabell 2 Sammendrag av termohygrografmålingene og av datamaterialet fra Meteorologisk institutt.

Måned		Innendørs		Utendørs	
		Temperatur	Relativ fuktighet	Temperatur	Relativ fuktighet
Hovedbygningen					
Juli	Min	23°C	35 %	11°C	26 %
	Maks	33°C	64 %	33°C	93 %
	Middelverdi	28°C	49,5 %	22°C	59,5 %
August	Min	20°C	31 %	7°C	30 %
	Maks	25°C	62 %	28°C	94 %
	Middelverdi	22,5°C	46,5 %	17,5°C	62 %
September	Min	22°C	28 %	0°C	27 %
	Maks	26°C	71 %	23°C	93 %
	Middelverdi	24°C	49,5 %	11,5°C	60 %
Oktober	Min	18°C	26 %	-3°C	31 %
	Maks	25°C	52 %	15°C	95 %
	Middelverdi	21,5°C	39 %	6°C	63 %
November	Min	17°C	33 %	-1°C	64 %
	Maks	24°C	55 %	10°C	95 %
	Middelverdi	20,5°C	44 %	4,5°C	79,5 %
Båthallen					
September	Min	9°C	47 %	0°C	27 %
	Maks	22°C	85 %	23°C	93 %
	Middelverdi	15,5°C	66 %	11,5°C	60 %

7.4.1 Skipsrattet

Av denne oversikten kan man se at de målte verdiene i hovedbygningen ligger både innenfor og utenfor de anbefalte verdiene for tre og metall, se vedlegg 8. Forholdene er dermed ikke utelukkende bevarende for noen av gruppene. Selv om verdier ned mot 30 % relativ fuktighet er gunstig for metallet, kan slike svinginger føre til uttørking, krymping og over

lengre tid til sprekkdannelse i treverket. Verdier opp mot og over 60 % relativ fuktighet, er ikke gunstig for metallet og kan føre til korrosjon. Kombineres dette med tilstedeværelsen av støv på metalloverflaten kan korrosjon oppstå ved forholdsvis lave verdier for relativ fuktighet (Harris 2003a:314-315). I følge NIKUs rapport overstiger 60 % relativ fuktighet også den anbefalte verdien for tre og kan føre til dannelsen av muggsopp (Bjørke 2003:9). Allikevel ser både treverket og metallet på rattet ut til å være i god stand.

Som nevnt tidligere har messingen et tynt oksidlag på overflaten som gir det et svakt grønnlig skjær, irr kan også sees flere steder. Selv om messing er en relativt stabil legering, er metallet særlig følsomt for klorider og acetater (Harris 2003b:252). Dermed kan forholdene i hovedbygningen med relativ fuktighet som tidvis overskrider 60 %, kombinert med klorider fra berøring og fra sjøluften, virke korrosjonsfremmende på messingen. Temperaturen i bygningen er også tidvis for høy i forhold til NIKUs anbefalinger om 15-20 °C (Bjørke 2003:9).

7.4.2 Silderista

Spennvidden i båthallen er på 38 %, noe som kan føre til en tørking og svelling av treverket. Maksimumsverdien på 85 % er langt over de anbefalte verdiene for både treverk og metall. I silderistas tilfelle er dette særlig kritisk ettersom den er konstruert av tre og jernspiker. Maksimumsverdien er riktignok kun målt en dag. Allikevel ligger ca en fjerdedel av målingene innen intervallet 70-80 % relativ fuktighet. Jern er et lite stabilt metall som lett ruster, selv ved lave verdier for relativ fuktighet. Prosessen kan dessuten framskyndes ved tilstedeværelse av salt, støv eller treverk som avgir syrer (Harris 2003b:252). Hva gjelder silderista er alle disse faktorene tilstede. Fiskeskjellene på overflaten kombinert med de tydelige saltavsetningene, samler og tiltrekker seg støv, som igjen holder på fuktighet. Dermed er metallet i rista særlig utsatt, dette kan da også sees av bildematerialet hvor spikerne framstår tydelig rustne. At spikerne ruster gjør at de utvider seg, noe som igjen kan skade treverket.

Det finnes dessuten kilder som hevder at fuktighet kombinert med klorider kan føre til nedbrytning av tre. Høye saltkonsentrasjoner skal kunne føre til en langsom kjemisk nedbrytning og defibrering av treverket (Blanchette m. fl. 1994:56,62-63, Blanchette 2003:329-330). Dette skjer som en følge av at saltet bryter ned treets cellestruktur og bryter cellene fra hverandre. Resultatet blir en "hårete" overflate på treverket (Blanchette 2003:341, 343). I begge tilfellene er det snakk om høye salt konsentrasjoner og om arkeologisk

tremateriale. I en oppdragsrapport fra Norsk institutt for skogforskning som omhandler treverket på Bryggen i Bergen, blir det samme fenomenet beskrevet som ”at trefibrene (trakeidene) separeres og fenomenet ’flossing’ vil forekomme i vedoverflaten” (Øyen m. fl. 2001:27). Ettersom salt er hygroskopisk kan svingninger i relativ fuktighet føre til at krystaller danner seg på overflaten og at disse løser seg og trekker inn når fuktigheten øker. I rapporten framheves den høye kloridkonsentrasjonen i treverket på Bryggen, som bakgrunnen for at dette har motstått råteangrep og omfattende nedbrytning i nærmere 300 år. Dette skyldes at høye kloridkonsentrasjoner kan virke giftig på bestemte råtesopper (Øyen m. fl. 2001:27, 29).

7.5 Diskusjon

Forholdene i både hovedbygningen og båthallen, som beskrevet i disse målingene, er ikke i henhold til de anbefalte verdiene fra NIKU. Målingene er kun gyldige for en kort tidsperiode, dermed er det vanskelig å dra klare slutninger om hvilken effekt forholdene kan ha på gjenstandene.

Målingen fra båthallen er heller ikke representativ. Man har således ikke kjennskap til forholdene i båthallen over lengre tid. Det er derfor vanskelig å dra slutninger om hvorvidt saltet og den tidvis høye relative fuktigheten, skader treverket. Eller om saltkonsentrasjonen kanskje hindrer råteangrep på treet, som kunne oppstått ved disse høye verdiene for relativ fuktighet. Silderistas tilstand kan kanskje tyde på at forholdene ikke har vært ideelle. I tillegg er støvet som har lagt seg på overflaten, saltet og skjellene, ikke gunstig for ristas jernspikre. Noe som trolig har bidratt til at de er så rustne som de framstår i dag. Sprekkdannelsen i treverket kan være et annet tegn på at rista har blitt utsatt for ugunstige forhold. Men dette kan også skyldes ristas tidligere bruk og oppbevaring, før den kom til museet. Hvis man ønsker å sikre gjenstandens fortsatte bevaring i utstillingen, vil et klimakontrollert utstillingslokale vært bedre egnet. Fjerning av brukssporene kunne dessuten vært gunstig for jernspikrene.

Messingen på rattet er mer stabil enn jernspikrene på silderista, men forholdene i hovedbygningen kunne vært bedre. I tillegg kan jevnlig berøring fra de besøkende kombinert med sjøluft, fremme korrosjon av messingen. Berøring kan også føre til slitasje på treverket.

7.6 Forsøk på messing

Det ble foretatt en forskningsundersøkelse i forbindelse med utstillingen av rattet.

Bakgrunnen for denne var at man ønsket å undersøke om praktiske konserveringsløsninger kunne brukes til å kombinere hensynene til utstillingen av gjenstanden, og til bevaringen. Et annet motiv var å undersøke om messingene kunne pusses og deretter overflatebehandles, for slik å opprettholde glansen og unngå gjentagende pussing. I følge Rupert Harris i *The National Trust Manual of Housekeeping*, kan lakk som påføres jevnt, forutsatt at gjenstanden ikke utsettes for ekstreme klimaforhold, holde i nærmere tjue år. Voks kan også brukes for å beskytte metalloverflaten mot blant annet berøring (Harris 2006 a:318).

Forskningsundersøkelsen innebar også en vurdering av effekten av ulike pussemidler og overflatebehandlinger. Det ble også gjort et forsøk på å etterligne den behandlingen som venneforeningen hadde utført på rattet, for å vurdere eventuelt skadeomfang. Valg av pussemidler og overflatebehandlinger, samt resultatene av forsøket presenteres i vedlegg 9. I dette kapitlet vil det kun bli framlagt en diskusjon rundt de mest sentrale resultatene. Intervjuobjektene ble også spurt om hvilken prøve de anså som best, ut i fra estetiske hensyn, og dette legges også fram. En røntgenfluorescens-spektrometri (XRF) undersøkelse ble foretatt innledningsvis for å bekrefte at metallbeslaget på rattet var av messing. Gjennomføringen og resultatene er beskrevet i vedlegg 11.

7.7 Diskusjon

Det er vanskelig å sammenligne dette forsøket utført på helt ny messing, med studieobjektet rattet. Hvor messingbeslaget preges av et langt liv og virke. I tillegg har rattet i senere tid gjennomgått en behandling utført av venneforeningen. Fra dette holdet blir det hevdet at det var nødvendig å bruke sandpapir for å fjerne oksidlaget på messingene. Prøve 2 hvor sandpapir ble brukt direkte på ny messing, kan framstå som mer dramatisk enn tilfellet var ved behandlingen av rattet, se vedlegg 12. Men framgangsmåten viser allikevel, sammen med detaljbilder av rattet, at behandlingen kan ha ført til riper i metallet. Bruken av sandpapir på metall er dessuten vanskelig å kontrollere. Derfor er det da også lite trolig at messingoverflaten ikke ble berørt av sandpapiret under venneforeningens behandling.

7.7.1 Pussemidler

Basert på bildematerialet som dokumenterer prøvene, ser det ut til at de flytende pussemidlene har ført til betraktelig mindre riper enn de faste produktene. Dette understøtter dermed museets konservatorer og deres anbefaling om å pusse messingene med et flytende produkt. Man bør allikevel være oppmerksom på at flytende produkter kan samle seg i detaljer og i sprekker, i tillegg kan de skade nærliggende organisk materiale (Harris 2006b:256). Dette kan da også sees på rattet i dag hvor rester etter produktet brukt av venneforeningen ligger igjen på treverket og i detaljer på metallet (se vedlegg 7).

Under intervjuet ble to prøver pusset med Bistro copper and brass cleaner, plukket ut. Dette var et fast produkt som ble påført med fuktig svamp, og som i følge bildematerialet førte til betydelig ripedannelse. I tillegg ga produktet prøvene et rosa skjær. Bistro copper and brass cleaner produktet som ble benyttet var inntørket og trolig av en eldre årgang, noe som igjen kan ha påvirket resultatet. Under intervjuene ble også to prøver pusset med Autosol plukket ut. Sett opp mot bildematerialet framstår disse to med få riper på overflaten, og er blant forsøkets bedre. Autosol blir da også brukt på messing ved the National Trust og er således et godt utprøvd produkt.

7.7.2 Overflatebehandling

Intervjuobjektene valgte ut tre prøver som var behandlet med mikrokrystallinsk voks. Dette kan skyldes at voksen i motsetning til lakkene, gir et mer nøytralt resultat. Mens lakken kan gi en for blank framtoning. Tidligere i prosessen hadde man vurdert å bruke tilsetningsstoffer i Paraloid B-72 for å gjøre denne mindre blank. Cab-O-Sil 720 Fumed Silica ble vurdert til dette formålet. Men ettersom det var ønskelig at metallet i dette tilfellet skulle ha et blankpusset preg, ble det valgt ikke å bruke tilsetningsstoffer. Hvis lakken skulle vært brukt på beslaget hadde nok ikke tilsetningsstoffer vært nødvendig, ettersom messingene i utgangspunktet har en matt overflate.

Ved påføring av lakkene oppstod det både skjolder og luftbobler, noe som trolig kunne ha vært forhindre hvis lakken hadde blitt sprayet på. Dette kunne vært gjort for begge lakktypene. Det kan være at Incralakk produktet som ble brukt, til tross for å være utynnet, fremdeles var for tykt da det ble påført. Dette kan være bakgrunnen for skjoldene som oppstod. For optimal beskyttelse ved bruk av Incralakk bør det legges tre lag med lakk, med 24 timers mellomrom mellom hvert lag. Ettersom hensikten med dette forsøket ikke var å teste langvarig effekt, ble det kun lagt et lag med lakk. Påføring av flere lag med lakk kunne

igjen ha påvirket resultatet. I følge Van Delinder kan både for mye og for lite lakk føre til at behandlingen mislykkes (Van Delinder 1984:251). I forsøket kan dette trolig sees ved at flere prøver viste tegn til at lakken smuldret av etter herding. Noe som kan ha sammenheng med at voks ble lagt på før lakken hadde herdet ordentlig. Problemet kunne trolig også vært unngått hvis flere lag lakk hadde blitt påført.

Bruk av lakk for å hindre videre korrosjon av metalloverflaten, fungerer ved at lakken vil begrense helt eller delvis kontakten mellom metalloverflaten og miljøet rundt som virker korroderende (Van Delinder 1984:245). Lakk har den fordelen og ulempen at påføringen ikke er permanent. Fordelen er at den ved en senere anledning kan fjernes ved bruk av løsemidler. Selv om moderne lakker blir ansett for å være mer motstandsdyktig mot fuktighet enn voks, er ulempen at lakklaget kan skades og dermed føre til ny korrosjon (Harris 2006b:256).

Voks gir kun en delvis beskyttelse mot håndtering og relativ fuktighet, i tillegg må vokslaget vedlikeholdes både ved å fjerne støv og ved å påføre mer voks hvis det trengs (Harris 2006b:258). Selv om voks således kan virke mindre beskyttende enn lakk, har voks andre fordeler. Bruken av mikrokrystallinsk voks krever ikke anvendelse av løsemidler. Sett ut i fra et HMS perspektiv er mikrokrystallinsk voks et mye bedre alternativ enn Incralakk som inneholder toluen og Paraloid B-72 som må løses i aceton. Noe som også gjør påføringen av voksen enklere enn påføring av lakkene. I tilfellet med rattet kan påføringen av voks gjøres ”in situ”. Lakkene bør kun anvendes under avtrekk, i tillegg bør rattet ligge horisontalt under påføringen. Et godt resultat ved bruk av voks er dessuten enklere å oppnå, enn å få til en jevn og fin påføring av lakk.

7.7.3 Generelle observasjoner

Dette forsøket baserer seg kun på en visuell analyse av resultatene og langtidseffekten av behandlingene er ikke vurdert. Således kan det være vanskelig å dra en konklusjon om hvilken behandlingsmetode som framsto som bedre enn de andre. Noen generelle slutninger kan allikevel dras; flytende pussemidler ser ut til å gi mindre riper enn produkter i fast form, voks er enklere å påføre og er ikke helseskadelig, men krever oppfølging og vedlikehold. Lakker inneholder gjerne helseskadelige løsemidler, de er vanskeligere å påføre og krever også vedlikehold, men kanskje ikke så ofte som ved bruk av voks. Forsøket illustrerer allikevel at overflatebehandling kan være en mulig løsning for å beskytte messingen og

samtidig kunne stille den ut blankpusset. Således er dette en mulighet for å kombinere hensyn til både utstilling og bevaring ved denne konkrete gjenstanden.

Ettersom rattet står åpent tilgjengelig i utstillingen, kan dette føre til at en overflatebehandling lett kan få skader. En behandling ved bruk av enten voks eller lakk, krever oppfølging fra museets side. Behandlingen er således ressurskrevende, men den vil sørge for at den blanke fremtoningen holder seg lengre, og overflaten vil samtidig være beskyttet mot berøring og klimaet i lokalene. I tillegg vil en slik løsning som ivaretar begge hensyn virke positivt for de involverte parter, og for publikum. Skade og slitasje fra jevnlig pussing vil dessuten unngås. Pussing av metallet bør allikevel vurderes nøye ettersom det fjerner anløping og korrosjon, som jo er deler av den originale overflaten (Harris 2003b:255). Behandlingen er irreversibel og kan fremme ny korrosjon.

7.8 Oppsummering

Å finne løsninger som skal kombinere bruk av en gjenstand med dens bevaring, er ikke uproblematisk. Som denne gjennomgangen har vist, kan man komme fram til kompromisser. Men disse går allikevel ofte på bekostning av gjenstandens bevaring eller tilstand. Slik må det jo også være, bruk av en gjenstand vil nødvendigvis føre til at den slites ned eller ut. Kompromissene kan være gunstige ettersom de gjerne hindrer uvettig bruk og kan bremse effekten av slitasjen. Løsningen som har blitt presentert her for messingen på rattet, er nettopp en slik kombinasjon. Det gjøres et forsøk på å kombinere bruk og bevaring av gjenstanden, ved å skulle sikre dem begge. Selv om en overflatebehandling vil kunne beskytte metallet og sikre vedvarende blankhet, kan den ikke beskytte hele rattet mot slitasje ettersom det fremdeles står åpent tilgjengelig. Kombinering av bruk og bevaring blir særlig vanskelig når fokuset ligger på å gi publikum en opplevelse av ”hvordan det en gang var”. Ettersom dette nettopp innebærer at man skal kunne kjenne det på kroppen. Silderista kan også gi en slik opplevelse av svunnet tid, særlig ved at bruken av gjenstanden kommer så tydelig fram.

Neste kapittel vil samle trådene fra de foregående kapitlene. Det vil også vurdere om demokratisering innen konservering kan være en måte å fremme både bruk og bevaring av gjenstander.

8. Analyse og konklusjon

8.1 Innledning

I oppgavens avsluttende del blir problemstillingen igjen hentet fram for å diskutere denne i lys av de funnene som er gjort. Utgangspunktet for oppgaven har vært følgende problemstilling:

”Hvordan kan flere verdier knyttet til bruk og bevaring av en gjenstand kombineres, og kan demokratisering brukes som metode?”

I dette bildet skal oppgaven svare på hvordan Sjøfartsmuseet kan bruke demokratisering som et redskap for å imøtekomme verdimotsetninger ved utstillingshensyn og konserveringshensyn. Forskningsspørsmålene danner grunnlaget for å svare på problemstillingen, disse er definert i teorikapittelet. Konflikten mellom venneforeningen og museet i 2006 omkring behandlingen av skipsrattet på Lingarddekket er en viktig del av diskusjonen i denne oppgaven. Denne demonstrerer ulike verdisyn mellom gruppene og hvordan demokratisering kan påvirke prosessen mot bevaring og utstilling av gjenstander. Når man bruker museets framtidsstrategi og ser på demokratiseringsdebatten i norsk museumssektor, danner dette et spennende bakteppe for å finne ut hvordan Sjøfartsmuseet skal balansere verdisynene i sitt daglige arbeid. For å supplere skipsrattets problemstillinger fant man et studieobjekt til, silderista, hvor disse hensynene kan diskuteres i lys av de samme problemstillingene.

8.2 Demokratisering

Demokratisering i museumssammenheng blir definert ved at publikum får muligheten til å påvirke egen kulturarv. Begrepet er basert på at kulturarv er en menneskerettighet og en felles ressurs. Politiske føringer har satt i gang prosessen, og man ønsker en generell fornying og videreutvikling av norske museer. Dette skal blant annet oppnås gjennom i større grad å involvere publikum i bevaringen av kulturarven, og gjennom dette skape større engasjement og interesse. Målsetningen for Sjøfartsmuseet er å framstå i ny drakt ved 100-årsjubileet i 2014 og de håper å tilby publikum større forståelse for norsk maritim historie, gjennom mer opplevelsesbaserte formidlingsformer. For å nå målet må museet gjøre omfattende endringer av dagens utstillinger. Fornyelse, og stikkord som

opplevelsesmuseum, kunnskapssenter, og demokratisering, kan føre til at gjenstandene må stilles ut på nye og mer utsatte måter. Det kan sette museet i situasjoner hvor det kan være krevende å balansere utstillingshensyn og konserveringshensyn.

I dag er underholdning og opplevelse viktige elementer i strategiarbeidet som utføres av museer, gallerier og opplevelsesparker. Alle konkurrerer om publikums fritid, og hvordan de kan fylle denne på en meningsfull måte. Derfor kan kanskje mange museer framstå som lite spennende, ikke fordi de presenterer historie, men kanskje heller at formidlingsformen ikke alltid henger med i det 21. århundret. Museene står ovenfor en stor utfordring når det gjelder å trekke publikum, samtidig som et faglig innhold skal opprettholdes.

Demokratisering er derimot et ønske om at publikum skal få delta, og ikke bare bli underholdt. Ved Sjøfartsmuseet ønsker man å nå ut til et større og yngre publikum. De er avhengige av å komme i dialog med sitt publikum for å involvere disse i museet, og på denne måten skape interesse. Hvis dette skal lykkes må det tas aktive skritt og brukerundersøkelser kunne kanskje vært brukt i større grad.

Sjøfartsmuseet kan vise til situasjoner som bekrefter tanken om demokratisering. Under intervjuet kom det fram at i arbeidet med framtidsstrategien mot 2014, var alle museets ansatte invitert til å bidra. Venneforeningen hadde også mulighet til å komme med innspill. Museets arkeologiske utgravninger har tidligere skapt følelse av eierskap til funn blant folk som har bodd i nærheten av funnstedene. Noe som kan sies å være direkte involvering av publikum. Kanskje fant mange veien til Sjøfartsmuseet etter at et funn ble gjort i deres lokalmiljø. Sjøfartsmuseet har avholdt ”åpne dager” hvor publikum har kunnet ta del i museets virksomhet. Utstillingen om Bjørvika utgravningene har resultert i en utstilling, kort tid etter at funnene ble gjort. Dette var praktisk for konservator som kunne hente gjenstander fra utstillingen til behandling. Det er sikkert spennende for publikum også, når en utstilling viser konserveringsprosessen, samt at historien på en måte kan sies å bli dagsaktuell

Når publikum er ønsket nærmere museene spiller det kanskje også en rolle hva man kaller de ansatte ved museene. Demokratiseringsprosesser handler i stor grad om formidling. I en prosess hvor du ønsker at publikum skal forstå virksomheten bedre, bør kanskje yrkestitlene også tydelig gjenspeile oppgavene de har ved museet. I tilfellestudien kom det fram at venneforeningens representanter var usikre på forskjellen på en kurator og en konservator. Dersom man slår opp begrepet konservering i Store norske leksikon får man fram denne definisjonen: ”Behandling av kunstverk, bygninger, arkeologiske og kulturhistoriske gjenstander og/eller deres omgivelser, for å bevare gjenstanden lengst

mulig” (Store norske leksikon). Når man søker på tittelen konservator får man opp følgende definisjon: ”det er to faggrupper som per d.d. brukar tittelen konservator: dei som har utdanning innan konservering (tidlegare omtala som teknisk konservator) og dei som har ansvar for samlingar ved musea (gjerne utdanning innan fag som kunsthistorie, etnologi, arkeologi, arkitektur eller liknande)” (Store norske leksikon). Det kan sees som et paradoks at å konservere en gjenstand er noe man gjør for å bevare denne lengst mulig, mens en konservator kan ha to forskjellige yrker. Konserveringsfaget bør derfor komme tydeligere og mer aktivt fram i museene, for å skape større forståelse for yrket. .

8.3 Konservatorens rolle

Et annet punkt som også bør være avklart før en demokratisering kan gjennomføres, er konservatorens rolle i prosessen. Ved Sjøfartsmuseet vil dette innebære teknisk konservators rolle. Hvordan prosessen faktisk skal forløpe ved museet må avgjøres på forhånd. Museer og samlinger tilknyttet urbefolkningsgrupper, viser til gode resultater i situasjoner hvor det er etablert mindre grupper som museet samarbeider aktivt med. Disse gruppene har ofte bestått av representanter fra folkegruppene, konservator og andre fagpersoner. Konservatorens rolle i slike grupper kan være som vitenskapelig sakkyndig på konservering av kulturgjenstander. Posisjonen innebærer et ansvar for å gjøre andre oppmerksomme på tilfeller som krever spesiell behandling. Konservatoren har ikke det avgjørende ordet og det blir ikke nødvendigvis utslagsgivende for hvordan gjenstanden til slutt behandles. Alt i alt er det den større konteksten som gjenstanden inngår i, som vil være bestemmende for behandlingen og framgangsmåten (Clavir 1995:106).

En slik måte å jobbe på utfordrer i aller høyeste grad de tradisjonelle, etiske retningslinjene for konservering. Men dette utgjør én mulig framgangsmåte. Man kan også se for seg at konservatoren i framtiden vil fungere mer som en brobygger og et mellomledd mellom de involverte gruppene, som en diplomat fra museets side. Kanskje kan utviklingen også føre til at konservatorens rolle blir mindre sentral. Framgangsmåtene kan være mange og graden av samarbeid og involvering av publikum, vil trolig variere fra museum til museum.

8.4 Venneforeningens rolle

Venneforeningen bør involveres i en demokratiseringsprosess, både ved dugnadsgruppen og ved dialog om hvordan man stiller ut gjenstander. Sjøfartsmuseet har en forening som er relativt aktiv og hvor medlemmene har en genuin interesse og engasjement for museet. I tillegg sitter foreningen som helhet på mye kunnskap om miljøet og om gjenstandene. Med den bakgrunnen som mange av medlemmene har fra sjøfart, føler flere et tydelig eierskap til gjenstandene. Museet har også et eget veteranskipsrederi tilknyttet driften av skonnerten Svanen. Denne spesielle forbindelsen som disse gruppene har til museet og samlingen, kan være en god start for en vellykket demokratiseringsprosess, som etter hvert kan nå ut til det gjengse publikum.

Venneforeningens representanter var opptatt av å bedre dialogen mellom foreningen og museet. Noe som kan tyde på at museet ikke til fulle har utnyttet de ressursene som ligger i en slik forening. Forholdet til venneforeningen er sentralt i tilknytning til demokratisering. Hvis ikke museet klarer å skape et godt samarbeid med denne gruppen, som i utgangspunktet er positivt innstilt til museet, vil det kunne være enda vanskeligere å skape dette med det øvrige publikum. For å skape et enda bedre forhold mellom museet og venneforeningen bør både forståelse og kommunikasjon fremmes fra begge parter. Venneforeningens manglende kunnskaper om organiseringen og rollefordelingen blant museets ansatte, kan tyde på at dette området kan ha forbedringspotensial. Under intervjuene kom det klart fram at venneforeningen ble ansett som en unik ressurs, som museet da også viste å sette pris på.

Venneforeninger står gjerne sentralt ved de fleste norske museer og utgjør viktige kanaler for museene for å nå ut til det allmenne publikum. Derfor er det viktig at medlemmene av slike foreninger føler seg velkomne og ønsket ved museene. Demokratisering i praksis ville være om museene klarte å bygge ned skillene mellom de ansatte og venneforeningenes medlemmer. Slik at venneforeninger kan bringes inn i museumsvarmen. En framgangsmåte for å sikre et slikt utfall kan være om man ved hvert enkelt museum hadde en ansatt som var ansvarlig for venneforeningen og kontakten med gruppen. Dette kunne trolig ha forenklet og forbedret samarbeidet for begge parter.

8.5 Bevaring for framtiden

Bakgrunnen for en demokratiseringsprosess er ikke bare at man ønsker å involvere dagens publikum i bevaringen av vår felles kulturarv. Forutsetningen er også at man ønsker å bevare

et representativt utvalg for kommende generasjoner. Således vil man kunne sikre flertydighet og kulturelt mangfold. Måten studieobjektene og andre gjenstander er utstilt på viser at museet ubevisst rangerer disse etter verdi. Noen gjenstander er beskyttet av montre, mens andre er åpent utstilt. Håndteringen av studieobjektene ble begrunnet med at gjenstandene ikke var unike, og at tilsvarende fantes ved andre museer. Dersom alle museer tenker det samme om tilsvarende gjenstander kan dette få konsekvenser på lang sikt. Aldersverdien til seilskuter må allerede være stor og blir antakelig større for hvert år som går. Det er i dag 117 år siden Lingard startet seilasene verden over, og redselen for nordatlanteren under en storm om bord på Lingard, er vanskelig å fatte i dag ettersom vi gjerne ser stormen gjennom panoramavinduet på et moderne cruiseskip. Forfatteren mener at bevaring av gjenstander fra seilskutetiden er viktige for framtiden, og derfor bør tillegges historisk verdi.

Dekksinteriøret fra D/S Sandnæs, gir en annen og unik opplevelse av forholdene om bord på fortidens dampbåter. Mens man reflekterer over den luksusen som D/S Sandnæs tilbød velbeslåtte nordmenn i 1914 kan man, om man er heldig, se ett av Color Lines nyeste skip seile forbi museet på vei til Kiel. De to skipene som trafikkerer strekningen Oslo-Kiel i dag, fyller mye av den samme funksjonen som D/S Sandnæs gjorde i sin tid langs Rogalandskysten.

Figur 8 D/S Sandnæs. Bildet er hentet fra Skipsarkiv Rogaland.

Figur 9 M/S Color Magic. Bildene er hentet fra colorline.no.

Figur 10 Førsteklasses spisesalong, D/S Sandnæs.

Figur 11 Oceanic à la Carte Restaurant, M/S Color Magic.

Figur 12 Førsteklasses lugar, D/S Sandnæs.

Figur 13 Rederlugar Ownerssuite med havutsikt, M/S Color Magic.

8.6 Verdianalyse av skipsrattet

Oppgavens to studieobjekter brakte begge med seg spennende verdispørsmål. Skipsrattet står

Figur 14 Lingard for fulle seill. Bildet er hentet fra boka Norsk Sjøfart.

som en del av skipsdekket til stålbarken Lingard, den siste større skværriggede lasteskuten som ble bygd i Norge. Noe som gir rattet og dekket historisk verdi. Gjenstandsverdien taler for at rattet og de andre gjenstandene på Lingarddekket, burde blitt beskyttet mot unødvendig slitasje ved bruk av en annen utstillingsform. Slik Lingarddekket er utstilt i dag fremmer det i liten grad bevaring av gjenstandene på lang sikt, men dekket er på den annen side en unik bit av utstillingen. Ett av målene ved Sjøfartsmuseets framtidsstrategi er i større grad å tilby publikum en opplevelse av maritim kultur. I så måte er Lingarddekkets utforming et viktig tilskudd for museet.

Slik som dekket presenteres i museet i dag er ikke dekkets historiske verdi i fokus. Det er lite informasjon å finne om dekket og om historien rundt barken Lingard. Sett i lys av konserveringsteorien tillegges rattet aldersverdi ettersom, ”det er gammelt”, og erindringsverdi, ”det er knyttet til tidligere generasjoner”. Dekket skaper således en opplevelse av fordums tider og forholdene om bord, heller enn å fortelle historien til Lingard. Dekksutstyret stammer fra en bestemt båt med en tydelig historie om slit, dramatikk og skipsforhold fra en helt annen tid, det er kanskje naturlig å bringe dette momentet med i utstillingen. Disse to verdiene kunne i større grad ha vært kombinert i framvisningen, istedenfor å gi den ene verdien forrang.

8.7 Kombinering av verdier knyttet til utstilling og konservering

Et av formålene med oppgaven har vært å belyse om det finnes andre alternativer for utstillingen av rattet. Alternativer som kunne sikre at gjenstanden fortsatt brukes i utstillingen, samtidig som den var bedre beskyttet. Som forskningsundersøkelsen viste, er en mulig løsning for å beskytte metallet, å overflatebehandle det med lakk eller voks. Noe som

gjærne kan kombineres med klimakontrollerte utstillingslokaler, som i større grad kan sikre gjenstandens fortsatte bevaring.

I en slik situasjon kan demokratiseringsprosessen være nyttig å bringe på bane, publikum bør involveres. Det er et problem at besøkende tar på gjenstander som er utstilt, kanskje man kan unngå dette ved å illustrere effekten av at mange tar på en gjenstand over tid. Natthuset på Lingarddekket kunne ha fungert som et utgangspunkt for en slik formidling. Natthuset har også vært pusset og overflaten

Figur 15 Natthuset fra Lingard.

preges i dag av fingeravtrykk og merker. Med bakgrunn i denne kunne man gjort et forsøk på å forklare virkningene av overdreven håndtering og oppfordret til refleksjon over temaet bevaring. Publikums interesse bør ikke undervurderes, men oppmuntres gjennom aktiv dialog og ved framvisning av gjenstander som gradvis brytes ned gjennom menneskelig slitasje. Gjennom presentasjon av konservering i utstillingene får kanskje publikum et innblikk i hvordan museet fattet beslutninger om behandling av gjenstandene.

8.8 Verdianalyse av silderista

Alle de tre gruppene ved museet mente at silderista hadde aldersverdi, men liten historisk verdi. Silderista ble ikke vurdert til å være spesielt viktig eller sentral. Den verdien man tillegger silderista blir da knyttet til at den har hatt et livsløp og at dette kan sees på gjenstanden i dag som slitasje og brukssporene fiskeskjell og salt. Dette utgjør i seg selv en verdi ved gjenstanden. Med silderistas lave verdi som forutsetning, kunne utstillingsformen aksepteres selv om denne ikke nødvendigvis fremmet gjenstandens bevaring. Ved inntaket til museet ble ikke gjenstanden vurdert som interessant på noe annet plan enn som en rekvisitt. Tjue år senere kan det se ut til at silderistas verdi har økt, ettersom denne typen gjenstander har blitt sjeldnere. Allikevel ser ikke verdiendringen ut til å ha gjort silderistas verdi høy nok, til at museet vurderer å endre dens utstillingssituasjon og således i større grad sikret bevaringen.

Silderistas mangel på historisk verdi er da også knyttet til at konteksten rundt den ikke er kjent. Ved inntaket til museet ble ikke informasjonen rundt silderista registrert. Man kjenner derfor ikke til ristas bakgrunnshistorie, annet enn hvor den befant seg da den ble hentet inn til museet. Med så lite tilgjengelig informasjon er det vanskelig å si noe sikkert om gjenstandens historiske verdi, kanskje skjuler det seg en helt spesiell historie bak

silderista. I intervjuene kom det også fram at behandlingen av rista kunne ha vært en annen, hvis den hadde hatt en spesiell historisk tilknytning.

8.9 Kombinering av verdier knyttet til utstilling og konservering

Hvis vi tar utgangspunkt i en fiktiv virkelighet hvor silderista har historisk verdi, ved at den var tilknyttet en spesiell hendelse eller person, hvordan ville man da ha kombinert utstillingshensyn og konserveringshensyn? De tekniske konservatorene var tydelige på at de da ville sikret gjenstanden bedre, kanskje gjennom fjerning av brukssporene og overflatebehandling. Men dersom personen, eller ristas tilknytning til den historiske hendelsen, var sentral med de brukssporene som var synlig, ville en fjerning av disse igjen ha påvirket utstillingsverdien. Poenget er at disse verdiene går i hverandre og påvirker hvordan man oppfatter gjenstanden, sett fra et utstillings og konserveringsmessig perspektiv. Brukssporene kan i dette tilfellet bli det som gjør at rista mister verdi, ved at den brytes ned, samtidig som at sporene er et viktig vitnesbyrd om det historiske aspektet ved gjenstanden, og derfor gir verdi.

Museet nedtegnet ikke historien til rista, dersom dette gjelder mange gjenstander ved Sjøfartsmuseet, eller museer for øvrig kan det være et demokratiseringsproblem ved at man ikke nedtegner informasjon som er viktig for ettertiden. Med mer kunnskap om rista ville man hatt et bedre grunnlag for å vurdere gjenstandens verdi, som igjen påvirker hvordan den skal stilles ut. Forutsetningen for en demokratiseringsprosess, er ikke bare at man ønsker å involvere dagens publikum i bevaringen av vår felles kulturarv. Det er også at man ønsker å bevare et representativt utvalg for kommende generasjoner. Da er det ikke bare snakk om den fysiske gjenstanden, men også om informasjon og opplysninger tilknyttet denne. Håndteringen av gjenstanden er kanskje også et resultat av en lite demokratisk vurdering av gjenstandens verdi. Hadde man involvert publikum i bevaringen og utstillingen av rista, kunne man kanskje fått et helt annet resultat.

8.10 Konklusjon

Gjennom forskningsspørsmålene vil jeg svare på problemstillingen

”Hvordan kan flere verdier knyttet til bruk og bevaring av en gjenstand kombineres, og kan demokratisering brukes som metode?”

Spørsmål 1:

Politiske myndigheter ønsker at befolkningen skal ha større påvirkning på egen kulturarv. Hvordan skal demokratisering fungere i praksis, og hvilken rolle skal konservator ha?

En oppgradering av utstillingene, gjennom tiltak som ligner tidligere igangsatte initiativer, som ”åpen dag” og forelesninger for publikum, blir viktig for å åpne opp for en demokratisering av museet. Interaksjon med publikum blir sentral, og kundeundersøkelser er kanskje et viktig virkemiddel i så måte. Forskningen som gjøres på museet må tydeligere fram i utstillingene, og endringer må gjøres oftere. I tillegg bør nettsidene framstå som sentrale for å gi informasjon om forskningsarbeider, utstillinger og viktige hendelser ved museet. Dette er viktig for å sikre museets aktualitet, samt å kommunisere med et yngre publikum.

I Aftenpostens papirutgave fra 16.12.2009 skriver avisens kommentatorleder, Torstein Hvattum at statsråd Huitfeldt ”bør bidra til at det på sikt børstes støv av de kulturelle lagervarene, og at de sikres plass i lokaler der de rettmessig hører hjemme” (Hvattum 2009). Han beskriver riktignok ”lagervarene” ved Norsk Folkemuseum, men ved alle norske museer finnes det ”lagervarer” som av ulike grunner ikke er utstilt. Sitatet viser at debatten rundt flytting av Vikingskipsmuseet, lokaliseringen av kulturhistorisk museum og Norsk Folkemuseum, er nasjonal og at det finnes engasjement blant medier og befolkning. Dette kan dermed være et tegn på demokratisering. Å lage nye utstillinger koster svært mye penger, men ”å stille ut” gjenstander i magasinene uten å gjøre folk oppmerksomme på dem, gjør at museumskapitalen blir liggende ubrukt. Norsk Folkemuseum har benyttet mediene for å skape sympati om eget museum i vanskelige økonomiske tider. Om ikke økonomiske forhold er riktig innfallsvinkel for Sjøfartsmuseet, bør de likevel bli mer synlige i media i framtiden.

Spørsmål 2:

Politiske myndigheter ønsker et større fokus på formidling av museumssamlingen.

Hvordan skal kravet til utstilling kombineres med bevaring av gjenstandene?

Gjennom krav til formidling vil utstillingshensyn og konserveringshensyn komme i konflikt med hverandre. Et samarbeid mellom konservator og kurator er derfor viktig. Slik at de kan skape en felles front som tar hensyn til utstillingenes samfunnsmessige relevans og konserveringsmessige utfordringer, i møte med publikum og i en mer framtidsrettet formidlingsform. Å la publikum ta en direkte del i utstillinger som D/S Sandnæs og Lingard er sjenerøst, men det fremmer ikke gjenstandenes bevaring. Det gir et unikt inntrykk av

gjenstandene, men det er en kortsiktig glede man kan gi publikum i dag. Kanskje Lingard dekket kunnet vises bak en sperring, eller bak en glassvegg, for å gi publikum et inntrykk av hvordan dekket virkelig så ut. Det ville i alle fall bidra til å sikre gjenstandene bedre for ettertiden, og samtidig gi publikum et inntrykk av dimensjonene ved skipet.

9. Kildeliste

Anker, Marie Louise, 2009, "De stygge kulturminner" i *Nordisk arkitekturforskning*, vol. 21, no. 1, Trondheim, s. 60-71.

Avrami, Erica, Mason, Randall, og de la Torre, Marta (red.), 2000, "Values, Valorization, and Cultural Significance" i *Values and Heritage Conservation: Research Report*, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, s. 7-10.

Bjørke, Anne, 2003, *Bevaring av samlingane ved fem statlege museer*, NIKU, Oslo.

Blanchette, Robert A., 2003, "Deterioration in historic and archaeological woods from terrestrial sites" i Koestler, R.J., Koestler, V.H., Charola, A.E, og Nieto-Fernandez, F.E. (red.) *Art biology and conservation biodeterioration of works of art*, The Metropolitan Museum of Art, New York, s. 328-347.

Blanchette, Robert A., Haight, John E., Koestler, Robert J., Hatchfield, Pamela B., og Arnold, Dorteia, 1994, "Assessment of deterioration in archaeological wood from ancient Egypt" i *Journal of the American Institute for Conservation*, vol. 33, nr. 1, Washington D.C., s. 55-70.

Bloomfield, Tharron, 2008, "Pupuru te mahara – preserving the memory: working with Māori communities on preservation projects in Aotearoa, New Zealand" i *ICOM-CC Preprints of the 15th Triennial Meeting, Delhi (India), 22-26 September 2008, Vol. I*, James & James, London, s. 144-149.

Caple, Chris, 2000, *Conservation Skills – Judgement, Method and Decision Making*, Routledge, London.

Cassar, May, og Hutchings, Jeremy, 2000, *Relative Humidity and Temperature Pattern Book*, Museums & Galleries Commission, London.

Clavir, Miriam, 1996, "Reflections on changes in museums and the conservation of collections from indigenous peoples" i *Journal of the American Institute for Conservation*, vol. 35, nr. 2, Washington DC, s. 99-107.

Engvig, Olaf T., 1998, "Et skandaløst 50-årsminne: Seilskuta Lingard – reddet, restaurert og hugget opp" i Østberg, Jan Sigurd (red.) *St. Hallvard, nr. 2, 76. årgang*, Selskabet for Oslo Byes Vel, Oslo, s. 18-35.

Gibson, Lianne, og Pendlebury, John (red.), 2009, *Valuing historic environments*, Ashgate, Oxon.

Harris, Rupert, 2006 a, "Metals", i Oddy, Andrew (red.), *The National Trust Manual of Housekeeping*, Butterworth-Heinemann, Oxford, s. 309-319.

Harris, Rupert, 2006 b, "Metalworks", i Oddy, Andrew (red.), *The National Trust Manual of Housekeeping*, Butterworth-Heinemann, Oxford, s. 249-259.

Holter, H., og Kalleberg, R., 1996, *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, Universitetsforlaget, Oslo.

Hvattum, Torstein, 2009, "Usmakelige beskyldninger" i *Aftenposten*, 16. desember, nr. 518, Oslo.

Jokilehto, Jukka, 1999, *A History of Architectural Conservation*, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford.

Kaminitz, Marian, Kentta, Robert, Bridges, David Moses, 2005, "First person voice: Native communities and conservation consultations at the National Museum of the American Indian" i Verger, I. (red.), *ICOM-CC Preprints of the 14th Triennial Meeting, The Hague, 12-16 September 2005, Vol. 1*, James & James, London, s. 96-102.

Kjelstadli, Knut, 1999, "Kildegransking" i *Fortida er ikke hva den en gang var*, Universitetsforlaget, Oslo, s. 169-181.

Kolltveit, Bård, 1991, "The Norsk Sjøfartsmuseum, Oslo" i Neill, Peter og Krohn, Barbara E. (red.), *Great Maritime Museums of the World*, Balsam Press, Inc., in association with Harry N. Abrams Inc, New York, s. 146-157.

Kvale, Steinar, 2001, *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal, Oslo.

Lia, Per Olaf m. fl., 2009, "Årsberetning 2008 – Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner" i Norseng, Per G., (red.), *Årbok Norsk Sjøfartsmuseum 2008*, Oslo.

Mason, Randall, og De la Torre, Marta, 2000, "Heritage Conservation and values in globalizing societies", i *World Culture Report*, UNESCO publishing, Paris, s. 164-176.

Melucco Vaccaro, Alessandra, 1996, "Restoration and Anti-Restoration", i Price, N.S., Kirby Talley Jr., M., Melucco Vaccaro, A. (red.), *Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage*, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, s. 308-313.

Muñoz Viñas, Salvador, 2005, *Contemporary Theory of Conservation*, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford.

Myklebust, Dag, 1981, "Verditenkning – en arbeidsmåte i bygningsvern" i *Årbok 1981 for Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring*, 135. årgang, Brumunddal, s. 85-106.

Myklebust, Dag, 2003, "Kulturminnevernets begrunnelse – en pest eller rett og slett bare en plage" i Seip, Elisabeth (red.), *Verneideologi – NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002*, Oslo, s. 9-18.

Odegard, Nancy, Carroll, Scott, og Zimmt, Werner S., 2000, *Material characterization tests for objects of art and archaeology*, Archetype Publications, London.

Perkins, Beverly N., 2003, "The de-electrification and re-electrification of historic lighting fixtures at Winterthur Museum" i *Journal of the American Institute for Conservation*, vol. 42, no. 3, Washington, s. 457-462.

Poulsen, Håvar m. fl., 2008, *Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014*, styrevedtak, Oslo.

Riegl, Alois, 1996, "The Modern Cult of Monuments: Its Essence and Its Development", i Price, N.S., m. fl. (red.), *Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage*, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, s. 18-21, 69-83. [Opprinnelig publisert som *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen, seine Entstehung*, 1903, Wien].

Ruskin, John, 1996, "The Lamp of Memory, II", i Price, N.S., m. fl. (red.), *Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage*, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, s. 322-3. [Opprinnelig publisert som kap. 6 i *The Seven Lamps of Architecture*, 1849, London].

Schießl, Ulrich, 2000, "The conservator-restorer. A short history of his profession and the development of professional education", i Gimondi, C. (red.), *CON.B.E.FOR., Ricerca Comparata: Conservatori-Restauratori di Beni Culturali in Europa: Centri ed Istituti di Formazione*, Associazione Giovanni Secco Suardo, Lurano, s. 37-61.

Seldon, Anthony, 1996, "Elite interviews" i Brivati, Brian, Buxton, Julia og Seldon, Anthony (red.), *The Contemporary History Handbook*, Manchester University Press, Manchester, s. 353-365.

Selvig, Øivind (red.), 2009, *Utkikken. Informasjonsskriv for Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner*, nr. 9, Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner, Oslo.

Staniforth, Sarah, 2006, "Relative humidity as an agent of deterioration" i Oddy, Andrew (red.), *The National Trust Manual of Housekeeping*, Butterworth-Heinemann, Oxford, s. 103-113.

Stuart, Barbara, 2007, *Analytical Techniques in Materials Conservation*, John Wiley & Sons Ltd, Chichester.

Sæter, Gjertrud, 2004, "Museene mellom konservering og konsum" i *Nordisk Museologi*, nr. 1, Oslo, s. 11-28.

The Burra Charter, 1999, *Charter on the conservation of places of cultural significance*, Australia ICOMOS, Burra.

Thomson, Garry, 1997, *The Museum Environment*, 2nd edition, Butterworth Heinemann, Oxford.

Trædal, Lasse, 2006, *Sjøfolk – til havs og i havn*, Aschehoug, Oslo.

Tønnesen, Johan Nicolay, 1951a, ”Jern og stålseilskuter. Siste treseilskutetid” i *Den norske sjøfarts historie. Fra de ældste tider til vore dage, II bind, 3. del*, J.W. Cappelens forlag, Oslo, s. 1-97.

Tønnesen, Johan Nicolay, 1951b, ”Mannskapsforhold” i *Den norske sjøfarts historie. Fra de ældste tider til vore dage, II bind, 3. del*, J.W. Cappelens forlag, Oslo, s. 98-166.

Van Delinder, L. S. (red.), 1984, *Corrosion Basics – An Introduction*, National Association of Corrosion Engineers, Houston.

Viollet-le-Duc, Eugène-Emmanuel, 1996, ”Restoration”, i Price, N.S., m. fl. (red.), *Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage*, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, s. 314-318. [Opprinnelig publisert som ”Restoration”, i *Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVI siècle*, vol. 8, 1854, Paris].

Waterton, Emma, Smith, Laurajane, og Campbell, Gary, 2006, ”The Utility of Discourse Analysis to Heritage Studies: The Burra Charter and Social Inclusion” i *International Journal of Heritage Studies*, vol. 12, no. 4, London, s. 339-355.

Øyen, Bernt-Håvard, Kucera, Bohumil, Storaunet, Ken Olaf, Flæte, Per Otto, og Eikenes, Morten, 2001, *Oppdragsrapport 10/01: Trevirke på Bryggen i Bergen – Effekter av salt (NaCl) som konserveringsmiddel*, Skogforsk, Ås.

Internett kilder

Børresen, Jacob, 2004, ”Sjømilitære krigsforberedelser i ytre Oslofjord sommeren 1905” i *Borreminne 2004 Årsskrift for Borre Historielag*, Lokalhistorie Horten kommune, Horten.

<http://borreminne.hive.no/aargangene/2004/22-boerresen1905.htm> [besøkt 11. november 2009].

Digitalt Museum – Generalitetsgården

<http://www.primusweb.no/artifactView.do?image=&imageIndex=0&idOwner=Nf&idIdentifier=Nf.01561->

[101&pageNo=1&noOnPage=12&noInResult=1&owner=Nf&criteria=Generalitetsgc3%a5rden&searchObjectType=Photograph&onlyWithPictures=&lastPageNo=&filterCriteria=](http://www.primusweb.no/artifactView.do?image=&imageIndex=0&idOwner=Nf&idIdentifier=Nf.01561-101&pageNo=1&noOnPage=12&noInResult=1&owner=Nf&criteria=Generalitetsgc3%a5rden&searchObjectType=Photograph&onlyWithPictures=&lastPageNo=&filterCriteria=)

[besøkt 20. november 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata

http://sharki.oslo.dnmi.no/portal/page?_pageid=73,39035,73_39049&_dad=portal&_schema=PORTAL [besøkt 28. november og 10. desember 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Døgnverdier juli

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=219213&p_IntervalId=278395 [besøkt 28. november 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Døgnverdier august

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=219206&p_IntervalId=278388 [besøkt 28. november 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Døgnverdier september

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=219200&p_IntervalId=278377 [besøkt 28. november 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Døgnverdier oktober

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=219199&p_IntervalId=278376 [besøkt 28. november 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Døgnverdier november

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=222157&p_IntervalId=283726 [besøkt 10. desember 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Månedsverdier juli

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=219082&p_IntervalId=278148 [besøkt 28. november 2009].

eKlima, tilgang til Meteorologisk institutts vær- og klimadata – Månedsverdier august - november

Tjenesten krever innlogging og bestilling av data.

http://sharki.oslo.dnmi.no/pls/portal/BATCH_ORDER.PORTLET_UTIL.Download_BLOB?p_BatchId=222160&p_IntervalId=283740 [besøkt 10. desember 2009]

Furuly, Jan Gunnar, *Ingen makt til Frp*, 28.08.09, Aftenposten, Oslo.

http://www.aftenposten.no/kul_und/article3238460.ece [besøkt 25. september 2009].

Intervjuer som del av kvalitativ forskning

<http://fag.hia.no/kurs/ma1480/Kvaleint.pdf> [besøkt 21. august 2009].

Jenssen, Grethe Kielland, *Kulturhistorisk bøl til Bygdøy*, 26.10.2009, NRK, Oslo.

<http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostlandssendingen/1.6835486> [besøkt 2. desember 2009].

LOV 1978-06-0 nr 50, *Lov om kulturminner*.

<http://www.lovdatab.no/all/hl-19780609-050.html#2> [besøkt 15. september 2009].

Norsk Folkemuseum – Om Norsk Farmasihistorisk Museum – Generalitetsgården

<http://www.norskfolkemuseum.no/no/Malgruppe-Innganger/Om-museet/Norsk-Farmasihistorisk-Museum/> [besøkt 20. november 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum a – Kulturminnevern

<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/kmv/index.php?PHPSESSID=ac76f1bfcc895e2776aa3d90c124a83b>
[besøkt 17. november 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum b – Maritim historie – Maritimhistorisk fagforum
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/mh/index.php?subkat=artikkel&id=270683870> [besøkt 6. desember 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum c – Om museet – Hovedmål
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/omnsm/index.php?PHPSESSID=ac76f1bfcc895e2776aa3d90c124a83b>
[besøkt 6. oktober 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum d – Om museet – ”Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014 – hvor står vi?”
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/omnsm/index.php?subkat=artikkel&id=146034769&PHPSESSID=ac76f1bfcc895e2776aa3d90c124a83b> [besøkt 17. november 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum e – Om museet – Kontaktinformasjon
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/omnsm/index.php?PHPSESSID=07ce8010daae5f813eec455edb644320&subkat=19> [besøkt 6. desember 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum f – Publikumstilbud – ”Båtfolket - med havet som fluktvei”
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/pub/index.php?subkat=artikkel&id=494413863&PHPSESSID=ac76f1bfcc895e2776aa3d90c124a83b> [besøkt 17. november 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum g – Publikumstilbud – ”Hva fant arkeologene under Operaen?”
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/kmv/index.php?PHPSESSID=ac76f1bfcc895e2776aa3d90c124a83b> [besøkt 17. november 2009].

Norsk Sjøfartsmuseum h – Venneforeningen
<http://www.norsk-sjofartsmuseum.no/omnsm/index.php?subkat=14&PHPSESSID=86f68968fd3d2b5365a56d0f6b5d06ff> [besøkt 6. oktober 2009].

Owe, Thomas Alvarstein, og Hverven, Marit, *11.500 vil bevare Nasjonalgalleriet*, 30.04.2009, NRK, Oslo.

<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/1.6589984> [besøkt 2. desember 2009].

Reedy, Chandra L., Long, Deborah L., Corbett, Richard A., Tatnall, Robert E., og Krantz, Bradley K., 1999, "Evaluation of Three Protective Coatings for Indoor Silver Artifacts" i *Abstracts for the Objects Specialty Group Session*, American Institute for Conservation Annual Meeting 1999, St. Louis.

<http://cool.conservation-us.org/byform//mailing-lists/cdl/1999/0711.html> [besøkt 5. oktober 2009].

Report of the World Commission on Environment and Development, UNESCO, *Our Common Future*.

<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> [besøkt 22. september 2009].

Skipsarkiv Rogaland – D/S "Sandnæs" 1914.

<http://www.skipsarkiv-rogaland.net/fartoe%20-%20passasjerfartoe%20-%20Sandnaes%201914.htm> [besøkt 11. desember 2009].

Skonnerten Svanen – et ramsalt tilbud til ungdom i alle aldre!

<http://www.svanen.no/skuta/skuta.php> [besøkt 17. november 2009].

Store norske leksikon – irr

<http://snl.no/irr> [besøkt 19. november 2009].

Store norske leksikon – Jerusalem, by i Israel

http://www.snl.no/Jerusalem/by_i_Israel [besøkt 1. desember 2009]

Store norske leksikon – konservator

<http://www.snl.no/konservator> [besøkt 16. november 2009].

Store norske leksikon – konservering

<http://www.snl.no/konservering/behandling> [besøkt 16. november 2009].

Store norske leksikon – messing

<http://snl.no/messing> [besøkt 27. oktober 2009].

Store norske leksikon – Norsk Sjøfartsmuseum

http://snl.no/Norsk_Sjøfartsmuseum [besøkt 21. mai 2009].

Store norske leksikon – Tempelhøyden

<http://www.snl.no/Tempelhøyden> [besøkt 1. desember 2009]

Stortingsmelding nr. 49 (2008-2009), *Framtidas museum - Forvaltning, forskning, formidling, fornying*.

<http://www.regjeringen.no/pages/2230188/PDFS/STM200820090049000DDDPDFS.pdf>
[besøkt 10. september 2009].

Statens nærings- og utviklingsfond (SND) 2002, *Attraksjoner i Norge*.

<http://www.innovasjon Norge.no/upload/Reiseliv/Attraksjoner%20i%20Norge.pdf> [besøkt 8. september 2009].

Venstre - Krever sak om Nasjonalmuseet i Stortinget, 24.03.2009.

<http://www.venstre.no/oslo/artikkel/19580> [besøkt 2. desember 2009].

Åmås, Knut Olav, *Frykt og forakt i Kultur-Norge*, 17.07.09, Aftenposten, Oslo.

<http://www.aftenposten.no/meninger/kommentatorer/aamaas/article3173308.ece> [besøkt 25. september 2009].

Muntlige kilder

Degrigny, Christian, ingeniør og kjemiker, personlig kommunikasjon 07.10.09, 13.10.09, 17.10.09.

Hovland, Egil Mikal, kontaktperson for Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner og påtroppende leder av foreningens ”Dugnadsgruppe”, personlig kommunikasjon 22.10.09.

Kloster, Johan, tidligere ansatt ved Norsk Sjøfartsmuseum, personlig kommunikasjon 05.10.09, 06.10.09.

Koren, Elisabeth S., konservator ved Norsk Sjøfartsmuseum, personlig kommunikasjon 26.06.09, 02.07.09.

Norseng, Per G., sjefskonservator ved Norsk Sjøfartsmuseum, personlig kommunikasjon 24.08.09, 22.10.09 (informasjonsmøte med tema "Sjøfartsmuseet – nåtid og fremtid mot 2014").

Nygaard, Knut M., påtroppende direktør ved Norsk Sjøfartsmuseum fra januar 2010, personlig kommunikasjon 19.11.09.

Omtvedt, Petter C., direktør ved Norsk Sjøfartsmuseum, personlig kommunikasjon 22.10.09 (informasjonsmøte med tema "Sjøfartsmuseet – nåtid og fremtid mot 2014").

Rostrup, Ove, teknisk konservator, Norsk Sjøfartsmuseum, personlig kommunikasjon 29.09.09, 01.10.09, 05.10.09, 30.10.09.

Thome, Pål, teknisk konservator, Norsk Sjøfartsmuseum, personlig kommunikasjon 01.10.09.

Intervju

Hovland, Egil Mikal, kontaktperson for *Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner* og påtroppende leder av foreningens "Dugnadsgruppe", intervjuet av Kristin Våge, 27. oktober 2009.

Koren, Elisabeth S., konservator ved Norsk Sjøfartsmuseum, intervjuet av Kristin Våge, 28. oktober 2009.

L'orange, Christian, medlem av Foreningen Norsk Sjøfartsmuseums Venner og tidligere leder av foreningens "Dugnadsgruppe", intervjuet av Kristin Våge, 27. oktober 2009.

Rostrup, Ove, teknisk konservator, Norsk Sjøfartsmuseum, intervjuet av Kristin Våge, 28. oktober 2009.

Thome, Pål, teknisk konservator, Norsk Sjøfartsmuseum, intervjuet av Kristin Våge, 28. oktober 2009.

Vedlegg 1 – Intervjuguide – Teknisk konservator

Innledende spørsmål

- Hvilken faglig bakgrunn har du?
- Hvor lenge har du vært ansatt?
- Hvilken stilling har du ved museet?
- Kan du kort beskrive dine arbeidsoppgaver?
- Hvorfor valgte du denne type jobb/yrke?
- Hva vil du si er hovedoppgaven til Norsk Sjøfartsmuseum?

Hvilke verdihensyn er knyttet til gjenstandene?

Jeg vil gjerne begynne med denne silderista (viser bilde), som står utstilt i båthallen. Jeg vet ikke om du kjenner til den, men som det står på blanketten ved gjenstanden er dette ei ”silderist benyttet om bord ved ising. Vårsilda kunne her kvitte seg med ´gulpa´ (melke og rogn) før den ble lagt iset i kasser”. Silderista står utstilt med synlige fiskeskjell og saltutfellinger i båthallen. Rista ble opprinnelig brakt inn i museet som en rekvisitt.

- Ettersom denne gjenstanden har vært brukt som en rekvisitt i utstillingen og nå har gått inn i samlingen, vil du tillegge den en annen verdi enn de andre museums gjenstandene?

Silderista representerer jo flere andre gjenstander i museet, som også har gått fra å være rekvisitter til å bli en del av samlingen.

- Syns du dette er problematisk? Ser du potensielle problemer med en slik statusendring?
- Blir gjenstander som ankommer museet som rekvisitter behandlet annerledes enn virkelige museumsgjenstander?
- Hva gjør dere med disse gjenstandene nå?
- Hvilken betydning vil du si at silderista har i utstillingen?
- Hva syns du tilstedeværelsen av fiskeskjell og salt, gjør med framstillingen av gjenstanden?
 - Hvis gjenstanden kom som ny til museet i dag, ville du ha fjernet dette?
 - Hvorfor eller hvorfor ikke?

Utstillingene

Den andre gjenstanden jeg tar for meg er et ratt som står utstilt i andre etasje i hovedutstillingen (viser bilde).

- Hva synes du om å stille ut rattet blankpolert?
- Hva synes du om måten rattet framstilles i utstillingen?
- Flere gjenstander ved museet er utstilt på samme måte og kan brukes aktivt av de besøkende. Som konservator syns du dette er forsvarlig?
- Hva synes du om en slik utstillingsform?
- Ser du alternative løsninger for å involvere og engasjere publikum?
- Kan du si litt generelt om ditt syn på utstillingene ved museet?
 - o Hvorfor har det vært lite videreutvikling og bearbeiding av utstillingene?
- Kan du fortelle litt om hva du anser som viktig ved bevaring av en gjenstand?
 - o Hvilke hensyn er viktige?
- Ser du potensielle konflikter ved å skulle både bevare en gjenstand og samtidig aktivt bruke den i en utstilling, som er tilfellet med mange av gjenstandene ved museet?
- Ser du mulige løsninger for hvordan begge verdier (bruk og bevaring) kunne blitt ivare tatt ved utstilling av rattet?
 - o Ville utstilling av en blankpusset kopi vært en mulighet?
 - Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hvordan ser du for deg at man kan løse slike situasjoner i praksis?
- Hvordan ville du ha formidlet konflikten rundt rattet til publikum?

Som en del av arbeidet med oppgaven har jeg gjort noen forsøk på messing, inspirert av rattet. Kunne dere ha sett litt på disse og fortalt meg hvilke dere synes ser best ut og hvilke dere ikke synes ser bra ut?

Arbeidsmiljø

- Hvilke arbeidsoppgaver vil du si at du bruker mest tid på?
 - o Er det andre arbeidsoppgaver du skulle ønske du hadde mer tid til?
- Hvordan vil du karakterisere samarbeidet mellom konservator og teknisk konservator?
 - o Jobber dere tett? I hvilke sammenhenger?
- Har det oppstått konflikter som følge av at dere har ulike syn på bevaring?
 - o Kan du i tilfelle beskrive disse?

- Hvordan foregikk arbeidet med framtidsstrategien *Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014*?
 - o Var alle yrkesgrupper ved museet representert?

Kontakt med publikum

- Hvem tror du er museets kjerne publikum?
- Hvordan opplever du museets publikum?
 - o Er de engasjerte og interessert i å bidra?
- Synes du museet, sånn som situasjonen er i dag, har en god dialog med publikum?
 - o Hvilke tiltak ville du eventuelt ha iverksatt for å bedre dialogen og øke interessen?
- Har du noen gang direkte kontakt med publikum?
 - o Hvordan ville du ha bidratt til museets tilbud ovenfor publikum?
- Tror du at publikum har kunnskap om konservering og hva konservatorer gjør?
- Hvis målet var å synliggjøre konservering ovenfor publikum, hvordan ville du ha gått frem?
 - o Kunne man ha tatt med konserveringen av en gjenstand som en del av utstillingen?
- Kjenner du til debatten i Norges Museumsforbund og Nordisk Konservatorforbund, angående bruken av tittelen konservator?
 - o Hvilke synspunkt har du på at to ulike yrkesgrupper bruker samme tittel?
 - o Hvordan tror du dette virker ovenfor publikum?

Venneforeningen

- Hvordan vil du karakterisere venneforeningen ved museet?
 - o Hva kan du si om medlemmene og engasjementet?
- Hvilken betydning vil du si at venneforeningen har for museumsdriften?
 - o Vil du anse det som en positiv/negativ ressurs?
- Har du noen gang hatt direkte kontakt med venneforeningen?
- Hvis du skulle henvende deg til publikum, ville du ha gått gjennom venneforeningen?
 - o Hvorfor? Hvorfor ikke?

Framtiden

- Hvordan skulle du ønske at museet utviklet seg for fremtiden?

- Dersom jeg fristiller deg med tanke på økonomi, hvilke endringer ville du gjort?
- Hva syns du om de planlagte endringene ved museet?
 - Hva synes du om disse endringene i forhold til utstillingene?
- Hvordan opplever du den statlige satsningen på museumssektoren?

Intervjuguide – Konservator

Innledende spørsmål

- Hvilken faglig bakgrunn/utdanning har du?
- Hvor lenge har du vært ansatt?
- Hvilken stilling har du ved museet?
- Kan du kort beskrive dine arbeidsoppgaver?
- Hvorfor valgte du denne type jobb/yrke?
- Hva vil du si er hovedoppgaven til Norsk Sjøfartsmuseum?

Hvilke verdihensyn er knyttet til gjenstandene?

Jeg vil gjerne begynne med denne silderista (viser bilde), som står utstilt i båthallen. Jeg vet ikke om du kjenner til den, men som det står på blanketten ved gjenstanden er dette ei ”silderist benyttet om bord ved ising. Vårsilda kunne her kvitte seg med ´gulpa´ (melke og rogn) før den ble lagt iset i kasser”. Silderista står utstilt med synlige fiskeskjell og saltutfellinger i båthallen. Rista ble opprinnelig brakt inn i museet som en rekvisitt.

- Kjenner du til gjenstanden?
- Ettersom denne gjenstanden har vært brukt som en rekvisitt i utstillingen og nå har gått inn i samlingen, vil du tillegge den en annen verdi enn de andre gjenstandene?

Silderista representerer jo flere andre gjenstander i museet, som også har gått fra å være rekvisitter til å bli en del av samlingen.

- Syns du dette er problematisk? Ser du potensielle problemer med en slik statusendring?
- Hvilken betydning vil du si at silderista har i utstillingen?
- Hva syns du tilstedeværelsen av fiskeskjell og salt, gjør med framstillingen av gjenstanden?
- Anser du tilstedeværelsen av rekvisitter som nødvendig for å skape den riktige kontekstuelle rammen?

Utstillingene

Den andre gjenstanden jeg tar for meg er et ratt som står utstilt i andre etasje i hovedutstillingen (viser bilde). Jeg har forstått det sånn at representanter fra venneforeningen har ønsket at messingen på rattet skulle være blankpolert.

- Hva syns du om å stille ut rattet på denne måten?

- Er det andre måter man kunne ha presentert rattet og dets kontekst?
- Hva syns du om måten rattet er utstilt på nå?
- Kjenner du til bakgrunnen for hvorfor rattet er utstilt på denne måten?

Flere gjenstander ved museet er utstilt på samme måte og kan brukes aktivt av de besøkende.

- Hva synes du om en slik utstillingsform?
- Vil du karakterisere publikums opplevelse som viktigere enn gjenstandenes bevaring?
- Ser du alternative løsninger for å involvere og engasjere publikum?
- Kan du si litt generelt om ditt syn på utstillingene ved museet?
 - o Hvorfor har det vært lite videreutvikling og bearbeiding av utstillingene?
- Kan du fortelle litt om hva du anser som viktig ved bevaring av en gjenstand?
 - o Hvilke hensyn er viktige?
- Ser du potensielle konflikter ved å skulle både bevare en gjenstand og samtidig aktivt bruke den i en utstilling, som er tilfellet med mange av gjenstandene ved museet?
- Ser du mulige løsninger for hvordan begge verdier (bruk og bevaring) kunne blitt ivare tatt ved utstilling av rattet?
 - o Ville utstilling av en blankpusset kopi vært en mulighet?
- Hvordan ser du for deg at man kan løse slike situasjoner i praksis?
- Hvordan ville du ha formidlet konflikten rundt rattet til publikum?

Som en del av arbeidet med oppgaven har jeg gjort noen forsøk på messing, inspirert av rattet. Kunne du ha sett litt på disse og fortalt meg hvilke dere synes ser best ut og hvilke dere ikke synes ser bra ut?

Arbeidsmiljø

- Hvilke arbeidsoppgaver vil du si at du bruker mest tid på?
 - o Er det andre arbeidsoppgaver du skulle ønske du hadde mer tid til?
- Hvordan vil du karakterisere samarbeidet mellom konservator og teknisk konservator?
 - o Jobber dere tett? I hvilke sammenhenger?
- Har det oppstått konflikter som følge av at dere har ulike syn på bevaring?
 - o Kan du i tilfelle beskrive disse?
- Hvordan foregikk arbeidet med framtidsstrategien *Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014*?

- Var alle yrkesgrupper ved museet representert?

Kontakt med publikum

- Hvem tror du er museets kjerne publikum?
- Hvordan opplever du museets publikum?
 - Er de engasjerte og interessert i å bidra?
- Hvilket tilbud har museet ovenfor publikum, utover samlingen?
 - Hvordan oppfordrer museet publikum til å komme med respons og tilbakemeldinger?
- Hva ville du ha gjort for å bedre dialogen og samarbeidet med publikum?
- Har du noen gang direkte kontakt med publikum?
 - Hvordan ville du ha bidratt til museets tilbud ovenfor publikum?

I museets framtids strategi legges det opp til et økt fokus på formidling og brukervennlighet.

- Hva kan du si om den tidligere innsatsen på dette feltet?
 - Vet du noe om utviklingen de siste ti årene?
- Hvordan opplever du publikums kunnskaper om konservering som fagfelt?
- Hvis man skulle synliggjøre konservering ovenfor publikum gjennom utstillingene, hvordan ville du ha gått frem?
- Kjenner du til debatten i Norges Museumsforbund og Nordisk Konservatorforbund, angående bruken av tittelen konservator?
- Hvilke synspunkt har du på at to ulike yrkesgrupper bruker samme tittel?
 - Hvordan tror du dette virker ovenfor publikum?

Venneforeningen

- Hvordan vil du karakterisere venneforeningen ved museet?
 - Hva kan du si om medlemmene og engasjementet?
- Hvilken betydning vil du si at venneforeningen har for museumsdriften?
 - Vil du anse det som en positiv/negativ ressurs?
- Har du noen gang hatt direkte kontakt med venneforeningen?
- Hvis du skulle henvende deg til publikum, ville du brukt venneforeningen?
 - Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hvordan oppfattet du informasjonsmøtet som var mellom museet og venneforeningen?
 - Var det konstruktivt? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Fremtiden

- Hvordan vil du at museet skal utvikle seg for fremtiden?
 - Dersom jeg fristiller deg med tanke på økonomi, hvilke endringer ville du gjort?
- Hva synes du om de planlagte endringene i forhold til utstillingene?
 - Er det spesielle endringer du kunne tenke deg å gjøre?
- Hvordan opplever du den statlige satsningen på museumssektoren?

Intervjuguide – Venneforeningen

Innledende spørsmål

- Hvilken faglig bakgrunn/utdanning har du?
- Hva jobber eller har du jobbet med?
 - o Kan du kort beskrive dine arbeidsoppgaver?
- Hvorfor valgte du denne type jobb/yrke?
- Hvilken tilknytning har du til museet, utover medlemskap i venneforeningen?
- Hva vil dere si er hovedoppgaven til Norsk Sjøfartsmuseum?

Venneforeningen

- Kan dere fortelle litt om venneforeningen og hva dere driver med?
 - o Hvordan vil dere beskrive medlemmene og deres engasjement?
 - o Hvordan er foreningen organisert?
 - o Er det ofte møter og aktivitet?
 - o Dere har/er jo begge engasjert i ”Dugnadsgruppen”, hvilket arbeid vil dere si at denne gruppen gjør?
- Hvilken betydning vil dere si at venneforeningen har for museumsdriften?
 - o Hvilken funksjon har venneforeningen ved museet?
- Hvordan oppfattet dere informasjonsmøtet som var mellom museet og venneforeningen?
 - o Var det konstruktivt? Hvorfor? Eventuelt hvorfor ikke?

Bruker

- Hvordan vil dere beskrive samarbeidsklimaet ved museet?
 - o Hvordan er samarbeidet mellom venneforeningen og museets ansatte?
 - o Har venneforeningen en egen kontaktperson ved museet?
 - Har dere mye kontakt med leder av formidlingsseksjonen, Eyvind Bagle?
 - o Er det en bestemt gruppe av museets ansatte som dere har mer kontakt med?
- Hvordan vil dere beskrive en konservator og en teknisk konservator, i forhold til arbeidsoppgaver og deres roller ved museet?
 - o Hvis dere ikke kjenner deres roller, hvilke arbeidsoppgaver tror du de har?
 - o Har dere noen kontakt med disse to gruppene?

- Hva syns dere om at disse gruppene bruker samme tittel?

Studieobjektene

I oppgaven min bruker jeg to studieobjekter fra museet som eksempler. Den ene gjenstanden jeg tar for meg er et ratt som står utstilt i andre etasje i hovedutstillingen (viser bilde).

- Hvordan synes dere at rattet burde stilles ut?
 - Ser dere noen alternative måter for å presentere rattet og dets kontekst?
- Hva synes dere om måten rattet er utstilt på?
- Kjenner dere til bakgrunnen for hvorfor rattet er utstilt på denne måten?

Flere gjenstander ved museet er utstilt på samme måte som rattet, og kan brukes aktivt av de besøkende.

- Hva syns dere om en slik utstillingsform?
- Vil dere si at publikums opplevelse av museet er viktigere enn gjenstandenes bevaring?
- Hvilke tiltak ville dere ha satt i verk for å involvere og engasjere publikum?

I siste nummer av *Utkikken* (informasjonsskriv for venneforeningen), kommer nyansatt førstekonservator Terje Planke, med en rekke konkrete eksempler på hvordan Sjøfartsmuseet kan formidle båtkultur. Forslagene går hovedsakelig ut på at publikum skal få delta aktivt og få oppleve den maritime kulturen på kroppen. Blant annet gjennom bruk av tradisjonsbåter på fjorden.

- Hva syns dere om en slik tilnærming?
 - Hvordan ville venneforeningen ha stilt seg til denne type arrangement?
- Ble venneforeningen involvert i arbeidet med framtidsstrategien *Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014*?
- Hva syns dere om de planlagte endringene ved museet?
 - Hvordan stiller venneforeningens medlemmer seg til disse endringene?
- Kan dere beskrive hvordan dere oppfatter utstillingene ved museet?
 - Er det endringer dere ville ha gjort, i tilfellet hvilke?
- Kan dere fortelle litt om hva dere anser som viktig ved bevaring av en gjenstand?
 - Hvilke hensyn er viktige?

- Ser dere potensielle konflikter ved å skulle både bevare en gjenstand og samtidig aktivt bruke den i en utstilling, som er tilfellet med mange av gjenstandene ved museet?
- Ser dere mulige løsninger for hvordan begge verdier (bruk og bevaring) kunne blitt ivare tatt ved utstilling av rattet?
 - o Ville utstilling av en blankpusset kopi vært en mulighet?
- Har dere forslag til hvordan man kan løse slike situasjoner i praksis?
- Hvis konflikten rundt rattet skulle formidles til publikum, hvordan ville dere ha gått frem?

Som en del av arbeidet med oppgaven har jeg gjort noen forsøk på messing, inspirert av rattet. Kunne dere ha sett litt på disse og fortalt meg hvilke dere synes ser best ut og hvilke dere ikke synes ser bra ut?

Den andre gjenstanden jeg bruker som et eksempel i oppgaven, er en silderist (viser bilde), som står utstilt i båthallen. Jeg vet ikke om dere kjenner til den, men som det står på blanketten ved gjenstanden er dette ei ”silderist benyttet om bord ved ising. Vårsilda kunne her kvitte seg med ´gupa´ (melke og rogn) før den ble lagt iset i kasser”. Silderista står utstilt med synlige fiskeskjell og saltutfellinger i båthallen. Rista ble opprinnelig brakt inn i museet som en rekvisitt.

- Forbinder dere noe spesielt med silderista?

Silderista representerer flere andre gjenstander i museet, særlig i båthallen, som også har gått fra å være rekvisitter til å bli en del av samlingen.

- Hvis dere skulle foretatt en verdivurdering av disse gjenstandene, hvordan ville dere ha vurdert de tidligere rekvisittene i forhold til de andre museumsgjenstandene?
- Hva syns dere tilstedeværelsen av fiskeskjell og salt, gjør med framstillingen av gjenstanden?

Kontakt med publikum

- Hvordan vil dere beskrive museets kontakt med det øvrige publikummet?
- Hvordan vil dere beskrive venneforeningens kontakt med det øvrige publikummet?
 - o Blir venneforeningens program frontet i andre medier enn i *Utkikken* og på museets nettsider?
- Føler dere at museet er flinke til å inkludere publikum i det arbeidet som gjøres?

- Hvordan ville dere som publikummere ha foretrukket at museet henvendte seg til dere?
- Hvis museet ønsket å synliggjøre konservering ovenfor publikum, hvordan ville dere ha gått frem?

Framtiden

- Hvordan ser fremtiden ut for venneforeningen?
 - Hvordan er interessen og rekrutteringen?
- Hvordan håper dere at museet skal utvikle seg for fremtiden?
 - Hvilke endringer ville dere ha gjort?
- Tror dere at framtidsplanene ved museet også vil komme venneforeningen til gode?
 - Hvorfor? Eventuelt hvorfor ikke?
- Hvordan opplever dere den statlige satsningen på museumssektoren?

Vedlegg 2 – Norsk Sjøfartsmuseum mot 2014

NORSK SJØFARTSMUSEUM MOT 2014¹

Innen 100-års jubileet i 2014 skal Norsk Sjøfartsmuseum være veletablert og anerkjent som nasjonalt opplevelsesmuseum og kunnskapssenter med solid vitenskapelig og museumsfaglig forankring.

1. Prioriterte oppgaver i planperioden:

Stiftelsens vedtekter fastslår at museets oppgave er å skape "kunnskap om norsk sjøfart og virksomhet knyttet til kyst, sjø og vassdrag i historiske og samtidige perspektiver", og "belyse hvordan dette har hatt og har betydning for kulturell, sosial og økonomisk utvikling i Norge".

For å realisere visjonen innenfor rammen av realistiske fysiske, økonomiske og personellmessige muligheter er det nødvendig å foreta enkelte prioriteringer innenfor dette vide oppgaveområdet. Derfor skal museet i planperioden gi høyest prioritet til forskning og formidling av et begrenset antall temaer fra sjøtransportens teknologiske utvikling, skipsfartens sosiale og kulturelle implikasjoner, og sjøbåren handelsvirksomhet. Disse temaene skal hentes fra:

- Norsk internasjonal skipsfart i historisk perspektiv, og generelle utviklingslinjer som er relevante for forståelsen av norsk skipsfart
- Norsk båtbyggingstradisjon, kystkultur og fritidsbåtbruk
- Arbeidet med forvaltning av kulturminner under vann

¹ Vedtatt i stiftelsens styremøte 13. oktober 2008

2. Mål og virkemidler

2.1. Hovedmål

Fornyelsesprogram og fortsatt drift skal gjennomføres innen forsvarlige økonomiske rammer, basert på egeninntekt og økede offentlige bevilgninger.

I løpet av planperioden skal:

- *museet fremstå med nye utstillinger, og med vesentlig oppgradering av formidling gjennom bibliotek og internett*
- *publikumsbesøket økes til 150.000 pr. år, med prioritet til arbeidet rettet mot barn, unge og familier*
- *museets forskningsvirksomhet være vel organisert, og integrert med relevante fagmiljøer i inn- og utland*
- *museets samlingsforvaltning være konsolidert med betryggende konservering, magasiner og sikkerhet*
- *museets arbeidsmiljø innebære at museet er en trivelig arbeidsplass med velorganisert ledelse, administrasjon og fagmiljø*

2.2. Visjon og strategiske hovedmål skal realiseres ved at museets budsjetter og virksomhet reflekterer følgende prioriterte oppgaver:

2.2.1. Oppgradering av formidlingskanalenes kvalitet og kapasitet

- Fornyelse av utstillinger basert på moderne pedagogiske og scenografiske prinsipper
- Utvidelse av bibliotek, med friere adgang til bøker og opplysningstjeneste via internt og eksternt nett (internett)
- "Virtuelt museum" gjennom internett
- Vesentlig utvidelse av undervisningstilbud rettet mot skoleverket
- Opprettelse av publikasjonsserier som retter seg både mot akademia og det almindelige publikum

- Intern og ekstern foredrags- og seminarvirksomhet
- Aktivitetstilbud overfor barn og voksne i museet og på områdene mot sjøen
- Utnyttelse av museets fartøyer i publikumsaktiviteter og kursvirksomhet

2.2.2. Etablering av effektiv markedskommunikasjon

- Proaktiv profilering og omdømmebygging gjennom media og overfor offentlige og private beslutningstagere
- Løpende informasjonsvirksomhet gjennom media og internett
- Økt vektlegging av markedsføring, bl.a. gjennom brukerundersøkelser ("kundetilfredshetsanalyser") og reklame

2.2.3. Økning av museets tilgjengelighet og brukervennlighet

- Etablering av nytt inngangsparti, med publikumsadgang fra vest og nord
- Etablere fast forbindelse mellom båthallen og museumsbygningen – integrering av annekset og hovedbygning
- Etablering av ny museumscafé
- Adgang til "virtuelt museum" og bestilling av tjenester gjennom internett
- Etablering av brohode i sentrum og oppgradering av adkomst fra sentrum

2.2.4. Kvalitetssikring av det museale arbeid

- Utvikling av en samlingsplan for å
 - øke kvaliteten på museets samlinger
 - gjøre samlingene mer relevante i forhold til formidlingsmessige og forskningsmessige behov
 - hindre unødvendig tilvekst og sanere mengden av gjenstander med lav eller ingen museal verdi

- Utvikling av egen forvaltningsstrategi for museets samlinger, som bl. a. omfatter:
 - kvalitetssikring av magasiner mht plass, klimakontroll, renhold og sikkerhet
 - museumsfaglig tilfredsstillende dokumentasjon og registrering
 - faglig og praktisk sikring av konserveringsvirksomheten
- Utarbeidelse av fullstendig mandat for kontrollkomiteen, og effektivisering av komiteens arbeid

2.2.5. Styrking av forskningsbasert formidling

- Utvikling av egen forskningsstrategi, som bl.a.:
 - vektlegger og forbedre koordinering av egen forskning
 - øker ressurstilgangen til egen forskning
 - tilrettelegger ekstern forskning på museets prioriterte fagområder
- Utnyttelse av annen norsk og internasjonal forskning i museets formidlingsarbeid
- Deltagelse i faglige nettverk på person- og institusjonsnivå, både i forhold til andre museer og universiteter og høyskoler

2.2.6. Effektivisering av organisasjonen

- Kvalitetssikring av relevant kompetanseprofil for museet, som omfatter styre, ledelse og stab
- Organisering av personalet i effektive avdelinger i en struktur som sikrer informasjonsflyt og samarbeid på tvers av avdelingsgrenser
- Revisjon av stillingsbeskrivelser, som sikrer tydelig delegering av fullmakter, tydelige rapporteringslinjer og avgrensning av rettigheter og plikter
- Etablering av ordninger for kompetanseutvikling og teambuilding
- Oppmuntring av tiltak for positivt arbeidsmiljø
- Årlige virksomhetsplaner som reflekterer strategiske målsetninger, med prioritet til fornyelse og oppgradering av formidlingsapparatet

2.2.7. Effektivisering av administrasjonen

- Gjennomføring av oppgaverelevant budsjett- og regnskapsstruktur med vektlegging av effektive prosjektbudsjetter og prosjektrengskaper
- Oppgradering av økonomiske driftsmessige rapporteringsrutiner
- Gjennomgang og sikring av internkontroll
- Styrking av ordninger for vedlikehold og forsvarlig eiendomsdrift, basert på outsourcing der det er hensiktsmessig

2.2.8. Sikring av det finansielle grunnlaget

- Differensiering på inntektssiden – forretningsutvikling, bl.a. ved
 - Etablering av fullverdige seminar- og møtefasiliteter
 - Utvikling av nye tilbud i marinarkeologi, f.eks. dokumentasjons-og konserveringstjenester
 - Utvidet butikktilbud, bl.a. netthandel og modellbyggeri
- Økning av innsatsen for større offentlige bidrag
- Økning av innsatsen for private sponsorbidrag
- Kvalitetssikring av kapitalforvaltning

2.2.9. Bevisstgjøring i forhold til miljøspørsmål

- Vektlegging av helse, arbeidsmiljø og sikkerhet (HMS)
- Minimering av eksternt miljøskade
- Energiøkonomisering (ENØK)

Vedlegg 3 – Norsk Sjøfartsmuseum – gjenstandssamlingen, NSM 2054

Norsk Sjøfartsmuseum - gjenstandssamlingen

Nr.	Kode	Datering fra - til	Kommentar	Foto	Neg. nr.		
NSM.2054	01 04 E			Ja			
Betegnelse I Ratt			FOTO				
II Ratt, med stativ							
Lengde	Bredde	Høyde				Diam.	Mrk.
	*32	166					*Dybde
Beskr.:			Omregistrert på nr.: Proveniens Tidligere nr.: Fra dampkorvetten " ELLIDA ". Bygget 1880.				
Matr.: Tre, messing.							
Farger: Brun, messingfarget.							
Innskrift Merker							
Innk.: 1926 som Kjøp							
Fra: navn: Stavanger skibsopphugging.		Hvor utstilt/ magasinert: Utstilling Sal I		17/11/97			
adr.:		Utlånt dato: På dekket		Sign: ETH/OR			
Postnr./sted: Stavanger				Endret: 11-11			
Utfyllende opplysninger / referanser:			OBS!				
Se NSM.2030 Forsiring fra " ELLIDA ".							

Vedlegg 4 – Norsk Sjøfartsmuseum – registreringer

ARBEIDSLISTE

Nr.	Betegnelse I / II	Innskrift og merker	Kode	Hvor utstilt/ magasinert
Beskrivelse		Materiale		Hylle / Eske (nr.)
Lengde	Bredde	Høyde	Diam	Tidligere nr.
NSM.11023	Sildespade	Sildespade	27 04	
104	32,5			
		Tre, metall, K.fibergarn.		
NSM.11032	Kassekrok	Krok	27 04	Magasin 1
	Til å trekke fiskekasser med.			
92	13			
		Jern.		
NSM.11033	Skrivepult	Skrivepult	27 04	Kaldt lager
51	177,5	105		
NSM.11038	Fiskekasse	Fiskekasse	27 04	
85	50	20		
		Gran.		
		Hvit.		
NSM.11039	Fiskekasse	Fiskekasse	27 04	
80	40	20		
		Mrk.: N. 1000 Trondheim. 30 kg.		
		Isopor.		
		Hvit.		
NSM.11040	Fiskekasse	Fiskekasse	27 04	
84,5	52	19		
		Mrk.: A/S Egersund Fryseri, Egersund.		
		Plast.		
		Hvit.		
NSM.11042	Arbeidsfrakk	Arbeidsfrakk	17 01 F	
		Bomull.		
		Olivengrønn.		
NSM.11043	Tønnetralle	Tønnetralle	15 05	
	51	112		
		Jern.		
NSM.11044	Flaggmenn	Flaggmenn	27 01 G	
214,5	33			
		Tre, jern, bomull.		
		Rød, hvit.		
NSM.11047	Måletønne	Sildemål	27 04	
	Hektolitermål, tretønne med jern bånd og håndtak.			
		Mrk.: LIE		
		Tre, jern.		

ARBEIDSLISTE

Nr.				Betegnelse I / II		Kode		Hvor utstilt/ magasinert Hylle / Eske (nr.)	
Beskrivelse				Innskrift og merker		Materiale		Tidligere nr.	
Lengde	Bredde	Høyde	Diam	Farger					
NSM.11049 Sildekorg				Sildekorg		27 04			
		29	46	Ståltråd.					
NSM.11050 Kassekrok				Kassekrok		27 04			
Til å trekke fiskekasser med.									
65	12			Jern.					
NSM.11051 Diksel				Diksel, hode		16 02 K			
Skaft mangler.									
26,5	5	7		Jern.					
NSM.11054 Diksel				Diksel, hode		16 02 K			
Skaft mangler.									
22	5	8		Jern.					
NSM.11057 Saltbrett				Saltbrett		27 04			
Til å dra saltet over silda i tønnene.									
30	12			Tre,garn.					
NSM.11058 Saltskuffe				Skuffe		27 04			
Til å skuffe salt i tønnene med.									
41	17,2			Jern,blikk.					
NSM.11066 Merkesjablong				Merkeplater 18 stk		27 04			
For merking av sildekasser og sildetønner.									
				Plast,papir.					
NSM.11077 Kassekrok				Kassekrok, med håndtak		27 04			
Til å trekke fiskekasser med.									
28	13,5			Jern.					
NSM.11086 Forkle, plast				Forkle		17 01 B			
Brukt under fisketilvirkning.									
129	83			Plast.					
NSM.11090 Sildespade				Sildespade, av åreblad		27 04			
Brukt til å spa sild med.									
88,5	10,5			Tre.					

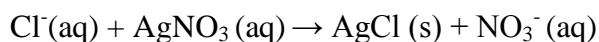
Vedlegg 5 – Identifikasjon av salt

Det ble foretatt tre ulike tester for å fastslå hvilke salttyper som satt på silderista.

Prøvematerialet ble delt i tre og testene for klorider, nitrater og sulfater, ble gjort suksessivt. Hansker, beskyttelsesbriller og laboratoriefrakk ble brukt. Testene ble utført som beskrevet under og kloridtesten var den eneste som ga positivt utslag. Bilder og produktliste følger på neste side.

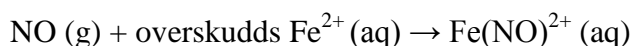
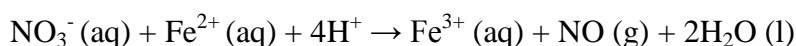
Klorider

En saltprøve ble plassert i et reagensrør og tilsatt 5-8 dråper destillert vann. Deretter ble to dråper uttynnet salpetersyre tilsatt. En dråpe sølvnitratløsning ble så tilsatt. Om klorider var tilstede ville de først reagere med salpetersyren, for så å reagere med sølvnitrat og danne sølvklorid, som ville fremstå som et hvitt bunnfall (Odegaard 2000:108-109).

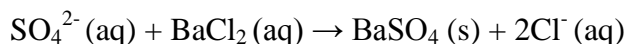
Nitrater

En saltprøve ble plassert på et objektglass. Blandingen ble gjort sur ved å tilsette en dråpe konsentrert svovelsyre. Deretter ble det tilsatt en dråpe jern(II) sulfat løsning. Dersom nitrater var tilstede ville det danne seg en brun ring eller sky rundt prøven. Dette ville skje som et resultat av en reduksjon av nitrat til nitrogenoksid (NO), på bakgrunn av tilstedeværelsen av jern ioner (Fe^{2+}). Dette ville igjen danne et brunfarget $\text{Fe}(\text{NO})^{2+}$ kompleks (Odegaard 2000:114-115).

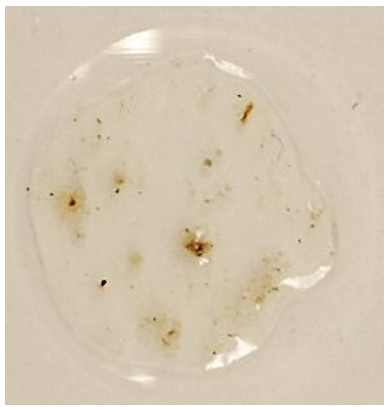
Sulfater

En saltprøve ble plassert på et objektglass. Et par dråper destillert vann ble så tilsatt, etterfulgt av et par dråper saltsyre løsning. En pH indikator ble brukt for å undersøke om løsningen var blitt sur. Hvis løsningen ikke er sur kan andre bariumsalter enn bariumsulfat felles ut. Deretter ble to dråper bariumklorid forsiktig tilsatt. Hvis sulfat ioner (SO_4^{2-}) var tilstede ville disse reagere med barium ionene (Ba^{2+}) og danne et hvitt bunnfall (Odegaard 2000:124-125).

Figur 1 Positivt resultat for klorider.

Figur 2 Negativt resultat for nitrater.

Figur 3 Negativt resultat for sulfater.

Produktliste

Sølvnitrat løsning, 0,2 M AgNO_3 løsning: 1,5 g AgNO_3 løst i 50 ml vann.

Salpetersyre løsning, 8 M HNO_3 : like mengder konsentrert salpetersyre og destillert vann blandes.

Svovelsyre: konsentrert H_2SO_4 95-97 %.

Jern(II) sulfat (FeSO_4) løsning: 6g $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ (ferrosulfat krystaller) løses i 25 ml destillert vann.

Bariumklorid løsning, 2M BaCl_2 løsning 5 % v/v: 2,5g BaCl_2 løses i nok destillert vann til å lage 50 ml.

Saltsyre løsning, 3M HCl løsning (1:3): 10 ml HCl tilsettes i 30 ml destillert vann.

Vedlegg 6 – Bilder av silderista

Figur 1 Silderista.

Figur 2 Avsetninger av salt og fiskeskjell.

Figur 3 Nytt materiale.

Figur 4 Misfarging fra spiker.

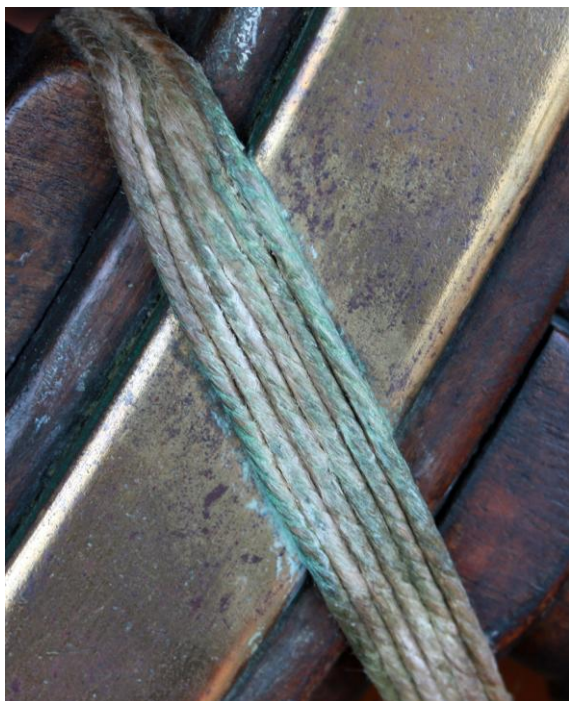
Vedlegg 7 – Bilder av rattet

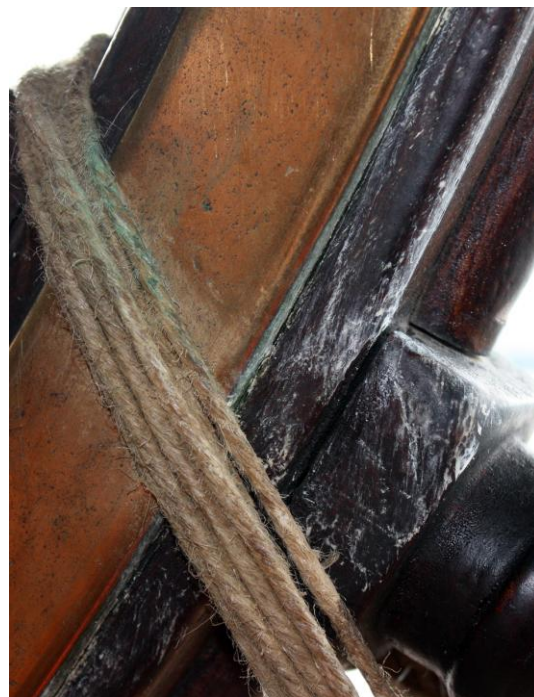
Figur 1 Skipsrattet.

Figur 2 Ripper på overflaten.

Figur 3 Irr i overgang metall og tau.

Figur 4 Rester etter pussemiddel.

Vedlegg 8 – Resultater fra temperatur og fuktighetsmålinger

Måleinstrumentet som er brukt, en termohygrograf, lar seg enkelt kalibrere i tillegg til å gi målinger som lett kan fortolkes. Instrumentet er følsomt for støt og kalibreringen kan gå ut (Cassar og Hutchings 2000:9). Termohygrografen kan også ha vanskelig for å plukke opp raske endringer i fuktighetsnivå. En datalogger kunne gitt et mer nyansert bilde av de faktiske forholdene i utstillingene. Dessverre var ikke en slik tilgjengelig i det tidsrommet hvor målingene ble foretatt.

Målingene viser at fuktigheten svinger mye og er svært uregelmessig, temperaturen svinger også, men i mindre grad og fremstår som mer regelmessig. Mønsteret gjentar seg for hver dag, og er et gjennomgående trekk som gjelder for alle månedene. En økning av temperaturen fører til en senkning av fuktighet, men mønsteret er ikke entydig og det er tidvis vanskelig å se en klar sammenheng. Verdiene for relativ fuktighet ligger, for de aller fleste målingene, innenfor området 30-60 %.

For båthallen ser forholdene innendørs i større grad ut til å følge miljøet utendørs. Denne bygningen er eldre og av en annen konstruksjon enn hovedbygningen, og kan derfor være dårligere isolert. Verdiene for relativ fuktighet har en spennvidde på 38 % fra høyeste til laveste verdi. Høyeste målte verdi er da også på hele 85 % relativ fuktighet. Målingene i båthallen er jevnere og den daglige variasjonen er mindre enn for målingene i hovedbygningen. Det som er registrert av målinger for temperatur, ser ut til å ha den samme daglige variasjonen, med en økning i temperatur midt på dagen. Spennvidden i temperatur er høyere i båthallen, 13°C, enn i hovedbygningen hvor spennvidden er på 4-10°C.

Sett opp mot målingene fra Blindern, ser verdiene ut til å følge hverandre i grove trekk. De lavest målte verdiene for relativ fuktighet utendørs er tilnærmet like de samme målte verdiene innendørs. Derimot er det større variasjon hva gjelder de høyest målte verdiene. Her er verdiene langt høyere utendørs enn innendørs. Av oversikten kan det sees at verdiene utendørs stiger som et resultat av at temperaturen synker. Temperaturen inne synker også, men i mindre grad og dette gir også mindre utslag på den relative fuktigheten. Fra oktober til november kan en svak stigning av relativ fuktighet anes. Her ser man trolig resultatet av bygningens isolerende effekt.

Tradisjonelt har man gått ut i fra at verdiene for relativ fuktighet skal ligge innenfor intervallet 50-55, ± 5 % (Thomson 1997:268). I følge Staniforth opererer man i *the National Trust* og deres historiske bygg, at relativ fuktighet skal ligge innenfor området 50-65 %, som kan sies å være en noe utvidet variant av intervallet hentet fra Thomson. Staniforth grunngir

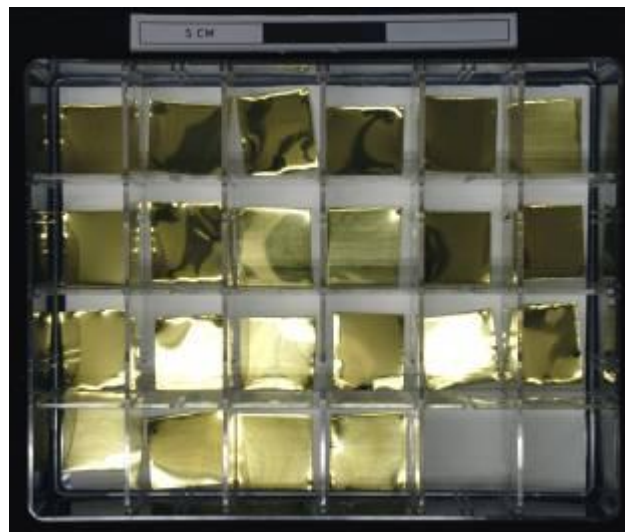
verdiene med at de fleste muggsopper ikke vil vokse ved verdier under 65 %, og at tremateriale vil kunne krympe og tørke ut ved verdier under 50 %. Det poengteres at verdiene er et kompromiss som kun må brukes som retningslinjer og at ”many dust-laden metals are more reliably stable at levels below 50 per cent” (Staniforth 2006:106). NIKU presenterer i sin rapport *Bevaring av samlingane ved fem statlege museer* verdier som er ønskelig i norske museer etter dagens standard, verdiene er presentert i tabellen under. NIKUs rapport konkluderer med at hyppige variasjoner hva gjelder relativ fuktighet og temperatur, bør unngås. Mens saktevirkende og sesongbetonte variasjoner, kan være akseptabelt fordi gjenstandene i større grad får mulighet til å klimatisere seg etter forholdene (Bjørke 2003:9). Ettersom oppgavens to studieobjekter består av trevirke og metall, vil fokuset være på de anbefalte verdiene for disse to materialgruppene.

Tabell 1 Klimakrav for ulike materialer. Hentet fra NIKU rapporten *Bevaring av samlingane ved fem statlege museer*, (Bjørke 2009).

Materiale	Anbefalt relativ fuktighet	Anbefalt temperatur	Kommentar
Metall	40 % eller under	15-20°C kan være lavere	Tinn – over 13°C grunnet fare for tinnpest
Tre, ubehandlet/malt	40-55 %	15-20°C	

Vedlegg 9 - Forsøk på messing

Det ble kjøpt inn en messingplate som ble delt opp i 22 prøver på 3x3 cm med en metallsaks. Hensikten med dette var å teste ut effekten av ulike pussemidler og overflatebehandlinger. Hver enkelt prøve ble merket og veid før og etter behandling. Prøvene ble dokumentert ved bruk av makrolinse, stativ og selvutløser, kombinert med reflektert lys og sidelys. Prøvene ble dokumentert både før og etter behandling. Effekten av poleringen ble videre studert i lysmikroskop med reflektert lys, det ble også her tatt bilder før og etter behandling ved forstørrelse 50.

Figur 1 Alle prøvene før behandling.

Polering

Poleringsmidlene som ble brukt er kommersielle produkt som skal være tilgjengelig i de fleste dagligvareforretninger eller hos en jernvareforhandler. Når venneforeningen pusset rattet ble Mr. Muscle kobber og messing brukt (pers. komm. Rostrup og Thome 01.10.09). Produktet er ikke lenger i salg på det norske markedet og er erstattet av Kiwi kobber og messingpuss. Av den grunn var det Mr. Muscle produktet som ble brukt derfor ikke av nyere dato, noe som kan ha innvirket på resultatet. Holdbarhetsdatoen på produktet som ble benyttet var 11.06.01. Autosol er et produkt som anbefales av Rupert Harris for anløpte kobber og messing gjenstander. Produktet skal være brukt i en årrekke ved *the National Trust* og beskrives som en mild slipepasta (Harris 2006b:256).

Mr. Muscle kobber og messing og Kiwi kobber og messingpuss er flytende produkter, som gnis over overflaten med klut, for deretter å poleres av ved bruk av en ren klut. Autosol hadde en mer kremete konsistens, produktet påføres tynt og las virke litt før det poleres av med en ren klut. Gloria pussepulver ble også påført med klut, men blandes med et syntetisk oppvaskmiddel, i dette tilfellet ble Sunlight brukt. Prøven skylles i vann etter påføring av produktet og den ble deretter tørket mellom to lag tørkepapir. Prøvene som ble pusset med Bistro copper and brass cleaner, ble først skylt i vann før produktet ble påført med fuktig svamp. Prøvene ble tilslutt tørket med tørkepapir.

Figur 2 Oversikt over poleringsmidlene.

				
Autosol	Kiwi kobber og messingpuss	Mr. Muscle kobber og messing	Gloria pussepulver	Bistro copper and brass cleaner

Overflatbehandling

Valget av overflatebehandlinger baserte seg på litteratursøk, samtaler med de tekniske konservatorene ved museet og kontakt med ingeniør og kjemiker Christian Degrigny. Dette resulterte i fire ulike fremgangsmåter:

1. Paraloid B-72 15 % løst i aceton
2. Paraloid B-72 15 % løst i aceton etterfulgt av mikrokrystallinsk voks
3. Mikrokrystallinsk voks
4. Incralakk

Paraloid B-72 ble valgt fordi det er et mye brukt produkt innen konservering og det således er lett tilgjengelig. Produktet er da også mye brukt som lakk og som overflatebeskyttelse på metall (Reedy m. fl. 1999). Paraloid B-72 er akrylbasert og er således stabilt, slitesterkt og har høyglans (Van Delinder 1984:254). Incralakk var den lakken de tekniske konservatorene ved Sjøfartsmuseet ville ha brukt for å behandle overflaten. Produktet ble i sin tid utviklet av the International Copper Research Association (INCRA) for å beskytte kobber, bronse og messing både innendørs og utendørs. I følge den tekniske informasjonen om produktet levert av Conservation Resources, er Incralakk akrylbasert og består av Paraloid B-44 og benzotriazol. Ved bruk av Incralakk dannes det hardt og klart overflatelag. Produktet skal være motstandsdyktig mot ultrafiolett stråling og skal således ikke gulne ved aldring. Mikrokrystallinsk voks ble brukt over Paraloid B-72 for å motvirke glansen som kunne oppstå som følge av lakken (pers. komm. Degrigny 07.10.09). Mikrokrystallinsk voks ble også brukt alene. I følge Harris vil voks gi noe beskyttelse mot håndtering og høy relativ fuktighet, og vil kunne motstå slitasje som følge av håndtering og fjerning av støv (Harris 2006b:258). Ettersom voksen gir en heller matt fremtoning ble voksen polert etter tørking.

Paraloid B-72 løsningen ble forberedt ved å løse 1,5 g Paraloid B-72 i 10 ml aceton. For å fjerne fett og smuss fra overflaten ble prøvene behandlet med aceton før påføring av lakk. En ren overflate gjør det enklere for overflatebehandlingen å feste seg til metallet. Påføringen ble gjort med en bred pensel som kunne dekke hele prøven. Forsøk med en smalere pensel ga ikke et tilfredsstillende resultat. Det lot seg ikke gjøre å få tilført nok lakk og det ble dermed tydelige penselstrøk i lakkeringen.

Incralakk som ble brukt var av en eldre årgang og hadde en relativt tykk konsistens. Etter et testforsøk ble det avgjort at lakken måtte tynnes ut, før den kunne brukes. Dette kunne i følge den tekniske informasjonen som fulgte produktet, gjøres med toluen eller xylen. Toluene ble tilsatt lakken til en tilfredsstillende konsistens var oppnådd, totalt ble 4,64 g lakk tilsatt 0,51 g toluen. Samme pensel ble brukt for Incralakk som for Paraloid B-72, penselen ble først rensert i toluen. Ettersom toluen er et svært giftig løsemiddel ble hansker, vernebriller og maske brukt under påføringen, i henhold til HMS-databladet for Incralakk.

Mikrokrystallinsk voks ble påført med fingrene. Når voksen hadde stivnet ble overflaten polert med en myk klut. For de prøvene som ble behandlet med både Paraloid B-72 og mikrokrystallinsk voks, ble voksen først påført etter at lakken hadde herdet. Alt arbeidet ble gjort i avtrekksskap og hansker ble brukt under hele prosessen.

Under følger en tabell over de ulike prøvene. Prøve 1 fungerte som en referanse og ble ikke utsatt for noen behandling. Prøve 2 fulgte samme fremgangsmåte som den som hadde blitt brukt på messingbeslaget på rattet. Forsøket var basert på de opplysningene som var gitt av museets to tekniske konservatorer. Sandpapir av finhetsgrad 80 ble fuktet og brukt på prøven. Prøven ble tørket med tørkepapir, før den ble pusset med Mr. Muscle kobber og messing, på samme måte som nevnt tidligere.

Tabell 1 Oversikt over de ulike prøvene.

Prøve	Polering	Overflatebehandling/lakk
1	Ingen	Ingen
2	Sandpapir 80 ved bruk av vann, deretter Mr. Muscle kobber og messing	Ingen
3	Autosol	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton
4	Gloria pussepulver	Renaissance Crystalline Wax
5	Bistro pussepulver	Incralakk
6	Kiwi kobber og messingpuss	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton, og

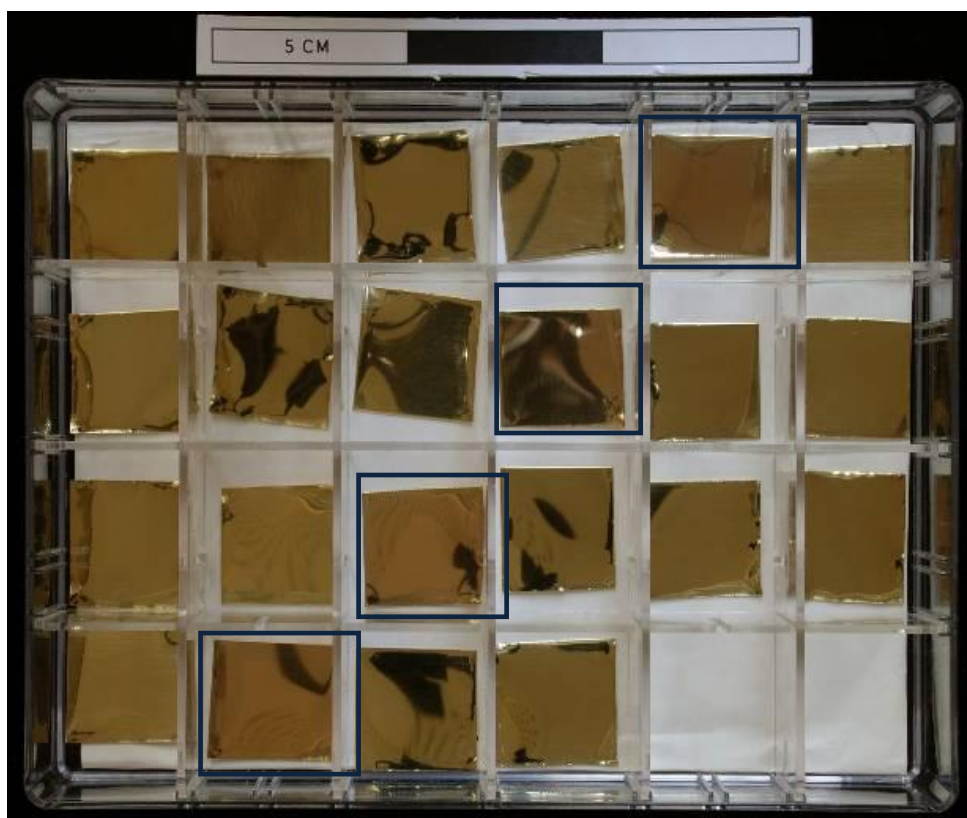
		Renaissance Crystalline Wax
7	Mr. Muscle kobber og messing	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton
8	Autosol	Renaissance Crystalline Wax
9	Gloria pussepulver	Incralakk
10	Bistro copper and brass cleaner	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton, og Renaissance Crystalline Wax
11	Kiwi kobber og messingpuss	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton
12	Mr. Muscle kobber og messing	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton, og Renaissance Crystalline Wax
13	Autosol	Incralakk
14	Gloria pussepulver	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton, og Renaissance Crystalline Wax
15	Bistro pussepulver	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton
16	Kiwi kobber og messingpuss	Incralakk
17	Mr. Muscle kobber og messing	Renaissance Crystalline Wax
18	Autosol	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton, og Renaissance Crystalline Wax
19	Gloria pussepulver	Paraloid B-72, 15 % løst i aceton
20	Bistro pussepulver	Renaissance Crystalline Wax
21	Kiwi kobber og messingpuss	Renaissance Crystalline Wax
22	Mr. Muscle kobber og messing	Incralakk

Resultat

Resultatene av behandlingene er presentert som bildedokumentasjon i vedlegg 12.

Innledningsvis ble prøvene veid for å se om behandlingen førte til noen form for vektendring. Vekten ble senere sett bort fra ettersom poleringen i mange tilfeller førte til at merkelappene som var festet på prøvenes bakside smuldret opp. Dette gjaldt særlig de tilfellene hvor vann ble brukt under poleringen. Mange av prøvene måtte merkes på nytt og vekten ble derfor usikker.

Resultatene for prøvene som ble pusset med Autosol, Kiwi kobber og messingpuss og Mr. Muscle kobber og messing, fremsto som relativt like hva gjaldt overflateglans. Med mindre variasjoner framsto disse prøvene også som relativt like i mikroskopet. Prøvene som ble pusset med Gloria pussepulver fikk tydelige riper som følge av behandlingen. Noe som også tydelig kan sees av mikroskopbildene. Bistro copper and brass cleaner ga mindre riper, men produktet ga prøvene et svakt rosa skjær. Noe som kan sees av bildet under. Bildet viser også at prøve 1 fremstår som mindre blank enn de andre, ettersom denne ikke ble polert. Prøve 2 fremstår som svært ripete som følge av sandpapiret. Den påfølgende poleringen med Mr. Muscle kobber og messing ga således liten effekt.

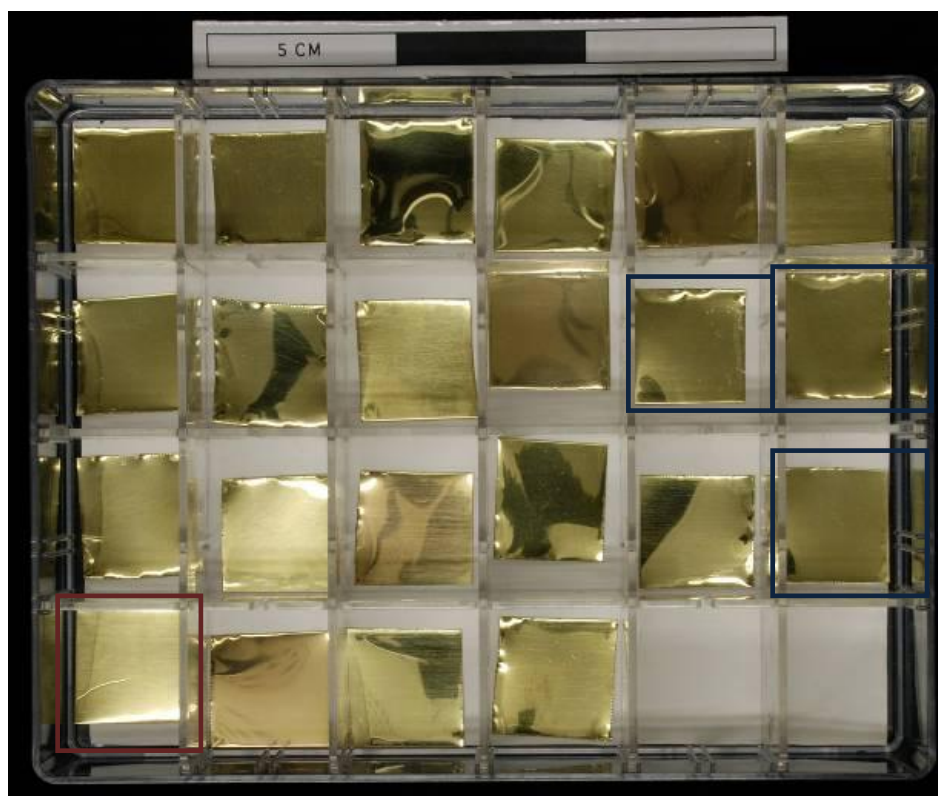

Figur 3 Alle prøvene etter polering. Prøvene som er behandlet med Bistro copper and brass cleaner er markerte.

Penselen som ble brukt til lakkingen var så bred at den dekket hele prøven. Dermed kunne hele prøven lakkkes i et strøk. Et godt resultat var derimot avhengig av tilstrekkelig lakk på børsten, ettersom lakken herdet raskt. Dette var også nødvendig for å unngå tydelige penselstrøk i lakkingen. For prøve 18, som ble behandlet med både Paraloid B-72 og mikrokrySTALLinsk voks, var det tydelig at lakken ikke hadde herdet ordentlig i det voksen ble påført. Noe som førte til at lakken smuldret av. All lakk ble deretter fjernet med aceton og prøven ble behandlet på nytt. Prøve 11 og 12 viste også tegn til at lakken ikke festet godt nok

til overflaten etter herding, ettersom denne lett skrellet av. Prøve 11 var kun lakket med Paraloid B-72, mens de to andre også var behandlet med mikrokrystallinsk voks.

Et av de største problemene med påføringen av lakken var å unngå at det la seg støvkorn på overflaten. Prøvene kunne med fordel vært tørket i en tett boks med lokk, for å unngå dette. Ved pensling kan det også lett danne seg skjolder og luftbobler i lakken. På bildet under er en skjold klart synlig på prøve 19. Dette kan også sees i lakklaget for prøve 5. For prøve 22 er en luftboble synlig i lakklaget. Førstnevnte prøve er lakket med Paraloid B-72 og de to sistnevnte med Incralakk.

Figur 4 Alle prøvene etter lakking. Prøve 11, 12 og 18 er markert i blått, prøve 19 i rødt.

Prøvene ble også brukt som en del av intervjuet, hvor intervjuobjektene ble spurt om hvilken prøve de vurderte som best, ut i fra estetiske hensyn. Konservator valgte ut prøve 3 og 20, teknisk konservator valgte prøve 8, 17 og 20, mens venneforeningens representanter valgte prøve 5 og 9. Alle intervjuobjektene var dessuten samstemte på at prøve 2 ikke var et ønskelig resultat. De prøvene som ble vurdert som de beste er presentert under.

Teknisk konservator	 <p>Figur 5 Prøve 8.</p>	 <p>Figur 6 Prøve 17.</p>	 <p>Figur 7 Prøve 20.</p>
Konservator	 <p>Figur 8 Prøve 3.</p>	 <p>Figur 9 Prøve 20.</p>	
Venneforeningen	 <p>Figur 10 Prøve 5.</p>	 <p>Figur 11 Prøve 9.</p>	

Ut i fra hvordan prøvene fremstår her, ser prøve 5 ut til å være den med minst riper. Det er dessuten interessant å se at alle intervjuobjektene valgte en av de fire prøvene, som under polering hadde fått et svakt rosa skjær, nemlig prøve 5 og 20. Under mikroskopet kan prøve 17 fremstå som best av disse sju. Denne prøven har blitt pusset med Mr. Muscle kobber og messing og deretter behandlet med Renaissance Crystalline Wax. I prøvene som ble plukket ut av intervjuobjektene er dessuten alle overflatebehandlingene representert, bortsett fra Paraloid B-72 etterfulgt av mikrokrystallinsk voks. Incralakk var brukt på to av prøvene, 5 og 9, mens mikrokrystallinsk voks var brukt på tre prøver, 8, 17 og 20. Alle pussemidlene, foruten Kiwi kobber og messingpuss, er også representert. Både Autosol og Bistro er representert to ganger, for prøve 3 og 8, og for prøve 5 og 20.

Vedlegg 10 – Røntgenfluorescens-spektrometri (XRF)

Det ble foretatt to XRF-målinger av messingen på rattet, den ene ytterst på rattet og den andre midt på. Før målingene ble gjort ble instrumentet kalibrert. Deretter ble ”alloy” innstillingen valgt og videre ”alloys with Cu/Zn/Pb”. Innstillingen gjør at legeringens kjemiske innhold angis i prosent. Måleinstrumentet sammenligner også resultatet med en intern database, og kan således gjenkjenne og gi navnet på metallegeringen.

Figur 1 Prøve 1.

Figur 2 Prøve 2.

Målingene ga hovedsakelig utslag for kobber (Cu) og sink (Zn). Men det var også tegn til bly (Pb) og tinn (Sn). Det høyeste utslaget var for kobber (Cu). Beslaget ga et kobberutslag på 86,18 %, mens verdien midt på rattet ble målt til 75,30 %. I tillegg ser det ut til å være et noe større utslag for sink (Zn). Messingbeslaget på selve rattet ga et utslag for sink på 12,63 %. Midt på rattet ble verdien for sink målt til 23,53 %. Av tabellen under kommer det fram at det også var utslag for jern (Fe), men tallene fra målingen viser at utslagene var svært små. Dermed er det sannsynlig at dette kun er sporelementer. De prosentvise verdiene ble sett i sammenheng med det målte spekteret og disse resultatene kan sees under.

Resultatene fra XRF-målingene tyder på at metallbeslaget på rattet er av messing. Messing defineres som en kobberlegering med sink, hvor sink innholdet vanligvis varierer fra 10-40 % (Store Norske Leksikon). I tillegg tilsettes ofte tinn og jern i legeringen for at metallet skal ha større motstandsevne mot korrosjon og for at det skal være sterkere. Ved å tilsette bly kan messings maskinerbarhet økes. Det er vanlig å tilsette opp mot 3 % bly i legeringen (Store Norske Leksikon).

Tabell 1 XRF-verdier for rattet.

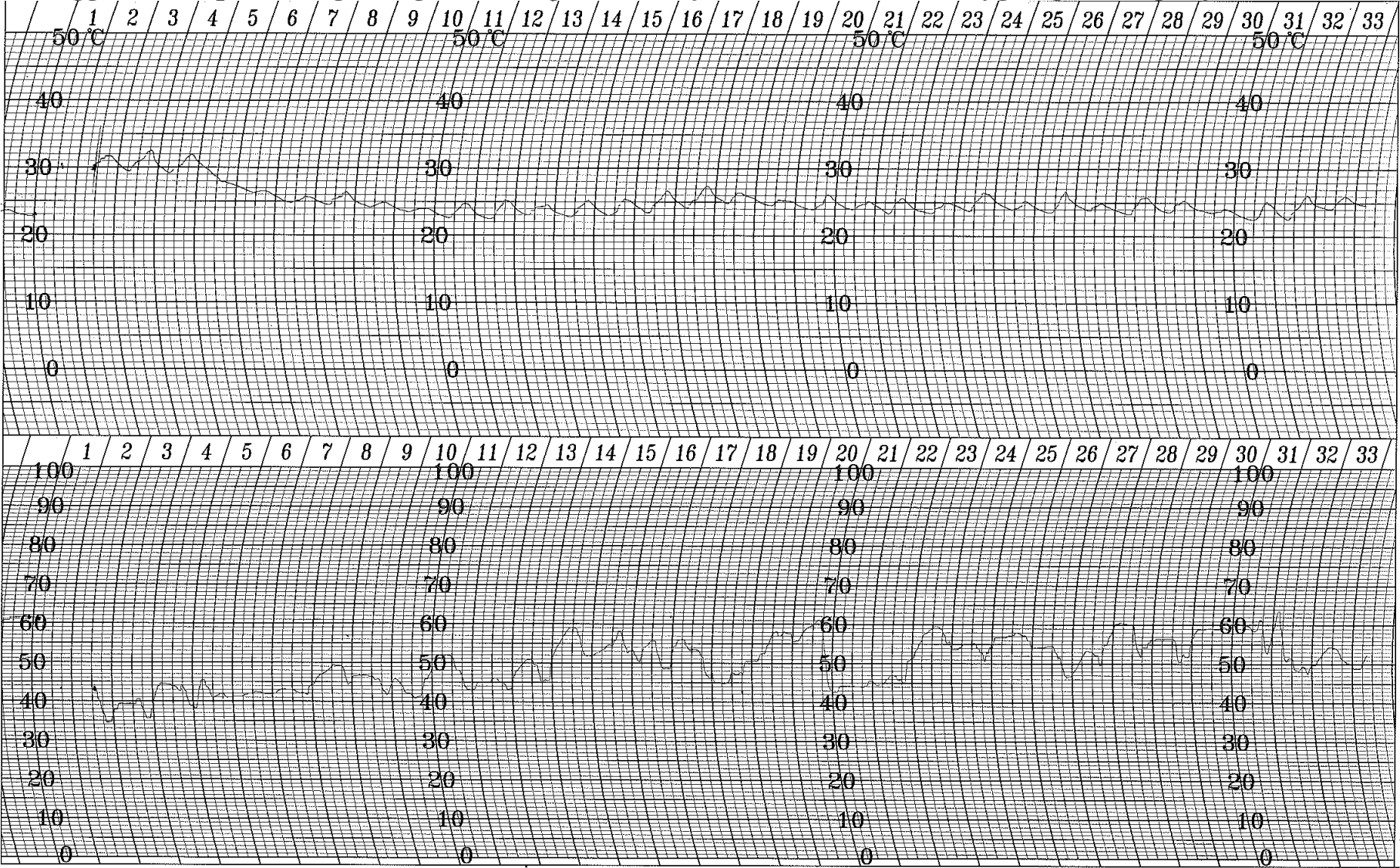
Alle verdier oppgitt i %	Cu		Pb		Zn		Sn		Fe	
	Målt verdi	Feil-margin	Målt verdi	Feil-margin	Målt verdi	Feil-margin	Målt verdi	Feil-margin	Målt verdi	Feil-margin
Prøve 1	86,18	0,90	0,47	0,07	12,63	0,16	0,27	0,08	0,16	0,03
Prøve 2	75,30	0,75	0,46	0,07	23,53	0,10	0,15	0,07	0,10	0,03

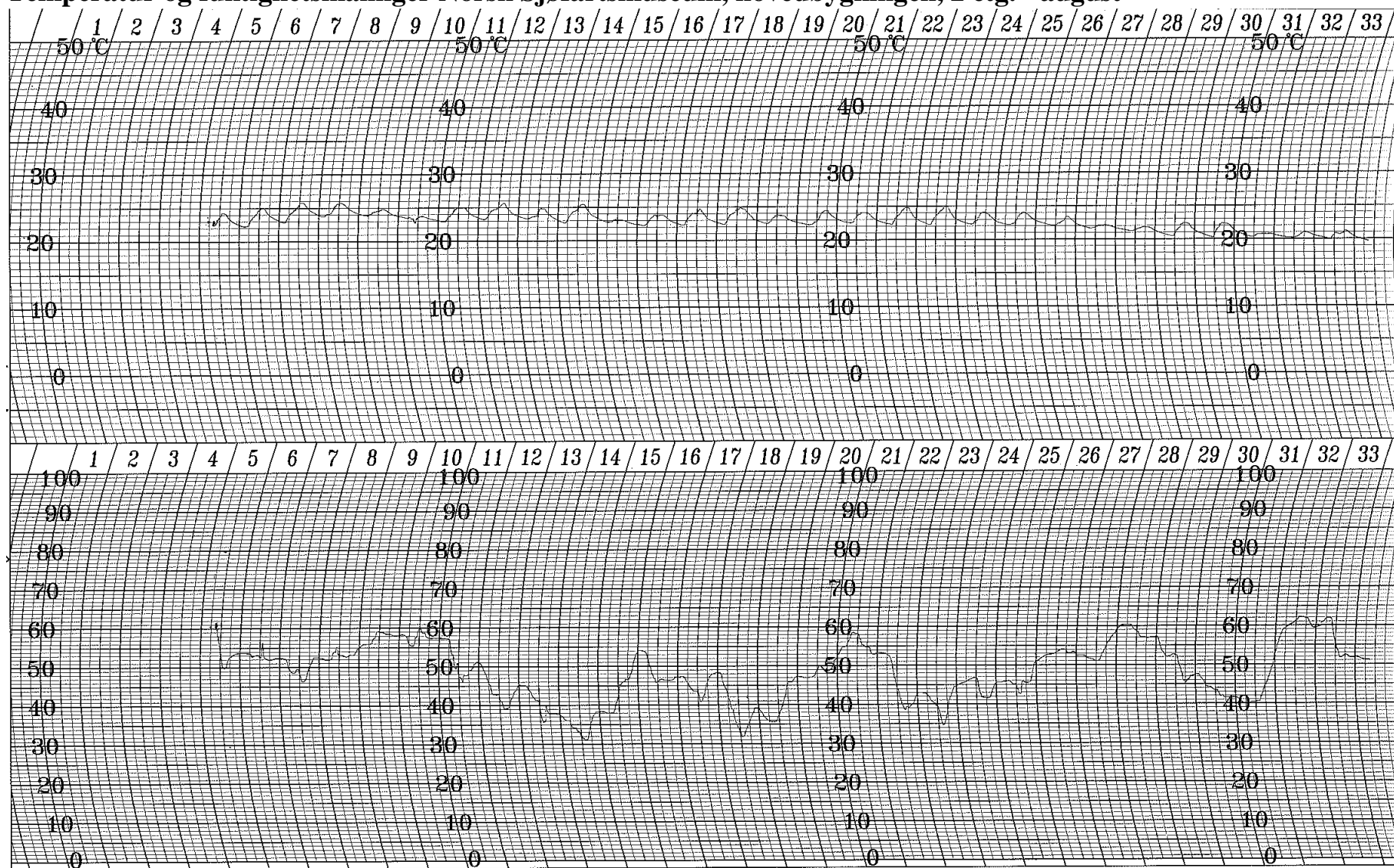
Det ble også foretatt en XRF-måling av en den innkjøpte messingplaten som skulle brukes til forsøkene. De samme innstillingene ble brukt for denne målingen som for messingbeslaget på rattet. Målingen ga hovedsakelig utslag for kobber og sink. Platen viste ikke tegn til å inneholde bly og feilmarginen for tinn var tre ganger så stor som den målte verdien. Verdien for jern var og så svært lav, og ble derfor ikke tolket som et positivt resultat for tilstedeværelsen av metallet. De prosentvise verdiene ble sett i sammenheng med det målte spekteret. Disse resultatene kan sees under.

Tabell 2 XRF-verdier for messingplaten.

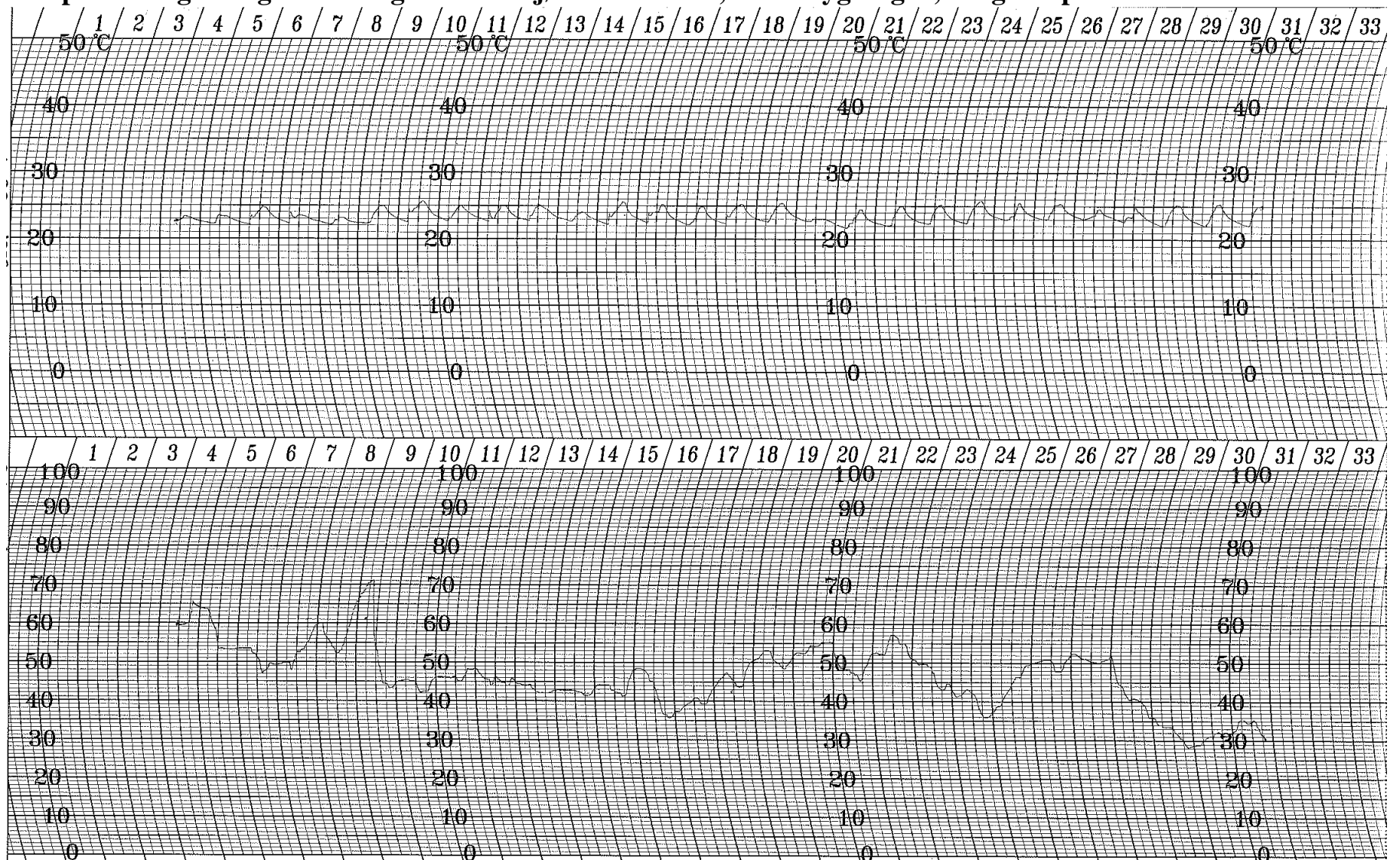
Alle verdier oppgitt i %	Cu		Pb		Zn		Sn		Fe	
	Målt verdi	Feil margin	Målt verdi	Feil margin	Målt verdi	Feil margin	Målt verdi	Feil margin	Målt verdi	Feil margin
Prøve 1	64	0,73	0	0,01	35,68	0,5	0,02	0,07	0,05	0,02

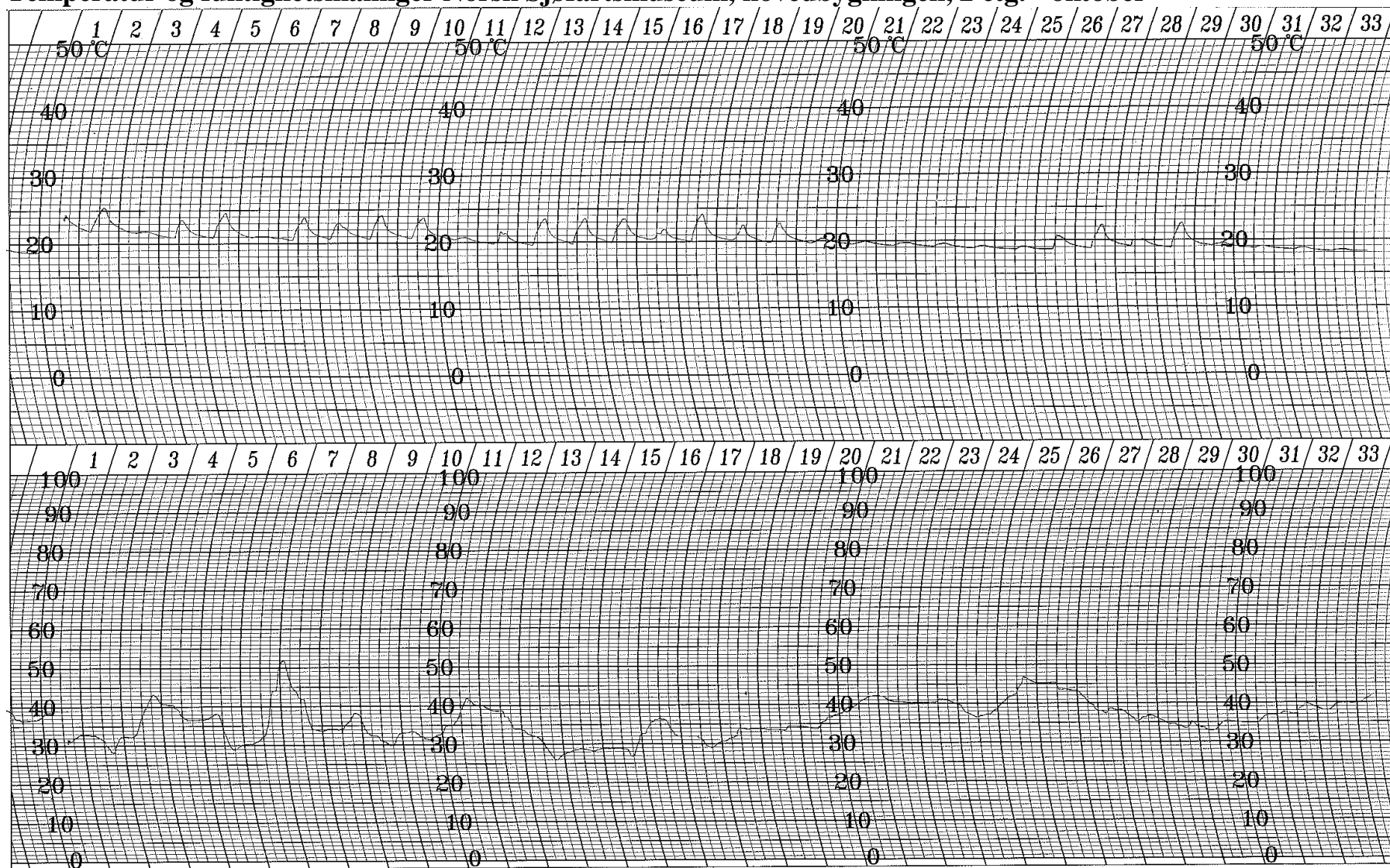
Vedlegg 11 - Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. – juli

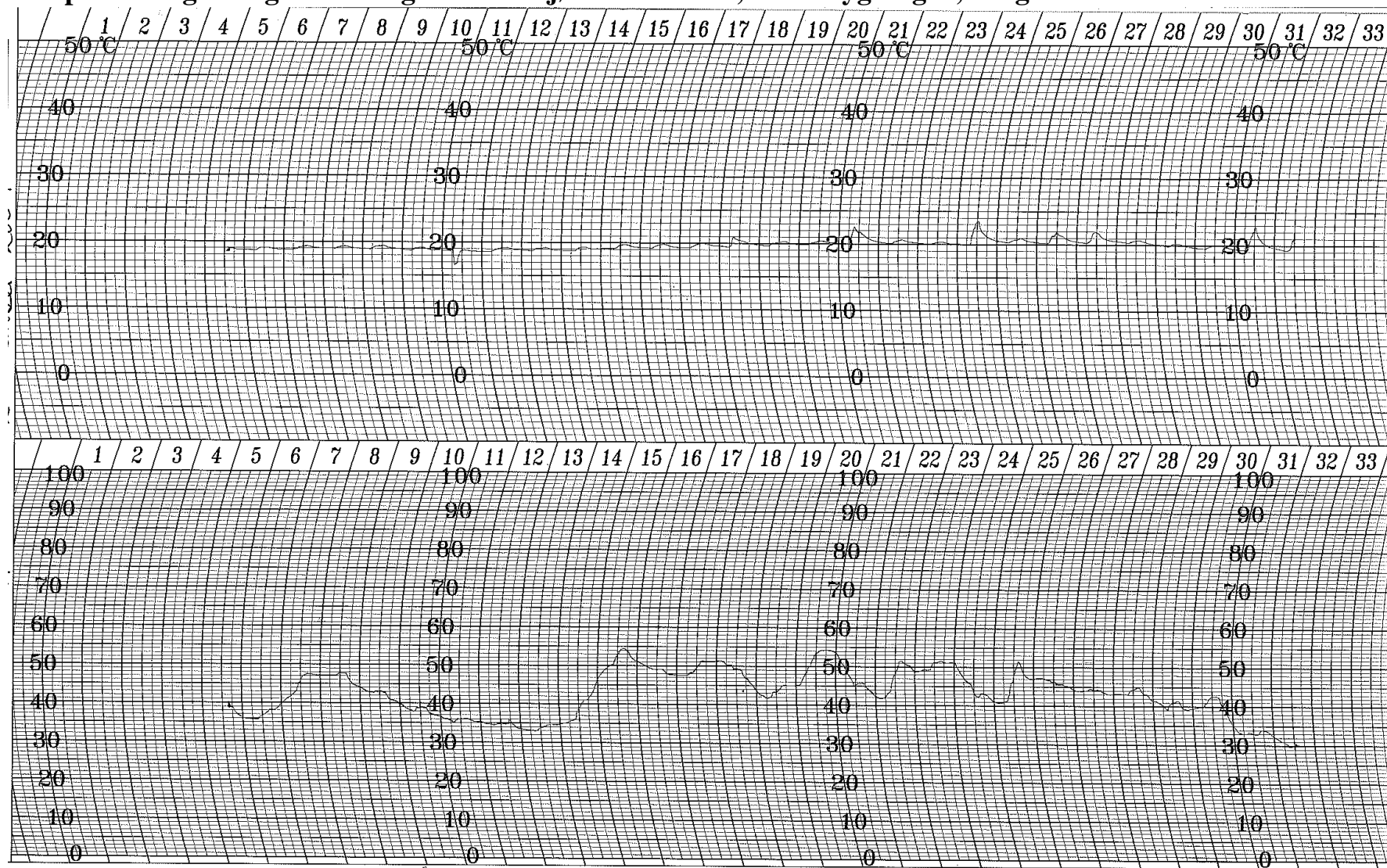

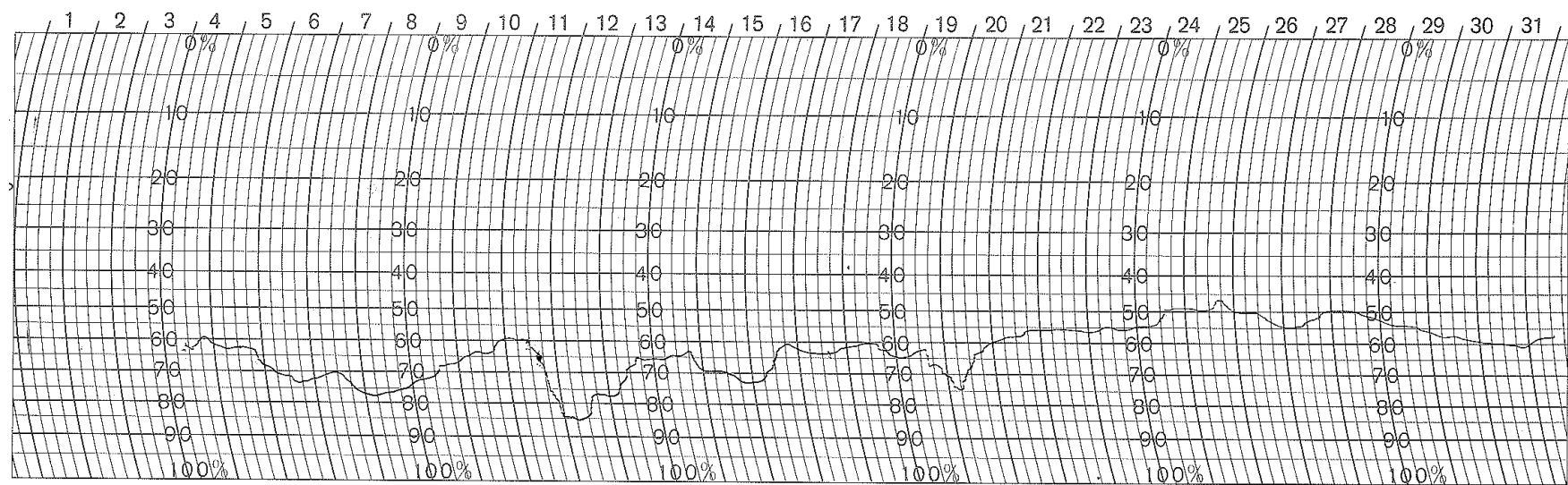
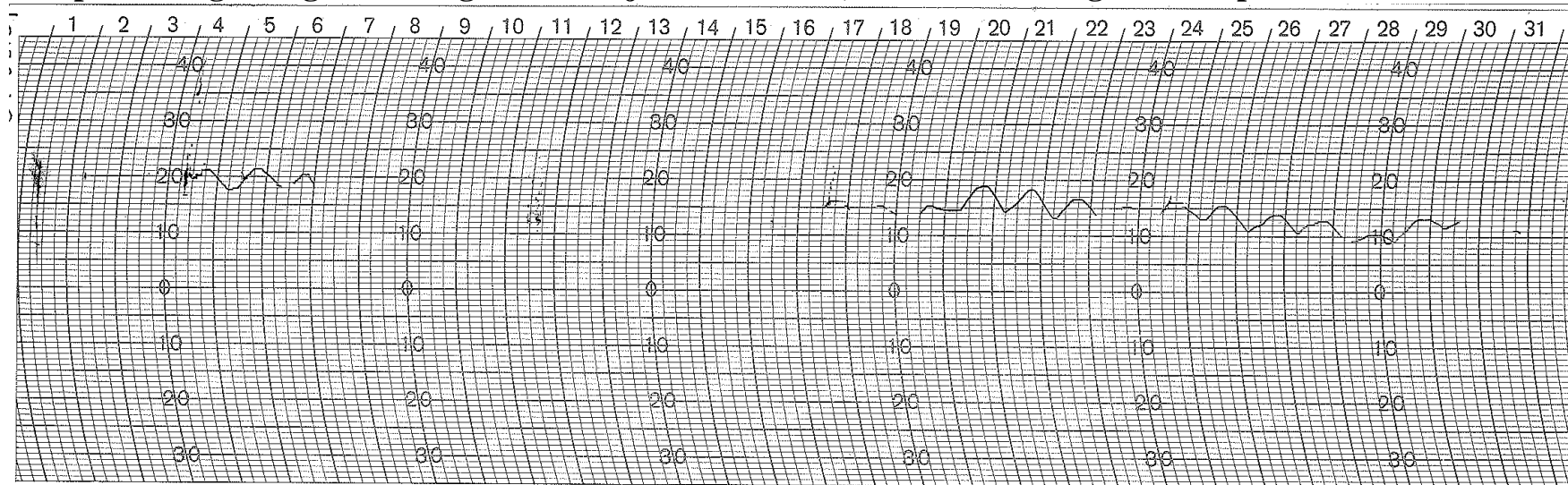
Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - august

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - september

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - oktober

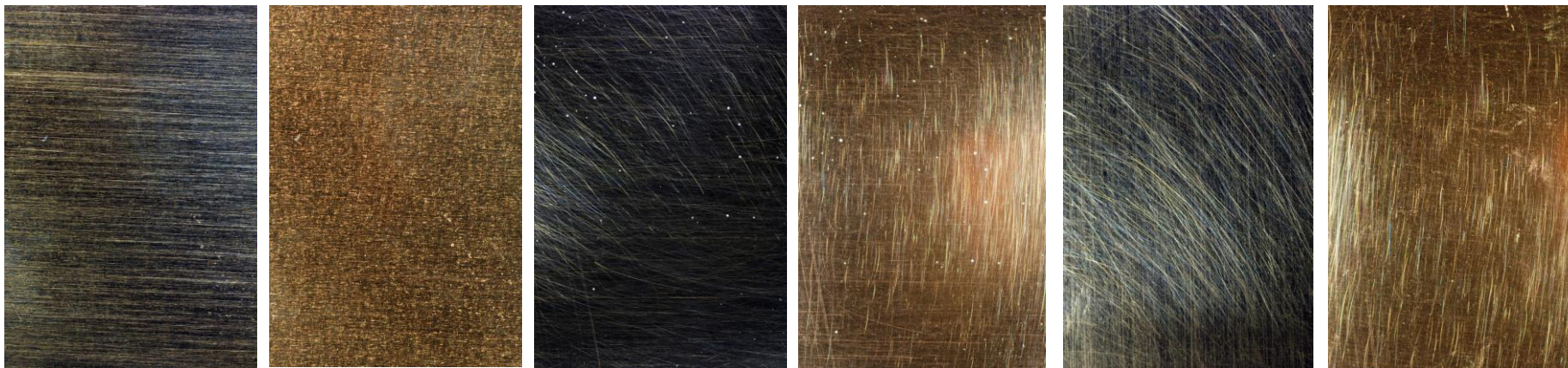
Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, hovedbygningen, 2 etg. - november

Temperatur og fuktighetsmålinger Norsk Sjøfartsmuseum, båthallen 24. august-19. september

Vedlegg 12 – Bilder av messingprøvene.

Prøve	Før behandling	Før behandling - sidelys	Etter polering	Etter polering - sidelys	Etter lakking	Etter lakking - sidelys
1						
2						

3

4

5

6

7

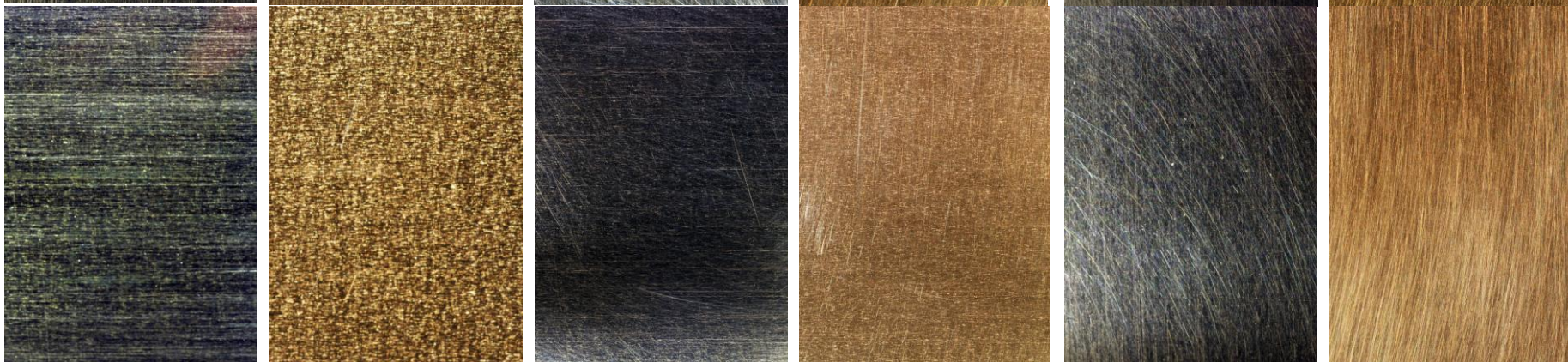
8

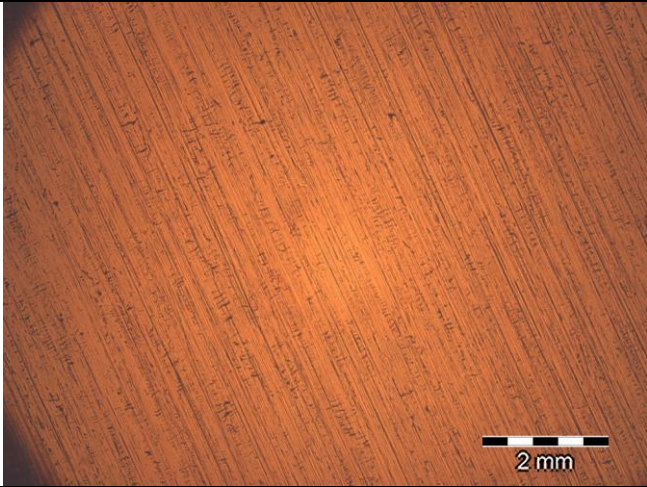
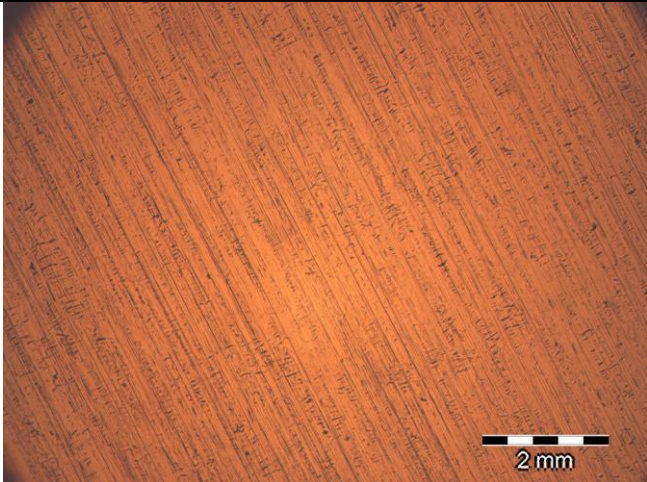

9

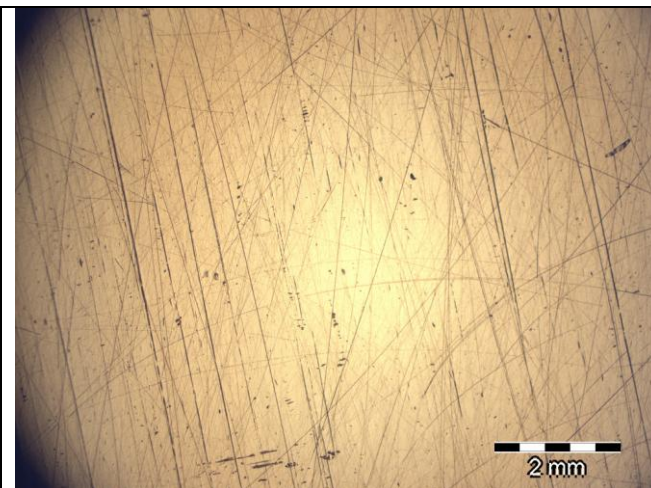
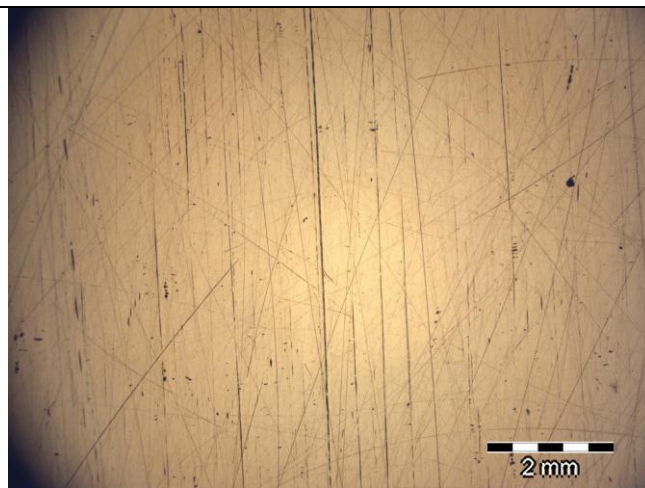
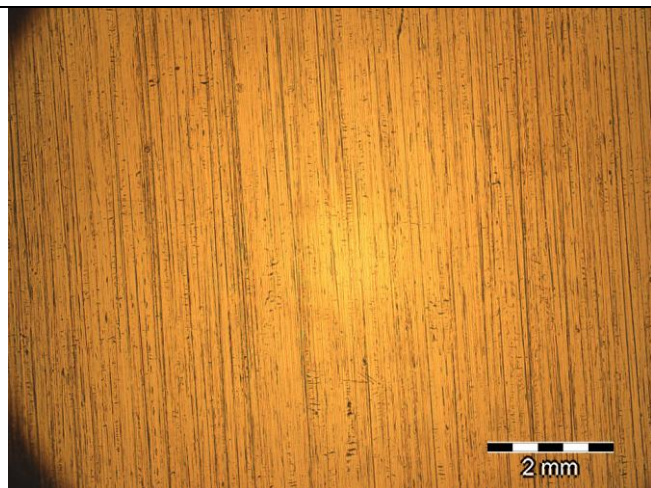
10

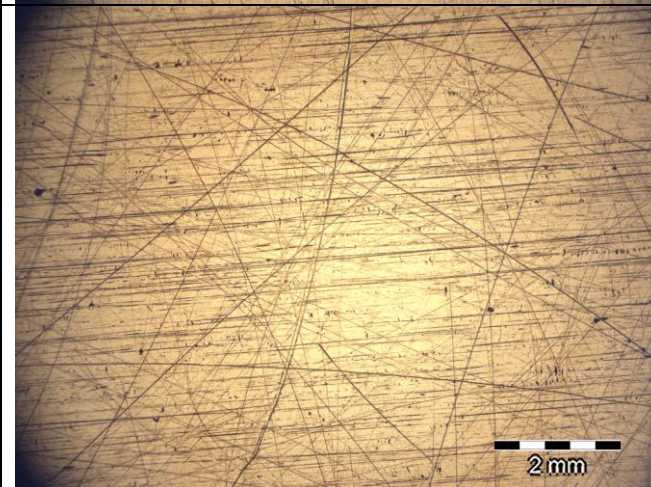
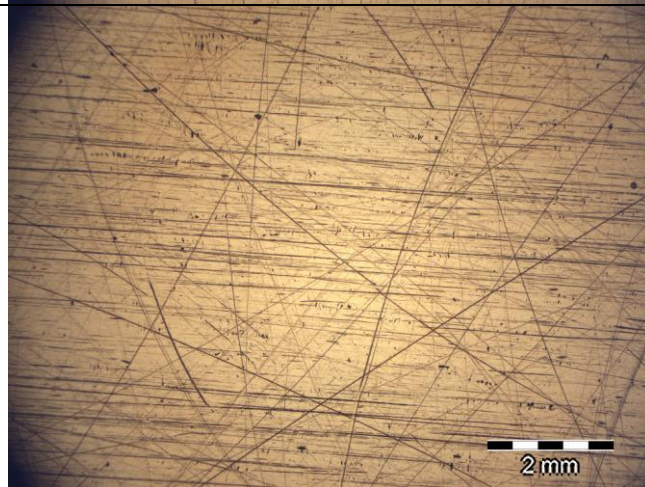
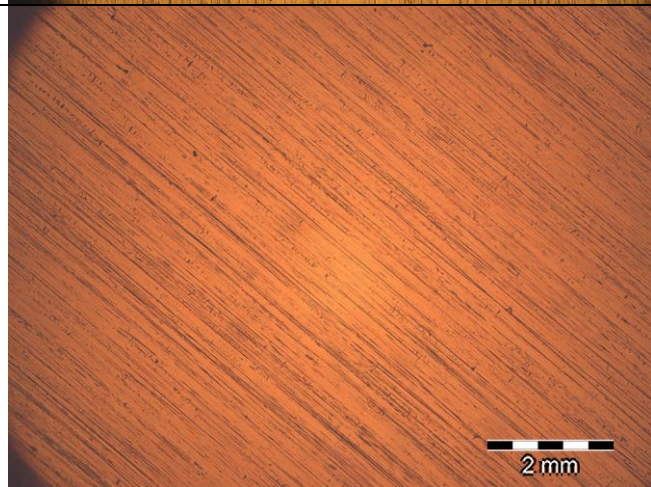
Mikroskopbilder av messingprøvene.

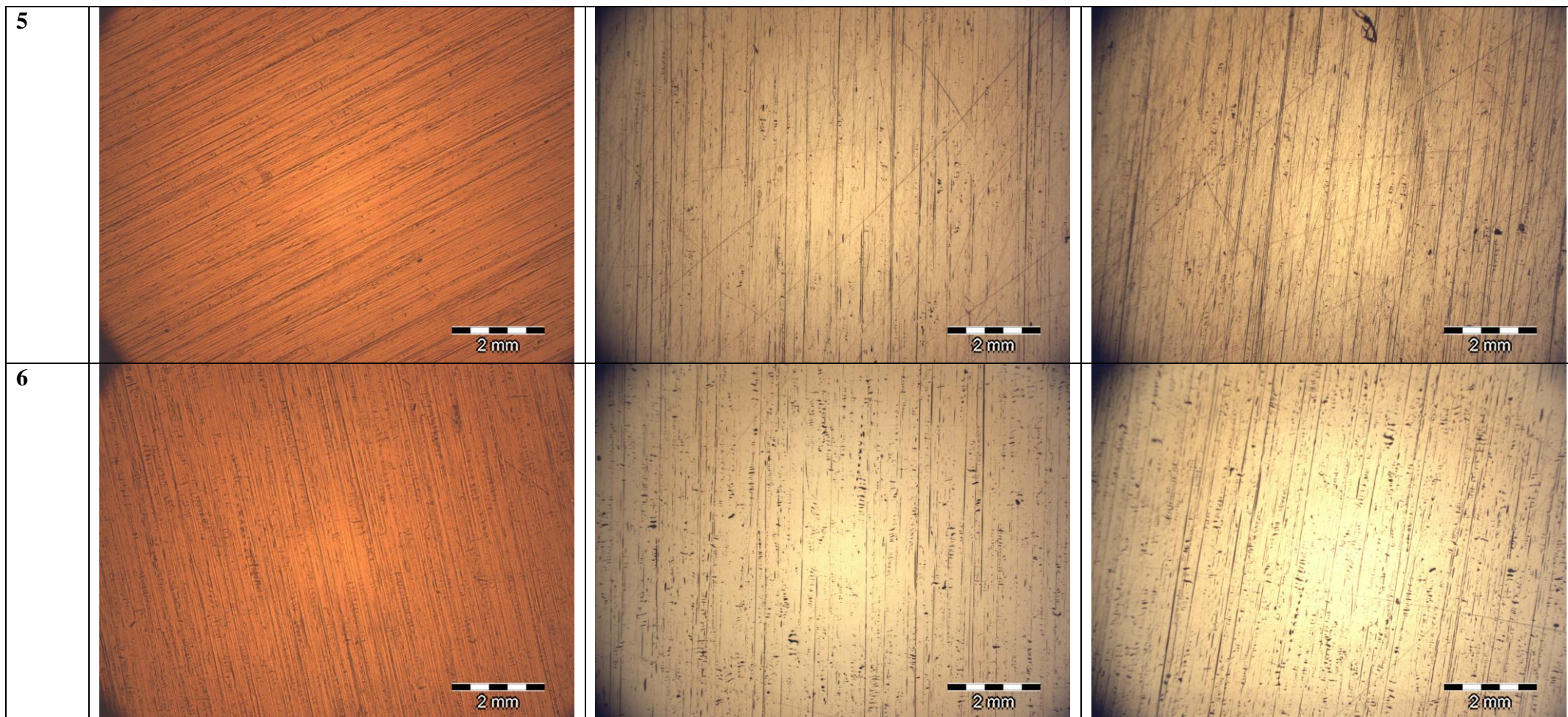
Prøve	Før behandling Forstørrelse 50x	Etter polering Forstørrelse 50x	Etter lakking Forstørrelse 50x
1			
2			

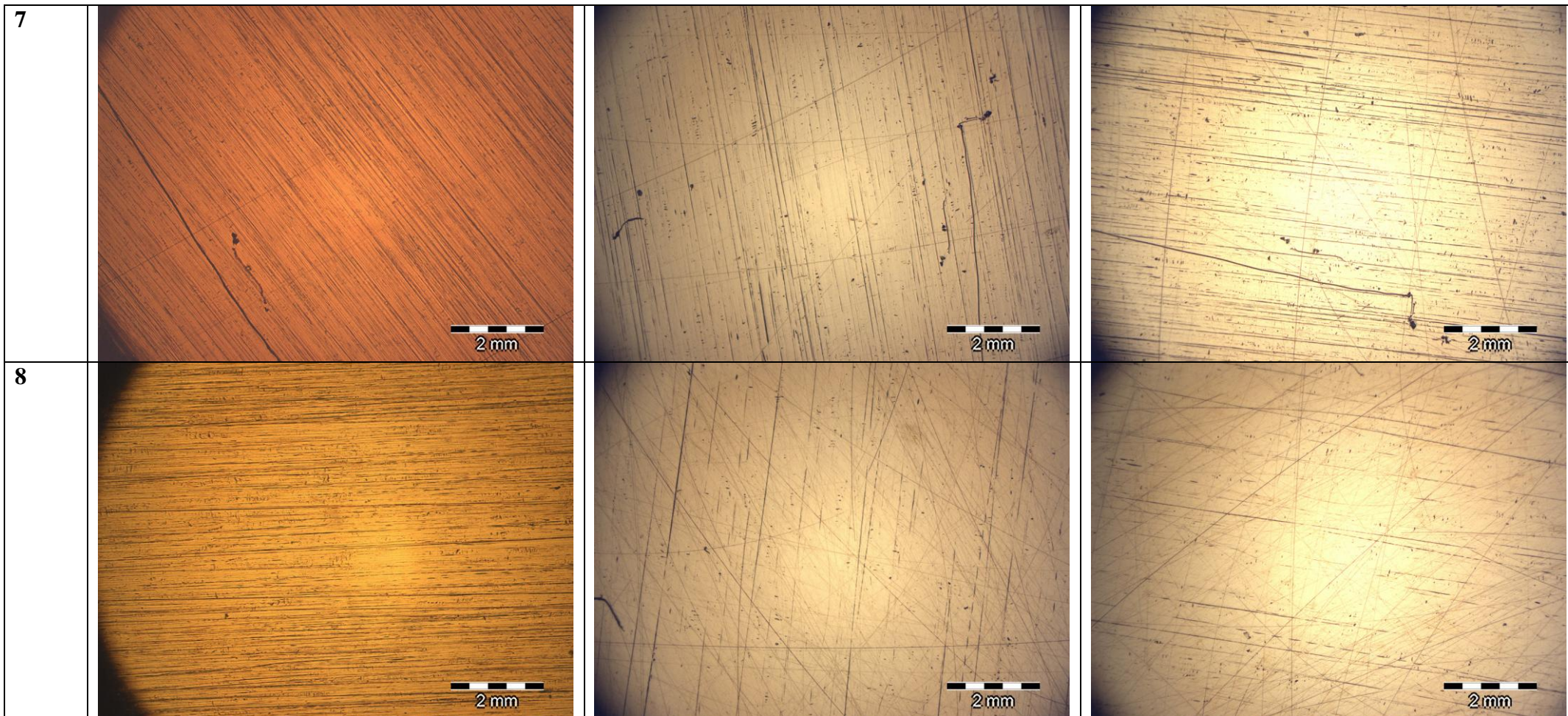
3

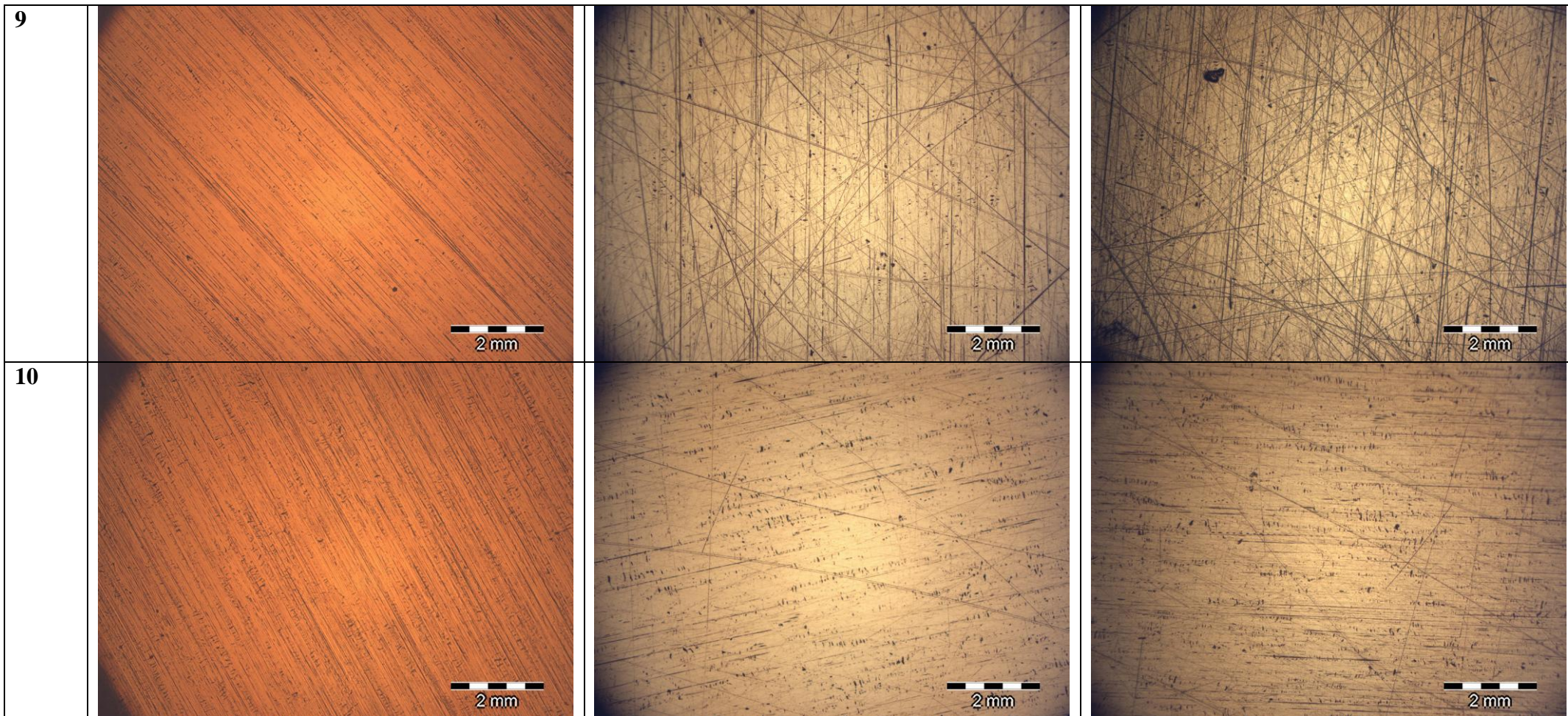

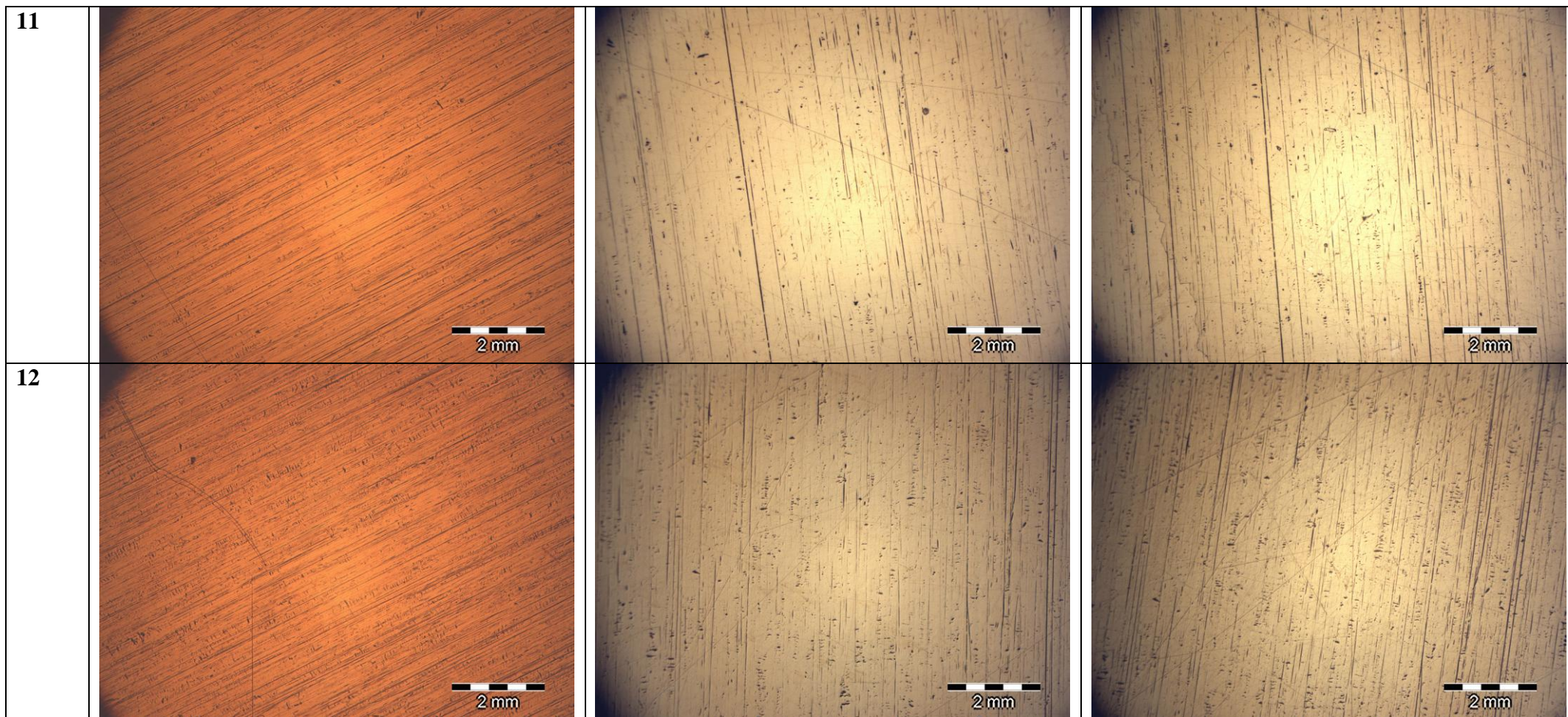
4

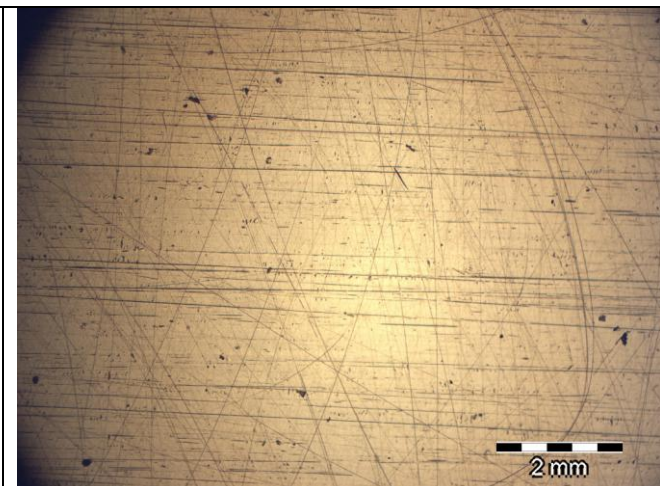
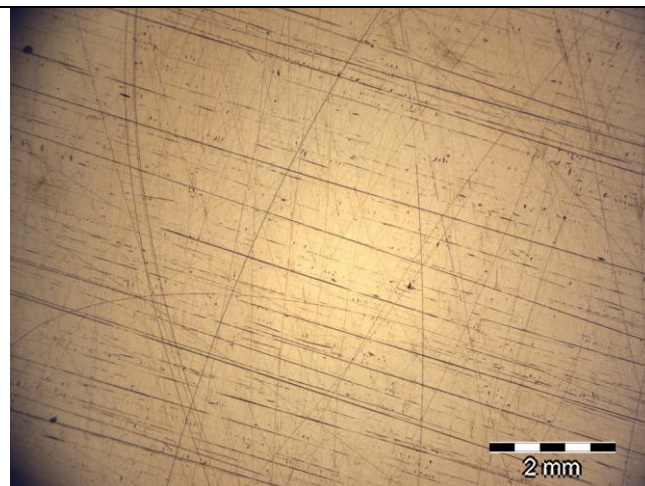
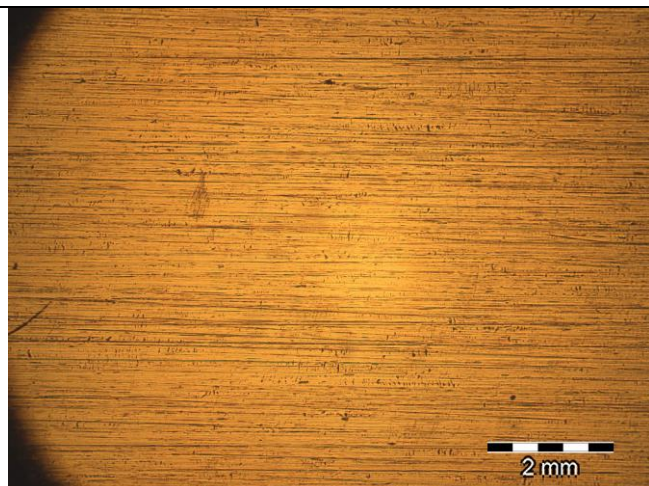

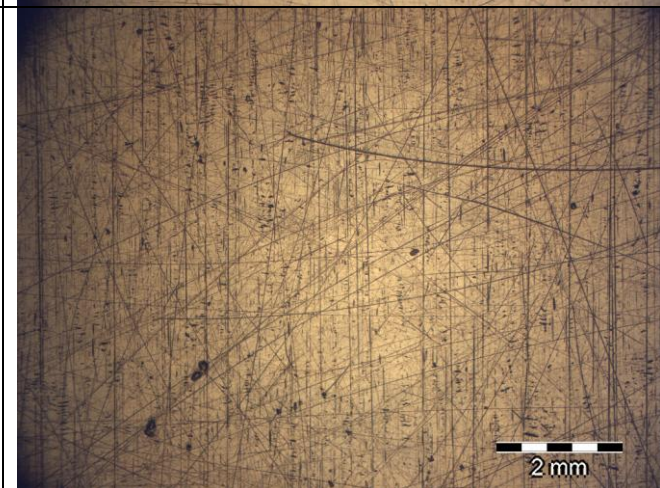
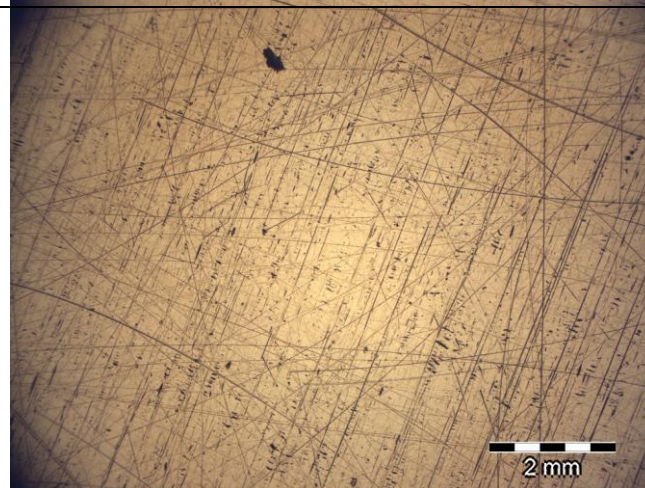

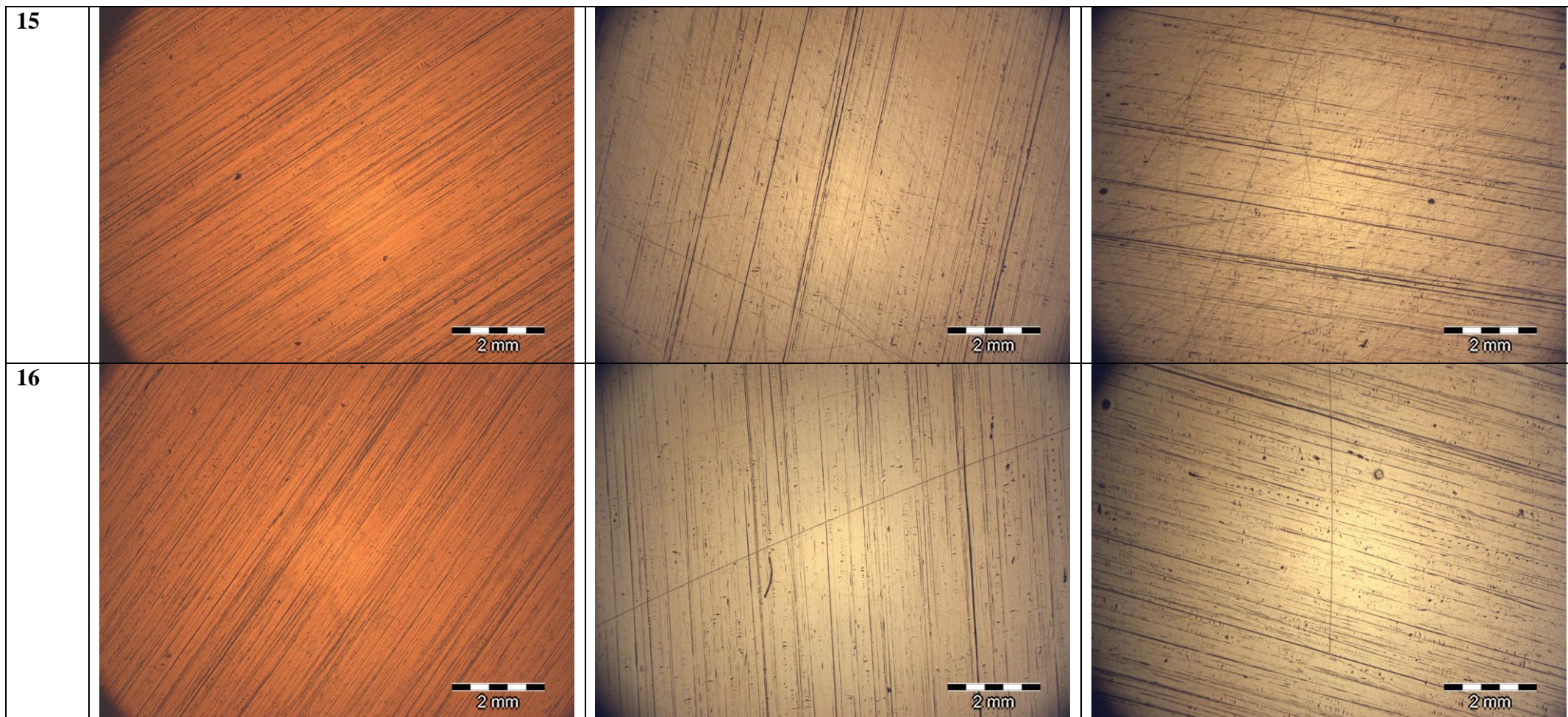

13

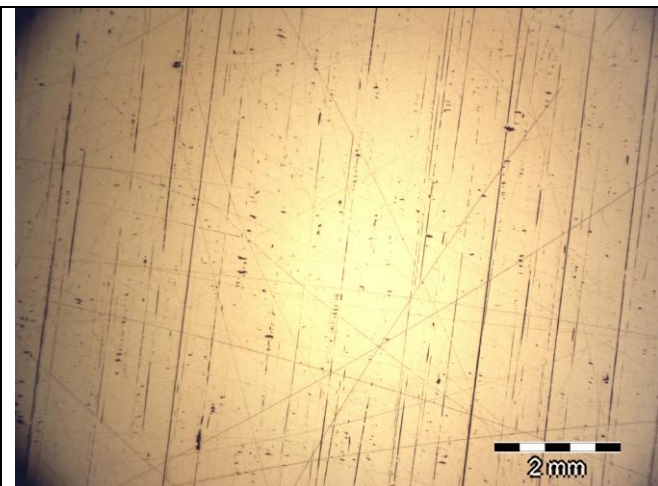
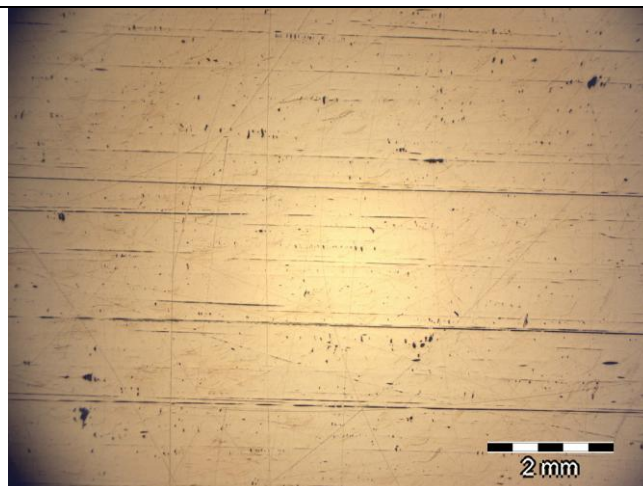
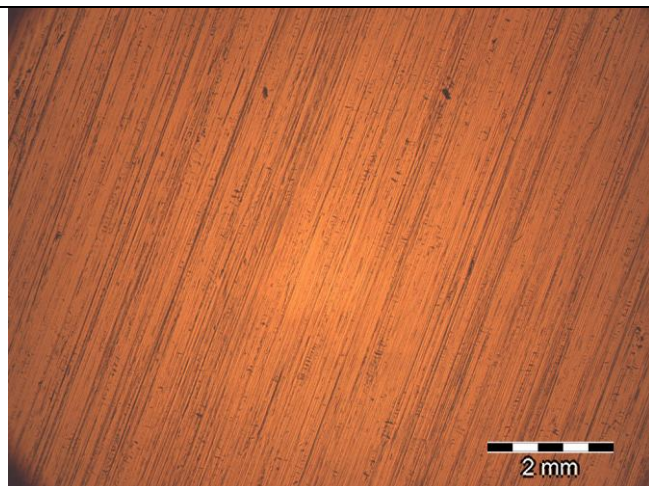

14

17

18

